

ΝΕΑ ΦΟΡΜΙΓΕ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΜΟΥΣΙΚΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ "ΩΔΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ"

ΕΤΟΣ Α'. ΙΟΥΛΙΟΣ. ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1921

Κ. Α. ΨΑΧΟΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 5-6-7

Διευθύνται:

Κ. Α. ΨΑΧΟΣ
Ε. Α. ΠΕΖΟΠΟΥΛΟΣ

Γραφεία

Ὁδὸς Ἀγίου Μελετίου
Τέρμα Ἀχαρνῶν

ΣΥΝΔΡΟΜΗ:

Ἐτησίᾳ — Ἐξάμηνος
Ἐσωτερικοῦ . . . . . δρ. 20 δρ. 12
Ἐξωτερικοῦ . . . . . φρ. 25 φρ. 15
Ἀμερικῆς . . . . . δολ. 5 δολ. 3

Ἡ ΜΕΓΑΛὴ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ὩΔΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ἐν τῷ 3ῳ τῆς «Νέας Φόρμιγγος» φύλλῳ ἐδημοσιεύσαμεν τὸ Συνοδικὸν γράμμα, δι' οὗ ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀνεγνώρισεν τὸ «Ὡδεῖον Ἐθνικῆς Μουσικῆς». Ἐκ καθήκοντος δημοσιεύομεν ἐν τῷ παρόντι φύλλῳ καὶ τὸ βαρυσήμαντον Πιττάκιον τοῦ Τοποτηρητοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἀειμνήστου Μητροπολίτου Προύσης κυροῦ Δωροθέου, διὰ τοῦ ὁποίου πρὸ ἔτους διεβιβάσθησαν τῷ κ. Κ. Ψάχῳ αἱ εὐχαὶ καὶ τὰ συγχαρητήρια τῆς Μητροῦς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἄριθ. Πρωτ.
782

Ἐντιμολογιώτατε κ. Κ. Α. Ψάχε, Ἀρχῶν Μουσικοδιδάσκαλε καὶ Κληρικῆ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀυλῆς τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τὴν περισπούδαστον ἡμῖν αὐτῆς Ἐντιμολογιότητα ἐκ ψυχῆς εὐχόμενοι εὐλογοῦμεν. Ἐλάβομεν τὴν ἐπιστολὴν τῆς ἀγαπητῆς Ἐντιμολογιότητος αὐτῆς, δι' ἧς ἀγγέλλει ἡμῖν τὴν ἴδρυσιν ὑπ' αὐτῆς «Ὡδεῖον Ἐθνικῆς Μουσικῆς» πρὸς αὐτοτελεῆ συνέχισιν τῆς προηγουμένης ἐν τῷ Ὡδεῖῳ Ἀθηνῶν ἐργασίας αὐτῆς ὑπὲρ τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ἀσμενοὶ οὖν ἐπὶ τούτῳ προαγόμεθα διαβιάσαι αὐτῇ τὰς εὐχὰς τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας, συγχαίροντες μὲν αὐτῇ ἐπὶ τῷ ἀκαταβλήτῳ αὐτῆς ζήλῳ πρὸς μελέτην καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ παραδεδομένου πολυτίμου μουσικοῦ θησαυροῦ, ἐπευχόμενοι δὲ ὀλοφύχως κραταίωσιν καὶ πᾶσαν εὐδόωσιν καὶ εὐδοκίμησιν τῷ ἐπ' αἰσίοις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συστάντι ὑπ' αὐτῆς ἰδιαιτέρῳ τούτῳ μουσικῷ φντωρίῳ τῇ εὐλογίᾳ καὶ ἐνισχύσει τῇ παρὰ Θεοῦ, παρ' οὗ καὶ τὰ ἔτη τῆς ἀγαπητῆς Ἐντιμολογιότητος αὐτῆς εἴησαν ὡς πλεῖστα, ὑγιεινὰ καὶ εὐφρόσυνα.

1920 Φεβρουαρίου 19

Ὁ Τοποτηρητῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου
καὶ ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης

† Ο ΠΡΟΥΣΗΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

ΠΟΙΑΙ ΑΙ ΕΝ Τῷ ΚΥΡΙῳ ΝΑῶ ΘΕΣΕΙΣ ΤῶΝ ΜΟΥΣΙΚῶΝ ΧΟΡῶΝ

Φιλέμουσος ἀναγνώστης τῆς «Νέας Φόρμιγγος» ἐπιστέλλει μοι τὰ ἑξῆς:

» Ἀνέγνωσα τὸ περὶ Ἀμβωνος ἄρθρον σας καὶ σὰς εὐχαριστῶ θερμῶς, διότι πολλὰ ἐξ αὐτοῦ ἔμαθον. Σὰς παρακαλῶ ὁμως νὰ μοῦ λύσητε μίαν ἀπορίαν. Λέγετε ὅτι διετάχθησαν οἱ χοροὶ νὰ κατέλθωσιν ἀπὸ τοῦ Γυναικωνίου εἰς τὰς ἐν τῷ κυρίῳ ναῶ θέσεις τῶν. Ποῖαι ὁμως εἶναι αἱ θέσεις αὗται; Εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν οἱ χοροὶ εἶναι κολλημένοι εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους, εἰς ἄλλους δὲ ναοὺς δὲν εἰδέω ποῦ. Δὲν εἶναι γνωστὸν ἄρα γε ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ποῦ ἦσαν τοποθετημένοι οἱ χοροί; Ἡ μήπως ὁ ἅγιος Μητροπολίτης, καταβιάσας ἐκ τοῦ Γυναικωνίου τοὺς χορούς, ἠθέλησε νὰ διορθώσῃ ἐν ἀτόπῳ διὰ μεγαλειτέρου ἀτόπου; Ἡ στραβὰ ναι τ' ἄρμενα, ἢ στραβὰ ἄρμενίζουμε!»

Ἐχει πληρέστατον δίκαιον ὁ γράφων. Αἱ θέσεις τῶν δύο χορῶν δὲν εἶναι εἰς τοὺς τοίχους. Ἀνέκαθεν τὰ στασίδια τῶν ἱεροσφαλτῶν μετὰ τῶν ἀναλογίων, οἱ χοροὶ δηλονότι, ἀποτελοῦσι διὰ μὲν τὸν δεξιὸν χορὸν συνέχισιν τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου, μεσολαβοῦντος ἐνὸς σταπιδίου, τοῦ λεγομένου Παραθρονίου (γεδέκι), διὰ δὲ τὸν ἀριστερὸν χορὸν συνέχισιν τοῦ Ἀμβωνος, μεσολαβοῦντος τοῦ Ἀνιθρόνου. Διότι, ὅταν οἱ χοροὶ ἐχωρίσθησαν εἰς δύο, δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν, ὁ Ἀμβων — ὡς ἔγραψα — μετετέθη πρὸς τὰ ἀριστερά, ὁ Θρόνος πρὸς τὰ δεξιά, ἐν συνεχείᾳ δ' αὐτῶν καὶ πρὸς τὸ ἱερὸν Βῆμα οἱ δύο χοροὶ ἐπὶ βάθρων πάντοτε, κατὰ ἐν μέτρον σχεδὸν ὑψηλοτέρων ἀπὸ τοῦ δαπέδου. Καὶ τοῦτο, οὐ μόνον διότι ὁ ἀρχαῖος Ἀμβων ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔψαλλον οἱ χοροὶ ἦτο ὑψηλότερος, ὥστε οἱ ψάλται καὶ θεατοὶ νὰ ἴηται καὶ εὐκρινῶς νὰ ἀκούωνται, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους ἀκουστικούς, καθόσον τὸ ὑπὸ τὸ βάθρον κενὸν διὰ τῆς ἀποδιδομένης ἠχοῦς συντελεῖ εἰς μεγέθυνσιν τοῦ ἠχου. Μόνον εἰς τὰς μονὰς καὶ ἰδίως τοῦ Ἀγίου Ὄρους, τῶν ὁποίων οἱ ναοὶ ἔχουσι σχῆμα Σταυροῦ, ὑπάρχει ὡς ἐκ τοῦ σχήματος διαφορὰ τις, τῶν χορῶν ἐχόντων θέσιν ἐπὶ τῶν πρὸς τὸ ἱερὸν Βῆμα βάσεων τοῦ δεξιοῦ καὶ ἀριστεροῦ κέρατος καὶ ἀπέναντι ἀκριβῶς τοῦ Θρόνου καὶ τοῦ Ἀνιθρόνου, ἀμφοτέρων τούτων εὐρισκομένων ἐπὶ τῶν ἑτέρων βάσεων τῶν πρὸς τὸν κυρίως ναὸν ἰδίων κεράτων.

Τώρα, ποῖα εἶναι αὐτῇ ἡ ἀρχαία διάταξις, καθ' ἣν οἱ χοροὶ, πρέπει νὰ ἴηται κολλημένοι ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων τῶν ναῶν καὶ ἰδίως τῶν μεγάλων, ἐγὼ τοῦλάχιστον τὴν ἀγνοῶ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ἡ Μεγάλὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ τὸ Ὡδεῖον Ἐθνικῆς Μουσικῆς.
- Ποῖαι αἱ ἐν τῷ κυρίῳ ναῶ θέσεις τῶν μουσικῶν χορῶν (Κ. Α. Ψάχου).
- Ἐκκλησία. — Πρὸς τὴν αὐτοτέλειαν (Ν. Μανούση). — Ἡ Ἱερά Μητρόπολις ἀπαγορεύει τὰς ἀγροπνίας; (Κ. Α. Ψάχου).
- Μουσικαὶ διαχύσεις οἰκιακαὶ (Μ. Γ. Γεδεών).
- Τίς ὁ προσήκων τρόπος τῆς διὰ τοῦ πενταγράμμου γραφῆς τῶν ἤχων τῆς Βυζαντ. μουσικῆς (Κ. Α. Ψάχου).
- Ἡ ἀπὸ τῶν ἱερῶν ναῶν ἀπεμπόλισις τῆς Βυζαντ. μουσικῆς (Μ. Παπαθανασοπούλου).
- Οἱ ἑναρμονισταὶ τῆς Βυζ. μουσικῆς (Κ. Α. Ψάχου).
- Κριτικὴ. — Συναυλία Μπετόβεν Νίκου Βεργωτῆ).
- Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὡδείου.
- Εἰδήσεις.
- Βιβλιογραφία.
- Ζητήματα. — (Ὁ ἠλεκτροφωτισμὸς τῶν ναῶν καὶ ἡ Συνοδικὴ ἐγκύκλιος. — Τὸ Ὡδεῖον Ἀθηνῶν ἐν χρεωκοπίᾳ; — Αἱ νέαι εὐχαί. — Μακκιαβελικαὶ παρακρούσεις).
- Μουσικὴ. — Δημόδη ἄσματα Διδυμοτείχου (Ἀκριτά Ἀδάμ).

Πιθανὸν ὡς λόγος τοῦ ἀτόπου τούτου νὰ προβληθῇ, ὅτι κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετὰς ὁ χῶρος δὲν ἐπαρκεῖ καὶ συνεπῶς ὅτι οἱ χοροὶ ἔπρεπε νὰ τοποθετηθῶσιν ἄλλοθι ποῦ. Τοῦτο ὁμως δὲν εἶναι ἐπαρκῆς δικαιολογία. Αἱ τελεταὶ τῶν Βυζαντινῶν ὑπερεῖχον εἰς λαμπρότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν, διότι καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ Αὐτοκράτορες ἀπετέλουν μέλη τῶν χορῶν, ἔστιν ὅτε καὶ συμπάλλοντες. Πρέπει δὲ καλῶς νὰ νοηθῇ, ὅτι ἡ κατ' ἐπιβεβλημένην ἐθνικὴν ἀνάγκην ἐπάνοδος εἰς τὴν ἀρχαίαν Βυζαντινὴν δόξαν καὶ εὐκλειαν δὲν θὰ συντελεσθῇ διὰ μόνῃς τῆς χρήσεως κιτρίνων σημαίων καὶ μεγάλων δικεφάλων σημάτων. Ἄν ὑπῆρχέ τι, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν κυριωτέραν θέσιν κατὰ τὰς τελετὰς ἐκεῖνας, τοῦτο ἦσαν οἱ μουσικοὶ χοροὶ, οἵτινες, ὡς ἐκπροσωποῦντες ὀλόκληρον τὸν λαόν, πρέπει νὰ ἴηται τοποθετημένοι εἰς θέσιν περιβλεπτον, ἵνα οὐ μόνον ἀκούωνται, ἀλλὰ καὶ βλέπωνται ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιασματος, ἐπιβαλλόμενοι καὶ διὰ τῆς μελωδίας τῶν καὶ διὰ τοῦ σχήματός τῶν καὶ διὰ τῆς εὐπρεποῦς στάσεώς τῶν.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας οἱ Ἀρχιερεῖς, ὑποκαταστήσαντες ἐν τῷ ναῶ τοὺς Αὐτοκράτορας, ὀφείλουσιν ὁστίκις χοροστατοῦσιν (αὐτὸ δὲ τὸ χοροστατεῖν, τί ἄλλο σημαίνει;) αὐτοὶ οὗτοι νὰ ψάλλωσιν ὠρισμένα τῶν ἀκολουθιῶν μέρη, ὅπως λ. χ. τὴν Τιμιωτέραν, τὴν ἐννάτην Ὁδὴν, τὰ Ἐξαποστειλάρια κλπ., ὡς ἀποτελοῦντες καὶ αὐτοὶ μέρος τῶν χορῶν. Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατόν ὁ Ἀρχιερεὺς, ἐν ᾧ λέγει ὅτι *χοροστατεῖ*, νὰ ἴσταιται ἐπὶ τοῦ Θρόνου

ἀπομεμονωμένους, συνεπῶς δὲ μὴ χοροστα-
τῶν νὰ ψάλλῃ ἐκτὸς τοῦ χοροῦ, ὅστις ἀπέχει
κατὰ πέντε καὶ δέκα μέτρα ἀπὸ τῆς θέσεως,
ἐφ' ἧς ὁ Θρόνος; Καὶ δὲν εἶναι ἄτοπον, ἀλλὰ
καὶ κωμικὸν ἐν ταύτῃ, ὁ ἀναγνώστης πηγαίνο
ερχόμενος νὰ διασχίξῃ τὸ μεταξὺ Θρόνου καὶ
τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ ναοῦ τοίχων διάστημα, ἵνα
φέρῃ εἰς τὸν χοροστατοῦντα Ἀρχιερέα τὸ ἐκ-
κλησιαστικὸν βιβλίον, νὰ μὴ δύνανται δὲ νὰ
βοηθῶσιν αὐτὸν ὑπηρετοῦντες οἱ ψάλται, ὅταν
μάλιστα συμπύπτη οὗτος νὰ ἦναι ἄμουσος
—ὡς συμβαίνει κατὰ τὸ πλεῖστον— ἢ καὶ νὰ
στερῆται καὶ τῆς ἀναγκαιότητος ὀλίγης ἀκόμη
φωνῆς;

Ὅπως δι' ὅλα τὰ ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ
ναῷ ἔκτροπα, οὕτω καὶ διὰ τὴν παρὰ τὴν ἀρ-
χαίαν τάξιν καὶ συνθήθειαν τοποθέτησιν τῶν χο-
ρῶν ἐπὶ τῶν τοίχων, οὐδεμία χωρεῖ δικαιολο-
γία. Ἐκτὸς ἂν οἱ μουσικοὶ χοροὶ θεωρῶνται
τοσοῦτον πρόστυχον πρᾶγμα, ὥστε νὰ μὴ τυ-
χάνωσι τῆς τιμῆς νὰ ἦναι θεατοὶ, ἀλλὰ νὰ κρύ-
πνῶνται, ὅπως εἰς τὰς κοσμικὰς ἀριστοκρατικὰς
συγκεντρώσεις τὰ παλαιὰ καὶ οὐδεμίαν ἀξίαν
ἔχοντα παλαιὰ μπαούλα καὶ ἐπιπλα.

Ἄγνωστος ποῖαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου
ἔχει γνώμην ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης
Ἀθηνῶν. Διὰ νὰ ἀνέχηται ὅμως τὸ ἄτοπον
τοῦτο, ἀπόδειξις, ὅτι καὶ ἂν δὲν τὸ διέταξε,
πάντως ὅμως τὸ ἐγκρίνει. Καὶ ἐν τοιαύτῃ περι-
πτώσει παρατηρῶ αὐτῷ μεθ' ὅλης τῆς προση-
κούσης εὐλαβείας, ὅτι προκειμένου περὶ ἀρχαίων
καθεστώτων καὶ παραδόσεων αἱ ἀτομικαὶ ἀντι-
λήψεις οὐδεμίαν ἔχουσι θέσιν ἢ ἰσχύον. Ποιοῦ-
μαι δὲ τὴν εὐλαβεστάτην καὶ ἐξόχως φιλικὴν
σύστασιν, ὅπως ὡς τάχος διατάξῃ τοὺς χοροὺς
νὰ καταλάβωσι τὰς οἰκείας αὐτῶν θέσεις, ὁ δε-
ξιὸς ἐν συνεχείᾳ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Θρόνου, ὁ
δὲ ἀριστερὸς ἐν συνεχείᾳ τοῦ μετὰ τὸν Ἀμβω-
να Ἀντιθρόνου, ἐπὶ ἐξεδρῶν κατὰ ἐν τοῦλάχιστον
μέτρον ὑψηλοτέρων. Τοῦτο ἐπιβάλλει ἡ
ἀρχαία τάξις καὶ αἱ παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας,
αἵτινες δέον ν' ἀποτελῶσιν ἀπαραβάτως τὸν
γνώμονα τῶν ἀρχηγῶν ἰδίως τῆς Ἐκκλησίας.
Ἄλλως θὰ ἔχομεν πλήρες τὸ δικαίωμα οὐχὶ
πλέον νὰ διερωτώμεθα ἂν «ἦναι στραβὰ τὰ
ἄρμενα ἢ ἂν στραβὰ ἀρμενίζουμε», ἀλλὰ νὰ
διακηρύττωμεν ὅτι, «καὶ στραβὰ ναι τ' ἄρμενα
καὶ στραβὰ ἀρμενίζουμε».

K. A. ΨΑΧΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑΝ

Ἡ «Νέα ΦορμιγΞ» εἰς φύλλον τῆς προη-
γούμενον εἶχε δημοσιεύσει τὴν ἐγκύκλιον τοῦ
Κεντρικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συνδέσμου, διὰ
τῆς ὁποίας δύο τινα συνίστα ὅπως ὑποστηρί-
ξωσιν οἱ σεβόμενοι τὴν Ἐκκλησίαν καὶ φίλοι
αὐτῆς βουλευταί: τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλη-
σίας ὑπὸ τῆς Συνόδου τῶν Ἱεραρχῶν αὐτῆς καὶ
τὴν ἀρσιν τοῦ αὐτοκεφάλου. Εἶνε τόσο σπου-
δαῖα καὶ ζωτικὰ τὰ δύο αὐτὰ σημεῖα, ὥστε
νὰ ἐπιβάλληται ἡ ἀνάγκη ἐκτενεστέρας αὐτῶν
ἀναλύσεως. Ὅτι κυρίως ζητεῖ ὁ Ἐκκλησια-
στικὸς Σύνδεσμος διὰ τοῦ πρώτου εἶνε ὅπως
διατυπωθῇ ἡ φράσις τοῦ 2ου ἄρθρου τοῦ Συν-
τάγματος «... διοικεῖται ὑπὸ Συνόδου ἀρχι-
ερέων» ὡς «... διοικεῖται ὑπὸ τῆς Συνόδου
τῶν ἀρχιερέων αὐτῆς» ἢ ἐὰν δὲν εἶνε δυνα-
τὸν νὰ γίνῃ τοῦτο, ἐν τῷ κειμένῳ νὰ προστε-
θῇ ἐρμηνευτικὸν ψήφισμα εἰς τὸ 2ον ἄρθρον,
δι' οὗ ψήφισματος νὰ ἐρμηνεύηται ὅτι ὑπὸ Συ-
νόδου ἀρχιερέων δὲν ἐννοεῖ τὸ Σύνταγμα τὸ
πενταμελὲς κοινοστέριον, τὸ ὅποσον προτε-
στάντικῆς ὕψης καὶ προελεύσεως οὐδέως ἀν-
τιπροσωπεύει τὸ διέπον τὴν Ἐκκλησίαν με-
συνταγματικὸν πνεῦμα καὶ ἥμιστος εἶνε ἐνδε-
δειγμένον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν

αὐτοτέλειαν, ἀλλὰ τὸ Σύνολον τῶν Ἱεραρχῶν
αὐτῆς. Τὸ Σύνολον τοῦτο, ἢ Σύνοδος αὕτη
ἔλων τῶν Ἱεραρχῶν εἶνε ζ, τι οὐσιωδῶς ἀπῆται
τὸ Σύνταγμα ὁμιλοῦν προηγουμένως ἐν τῷ αὐ-
τῷ ἄρθρῳ περὶ διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας
συμφώνως πρὸς τοὺς «ἱεροὺς Ἀποστολικούς
καὶ συνοδικούς κανόνες καὶ τὰς ἱεράς παρα-
δόσεις» καὶ ἀκολούθως περὶ «ἱεράς Συνόδου
ἀρχιερέων». Ἐὰν ἐν τῇ πράξει δὲν ἐφημε-
σθῇ ἡ συνταγματικὴ αὕτη ἀποψις, ἐὰν ἔλως
τοῦναντίον διωκῆθῃ μέχρι τοῦδε ἢ Ἐκκλησία
ὑπὸ πενταμελοῦς Συνόδου εἰς οὐδὲν ἱκανῆς νὰ
κατοχυρώσῃ καὶ ἐκφράσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν
αὐτοτέλειαν καὶ συνταγματικότητα, τοῦτο ὀ-
φείλεται εἰς τὴν κατῆχουσιν τῶν ἀντιλήψεων
τοῦ Maurer εἰς τὴν μὴ ἐμφάνισιν γνησίων
καὶ θηναρῶν προαπιστῶν τοῦ καθεστώτος,
τὸ ὅποσον ἐμφανῶς ἔδει νὰ ἐκπορευθῇ ἐκ τῆς
προσηκούσης ἐρμηνείας τοῦ Συντάγματος.
Τοῦτο ὅμως ἀκριβῶς πρέπει νὰ γίνῃ σήμερον.
Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ αὐτοτέλεια, ἣτις μόνῃ ἐγ-
γυᾶται, ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν παράγων, πᾶσαν
ζωτικότητα καὶ δράσιν λυσιτελεῖ τοῦ ἐκκλησι-
αστικοῦ ὀργανισμοῦ, εἶνε ἀδύνατον νὰ νοηθῇ,
ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ἐὰν ἡ διοίκησις τῆς Ἐκ-
κλησίας δὲν ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ Σύνολον τῶν
Ἱεραρχῶν αὐτῆς. Αὐτὸ θὰ δώσῃ τὴν ἐκφρα-
σιν εἰς τὴν συνταγματικότητα τοῦ Ἐκκλησια-
στικοῦ πολιτεύματος, καὶ περὶ τούτου περιττὴ
πᾶσα ἀνάλυσις, αὐτὸ θὰ δημιουργῆσῃ μίαν εὐ-
συνειδητὸν προσωπικότητα, μίαν ἐμφρονα καὶ
εὐρεῖαν συνειδησιν παρὰ τοῖς Ἱεράρχαις τῆς
Ἐκκλησίας, συνειδησιν ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδὲν
μόνημον δύναται νὰ συντελεσθῇ. Ὅπου ὑπάρ-
χουσιν ἀρχικῶς οἱ χαρακτήρες ἐκεῖ βεβαίως
δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι εἶνε ἀδιάφορον τὸ σύ-
στημα, ὅπου ὅμως αἱ χαρακτήρες σπανίζουσιν,
ὅπου τὸ σύνηθες φαινόμενον εἶνε ἡ ραθυμία
καὶ ἡ ἀνυπαρξία βουλήσεως δημιουργικῆς καὶ
ὑπερηφάνου, ἐκεῖ δέον νὰ ἔλθῃ ἡ σῴτειρα
ἐνεσις τοῦ συστήματος. Αὐτὸ διὰ τοῦ κατα-
πλήσσοντος διὰ τοῦ μεγαλειώδους τοῦ συνόλου
τοῦ θὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸ μέχρι χθὲς ὕδαρὲς καὶ
ἀπρόσωπον ἄτομον τὴν συνειδησιν τῆς δυναμι-
κῆς ἀξίας καὶ δημιουργικῆς πρωτοβουλίας του.
Ἡ σύνοδος ἀκριβῶς τοῦ συνόλου τῶν Ἱεραρ-
χῶν ὑπάρχουσα καὶ ἐφαρμοζομένη δὲν θὰ εἶνε
μόνον αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ ἀριθλοτέρα ἐκ-
προσώπησις «τοῦ συνταγματικοῦ καὶ αὐτο-
τελοῦς» τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, ἀλλὰ
καὶ ὁ ἰδανικώτερος ἀφηνιστῆρ πρὸς σύμπαν-
τας τοὺς Ἱεράρχας. Ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὴν
ρητὴν ἐκφρασιν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγε-
λίου καὶ τῶν κανόνων ἀποτελεῖ διὰ τὴν Ἐκ-
κλησίαν πρωτοβουλίαν αὐτόχρημα δημιουρ-
γικὴν. Ὁ ἀντίκτυπος ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ
ὀργανισμοῦ πάσης ἀνεπαρκείας καὶ καθυστε-
ρήσεως τοῦ ἐπισκόπου ἀπὸ τῆς μεγάλης αὐτῆς
τοιαύτης ἀποστολῆς εἶνε κατάδηλος. Ἡ Σύ-
νοδος τῶν Ἱεραρχῶν ὑπάρχουσα θὰ ἀναγάγῃ
τὸν ἐπίσκοπον καὶ ἔκοντα εἰς τὸ ὕψος καὶ τὴν
συνειδησιν τῆς ἀποστολῆς του. Δὲν θὰ εἶνε
τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ὕψιστον ἀπόκρημα; Τὸ
δεύτερον σημεῖον τῆς ἐγκυκλίου εἶνε ἡ ἀρσις
τοῦ αὐτοκεφάλου. Ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ β'
τοῦτο σημεῖον φαίνεται μὴ ἔχον σχέσιν μὲ τὸ
πρώτον. Ἐν τούτοις ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῶν ἐνό-
της εἶνε ἀναμφίβολος. Ἡ ἀρσις τοῦ αὐτοκε-
φάλου δὲν ἐπιβάλλεται μόνον διὰ λόγους ἐθνι-
κοῦς. Δὲν εἶνε μόνον ἡ μεγάλη Ἑλλάς, ἣτις
δημιουργηθεῖσα ὑπέροχος καὶ ἐνιαία μὲ τὴν
πίστιν ἐπὶ τὰς παραδόσεις τῆς, ἀπαιτεῖ τὴν
κατάλυσιν τῶν διαιρέσεων, τὰς ὁποίας ὑπηγό-
ρευσαν ἄλλαι πολιτικαὶ συνθήκαι κακῶς ἐκτι-
μηθεῖσαι καὶ αὐταὶ καὶ τὴν συνένωσιν συμπά-
σης τῆς ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας
ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, συμβολίσαν
καὶ διατηρήσαν ἐπὶ αἰῶνας αἰῶνων τὴν ἐθνι-

κὴν συνειδησιν καὶ τὴν ἐθνικὴν βούλησιν τῆς
Ἀπολυτρώσεως καὶ ἀκόμη τὴν ἐνότητα τοῦ
Γένους, ἀλλὰ αὕτη ἡ ἀρτιωτέρα αὐτοτέλεια
τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ὑπαρξίς τῶν ὄρων τῶν
ἀπαραιτήτων διὰ τὴν δημιουργίαν συνειδήσεως
ἰσχυρᾶς παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ. Ὅτι Σύνοδος Ἱε-
ραρχῶν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριάρχου διοικοῦσα τὴν Ἐκκλησίαν θὰ ἐκ-
προσωπῇ κατὰ τρόπον πολὺ ἐμφανεστερον καὶ
θὰ πραγματοποιηθῇ μὲ ἀποτελεσματικότητα ἀ-
συγκρίτως ὑπερέραν τὴν αὐτοτέλειαν τοῦ
Ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος ἀπὸ τὸ σύν-
ολον τῶν ἐπισκόπων μόνον τῆς αὐτοκεφάλου
Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, περὶ τούτου οὐδε-
μία νομίζομεν χωρεῖ ἀμφιβολία. Ἡ Ἐκκλησία
σύμπασα ἡνωμένη ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πα-
τριαρχεῖον θὰ ἀποτελῇ καὶ κατ' ἔγκον ἓνα
γιγάντιον ὀργανισμόν, ὅστις εἶνε ἀδύνατον οὕτω
νὰ μὴ εἶνε πράγματι αὐτοτελής. Ἀλλὰ τὸ
πλεονέκτημα τὸ ἱστορικὸν καὶ μεγαλειώδες δὲν
θὰ εἶνε μόνον αὐτό. Θὰ εἶνε καὶ ἐκεῖνο, εἰς
τὸ ὅποσον ἡμεῖς ἀποδίδομεν ἀπὸ πεποιθήσεως
μεγίστην σημασίαν. Θὰ εἶνε ἡ ἀνύψωσις τοῦ
ἐπισκόπου εἰς τὴν περιωπὴν προσωπικότητος
ἐχούσης συνειδησιν καὶ βούλησιν γόνιμον. Καὶ
ἡ τοιαύτη Συνειδήσις καθ' ἡμᾶς εἶναι τὸ πᾶν.
Γιγαντούμενη ἡ συνειδήσις αὕτη ἀπὸ τὸ θέα-
μα καὶ τὴν πραγματικότητα μίας Μεγάλης
Ἐκκλησίας ἐκκαλοῦσης εἰς δράσιν, ἣτις ἄλλο-
τε ἐκλείσει τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, θὰ
εἶναι ὁ σωτήριος μόχλος, ὅστις εὐσυνειδητὸν τὸν
ἐπίσκοπον θὰ τὸν ὠθήσῃ νὰ μελετήσῃ, νὰ ἐμ-
βαθύνῃ, νὰ ζητήσῃ τὰς νέας κατευθύνσεις ὑφ'
ἧς πρέπει ἡ Ἐκκλησία σήμερον νὰ ἐκδηλώ-
σῃ τὸ ζωογονοῦν αὐτὴν πνεῦμα τόσο ἀπὸ ἀ-
πόψεως Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Ἐθνικῆς, ὅσον
καὶ Κοινωνικῆς.

N. ΜΑΝΟΥΣΗΣ

Η ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΙ ΤΑΣ ΑΓΡΥΠΝΙΑΣ;

Γυνὴ τοῦ λαοῦ κατήγγειλεν ἡμῖν τὸ ἐξῆς
ὅσον παράδοξον τοσοῦτον καὶ κωμικόν. Εἶχε
τάξει νὰ τελέσῃ ἀγρυπνίαν ἐν Αἰγίνῃ, ἀλλ' ὁ
ἱερεὺς ἐζήτησε νὰ τῷ φέρῃ ἄδειαν τῆς Μητροπο-
λεως! Ἡ εὐσεβὴς γυνὴ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ
ἀποταθεῖσα πρὸς τὸν Πανοσιολογιώτατον Πρω-
τοσύγκελον τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν κ. Ἰ-
ωάννην Παπασαράντου, παρεκάλει αὐτὸν νὰ
τῇ δοθῇ ἔγγραφος ἄδεια πρὸς τὸν ἱερέα. Ἄλλ'
ἡ αὐτοῦ Πανοσιολογιότης ἀπήντησε διὰ τῶν ἐξῆς
γοιφωδῶν καὶ παραδόξων: «Ἐμεῖς δὲν δίνο-
με γραπτά. Εἰπέ εἰς τὸν ἱερέα νὰ ἔλθῃ ἐδῶ
νὰ τοῦ τὸ ποῦμε!» Καὶ ἡ γυνὴ ἀπῆλθεν ἀπρα-
κτος.

Διατὶ ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις δὲν δίδει γραπτά
δὲν εἶναι δύσκολον νὰ μοντεύσῃ τις. Ἀνάγε-
ται καὶ τοῦτο εἰς παλαιὰν τακτικὴν αὐτῆς. Δὲν
δίδει γραπτά, ἵνα διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον δύνη-
ται νὰ ὑπεκφεύγῃ καὶ κατὰ τὸ κοινῶς λεγό-
μενον «διὰ νὰ τὸ ἐξῆ διπορτο». Ἄλλ' ἡμεῖς
χωρὶς νὰ ἔχομεν ὄρεξιν νὰ εἰσελθῶμεν εἰς τὰ
οἰκογενειακὰ αὐτὰ ἦθη τῆς Μητροπόλεως, ἐ-
ρωτῶμεν. Ἐπιτρέπονται αἱ ἀγρυπνίαι ἢ δὲν ἐ-
πιτρέπονται; Καὶ ἂν μὲν ἐπιτρέπονται, τίς ἢ
ἀνάγκη ἰδιαίτερας πρὸς τοὺς ἱερεῖς ἄδειας; Ἄν
δὲ ἀπαγορεύονται—ὅπως καὶ θὰ ἀπαγορευ-
ονται, διότι ἄλλως ὁ ἱερεὺς τῆς Αἰγίνης δὲν θὰ
ἐξῆται ἄδειαν—ποῖος εἶναι ὁ κανονικὸς λόγος,
δι' ὃν ἀπαγορεύονται; Ἐχεῖ καθῆκον ἢ Ἱε-
ρὰ Μητρόπολις νὰ γνωρίσῃ εἰς τὸν λαὸν ποῖος
κανὼν ἢ ποῖα διάταξις τῆς Ἐκκλησίας ἀπα-
γορεύει εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ τελῶσιν ἀγρυ-
πνίας.

Τὸ ἐν μεσαζούσῃ νυκτὶ προσεύχεσθαι πα-
ρεδόθη ἡμῖν ὑπὸ Παύλου καὶ Σίλα. «Κατὰ δὲ
τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλα προσευχόμε-

ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ο ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΑΩΝ ΚΑΙ Η ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

«Ο «Ιερός Σύνδεσμος» ἐδημοσίευσε τὴν Συνοδικὴν ἐγκύκλιον ἐκείνην, δι' ἧς οἱ Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι καὶ Τοποτηρηταὶ τῶν χηρουσῶν Ἐπισκοπῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐντέλλονται νὰ μὴ ἐπιτρέπωσι τὴν ἐγκατάστασιν καὶ χρῆσιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς ἐν τοῖς πολυελαίοις, ταῖς λυχνίαις κλπ. Ἐν τῇ Συνοδικῇ ταύτῃ ἐγκυκλίῳ τονίζεται ὅτι «μία τῶν παραδόσεων εἶναι ἀναμαλκτέως καὶ ἡ δι' ἐλαίου καὶ κηροῦ φωταγωγία τῶν ἱερῶν ναῶν, ἣτις ἀπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων τὴν ἀρχὴν ἔχουσα, ἡμᾶς τὴν πολιὰν αὐτῆς ἀρχαιότητα καὶ τὴν ἀλλήν συμβολικὴν καὶ λειτουργικὴν σημασίαν αὐτῆς ὀφείλει ἀπαρασάλευτος τηρηθῆναι». Ἡ Ἱερά Σύνοδος, ὡς λέγει ἡ ἐγκύκλιος, καθ' ὃ ἔχει καθῆκον «ἐγνώσθαι ἀποσοβῆσθαι τὴν καινοτομίαν ταύτην, ἣτις ἀνατρέπει μὲν καὶ οὐ τηρεῖ τὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ ἀντικρὺς ἀντίκειται εἰς τὸν Γ' Ἀποστολικὸν κανόνα οὕτω διαγορευόντα: «Μὴ ἐξὸν δ' ἔστω προσάγεσθαι τι ἕτερον πρὸς τὸ θυσιαστήριον, ἢ ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν...»

Δὲν γνωρίζομεν ἂν ἡ ἐγκύκλιος αὕτη ἀπελύθη ἕνα ἐφαρμοσθῆ, ἢ ἕνα ἔπως τόσαι ἄλλαι βιβλῆ καὶ αὕτη εἰς τὸν κάλαθον τῶν ἀχρηστων. Διότι τόσος παρήλθε χρόνος καὶ ἐν ταῦτοις αἱ ἠλεκτρικαὶ ἐν τοῖς ναοῖς ἐγκαταστάσεις κρύπτονται καὶ φυλάσσονται ἐπιμελῶς ὑπὸ τινῶν ἐκ τῶν κυρίων ἐπιτρόπων, οἵτινες νομίζουσι, ὅτι τὰ τῆς λατρείας τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνικοῦ λαοῦ δεόν νὰ κανονίζονται συμφώνως πρὸς τὸ ἀσεβὲς αὐτῶν γούστο. Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ἔσποτον ἡμεῖς ἀνεμένομεν ἐκ μιᾶς τοσαύτης σεβαρότητος Συνοδικῆς ἐγκυκλίου ἦτο νὰ διδαχθῶσι δι' αὐτῆς οἱ ἐν τῷ ζήτηματι τοῦ ἐν τοῖς ναοῖς φωτὸς ἀσεβοῦντες, ἔπως καὶ εἰ καλῆ τῇ πίστει πλανώμενοι ἐκ τῶν πιστῶν, ὅτι τοῦ ἐλαίου καὶ τοῦ κηροῦ καὶ τοῦ θυμιάματος γίνεται χρῆσις ἐν τοῖς ναοῖς οὐχὶ ὡς μέσων φωτισμοῦ, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ αὐτῶν τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων προσφέρονται ὡς δῶρα **θυσίας** πρὸς τὸν Ὑψίστον Θεὸν καὶ Πατέρα, τὸ ἔλαιον εἰς τύπον τοῦ θεοῦ ἐλέους, ὁ κηρὸς, ὡς συγκείμενος ἐκ μυρίων ἀνθέων, εἰς σημεῖον τῆς ὀλοτελοῦς προσφορᾶς τοῦ ἑαυτοῦ ἡμῶν, τὸ δὲ θυμίαμα εἰς τύπον τῆς θείας ἀγάπης καὶ τῆς εὐωδίας τοῦ Πνεύματος, αἵτινες, ὡς ὁ καπνὸς, μεταδίδονται εἰς πάντας. Τοῦτο δ' ἀκριβῶς ὀρίζει καὶ σαφῶς διακελεύει καὶ ὁ ἐν τῇ Συνοδικῇ ἐγκυκλίῳ ἀναφερόμενος Γ' Ἀποστολικὸς κανὼν λέγων, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ **προσάγῃται** ἕτερον τι εἰς τὸ **θυσιαστήριον** πλὴν τοῦ **ἐλαίου** εἰς τὴν λυχνίαν: «Μὴ ἐξὸν ἔστω **προσάγεσθαι** τι ἕτερον πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἢ ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν».

Ἄλλως οἱ πολυέλεοι καὶ αἱ λυχνίαι καὶ αἱ λαμπάδες ἐν ἡμέρᾳ ἀναπτύσσονται δὲν ἀνάπτονται βεβαίως χάριν φωτισμοῦ. Ἄν δὲ ἐν ταῖς νυκτίαις ἀκολουθίαις τὸ ἔλαιον καὶ ὁ κη-

ρὸς χρησιμεύωσι κατ' ἀνάγκην καὶ ὡς μέσα φωτισμοῦ, τοῦτο διόλου δὲν σημαίνει, ὅτι διὰ τὸ πενιχρὸν τοῦ φωτὸς αὐτῶν δεόν νὰ ἀντικατασταθῶσι διὰ ζωηροτέρου καὶ πλουσιωτέρου τοιοῦτου. Διότι ἡ πενιχρότης ἀκριβῶς τοῦ ἡμίφωτος σκορπίζει ἐν τῷ ναῷ τὴν μυστικοπαθῆ ἐκείνην κατάνυξιν, ἣτις συμβάλλει εἰς τὴν συντριβὴν τῆς ψυχῆς τοῦ χριστιανοῦ καὶ εἰς τὴν πλήρη τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος ἔξαρσιν, ἐν ἐνὶ δὲ λόγῳ εἰς τὴν ἐπίτευξιν ἐκείνου ἀκριβῶς, ὅπερ ἐπιδιώκουσιν αἱ ἐν τοῖς ἱεροῖς νκοῖς συναθροίσεις τῶν πιστῶν ὑπὸ τὴν ἐπέλευσιν τῆς Θείας χάριτος.

Θυσίαν λοιπὸν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ οὐχὶ εἶδος φωτισμοῦ κατὰ τὸ ὀρθόδοξον πνεῦμα ἀποτελοῦσιν τὸ τε ἔλαιον καὶ ὁ κηρὸς καὶ ὡς ταῦτα οὐδέποτε καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ὁ εὐσεβὴς Ἑλληνικὸς λαὸς θὰ ἐπιτρέψῃ ν' ἀντικατασταθῶσιν εἴτε διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς, εἴτε διὰ τοῦ φωταερίου, εἴτε καὶ διὰ παντὸς ἄλλου ἐν τῷ μέλλοντι τυχόν ἀνακαλυφθησομένου φωτιστικοῦ εἶδους, ἔστω καὶ ἂν χρησιμοποιήσῃ τοῦτο ὡς ὕλην φωτιστικὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡλλοῦ τὰς πολλαπλᾶς ιδιότητας. Τοῦτο, ἐπαναλαμβάνομεν, ἔδει νὰ διδάξῃ ἡ Συνοδικὴ ἐγκύκλιος, ἣτις, ἐνῶς τὸ δικαιολογητικὸν αὐτῆς στηρίζει ἐπὶ τοῦ Γ' ἀποστολικοῦ κανόνος, ἐμμελεῖ ἐν ταῦτοις παραδόξωσι περὶ τοῦ ἐλαίου οὐχὶ ὡς θυσίας, ἀλλ' ὡς μέσου φωταγωγίας τῶν ναῶν!

ΤΟ ΩΔΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ ΕΝ ΧΡΕΩΚΟΠΙΑ;

Γεγονὸς ἐκτάκτου κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐσημειώθη εἰς τὸ κατὰ τὴν ὁδὸν Παιραιῶς «Ὁδεῖον Ἀθηναίων», τοῦ ὁποῦ ἡ ἐκ κληροδοτημάτων ἐθνικῶν εὐεργετῶν περιουσία, ἀνερχομένη εἰς τρία περίπου ἑκατομμύρια, ἀποδίδει τόκους σεβαστοῦς καὶ ἱκανοῦς ἵνα συντηρηθῇ ἐν ἔδρῳ, γνωρίζον συνετῶς καὶ ἐν πνεύματι ἀξιοπρεποῦς οἰκονομίας νὰ χειρίζεται τὰς προσόδους αὐτοῦ.

Καὶ τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι ἡ ἐπὶ διμνηρον ἀναστολή τῆς καταβολῆς τῶν μισθῶν Μαΐου καὶ Ἰουνίου εἰς τοὺς καθηγητὰς αὐτοῦ! Τὸ μυστηριώδες καὶ ἀνεξήληκτον τοῦ καταστήματος τοῦτου δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ γνωρίζωμεν τοὺς λόγους, δι' οὓς ἀνέστειλε τὰς πληρωμὰς τῆς ἑκατομμυριοῦχος αὐτῆς Σχολῆς τοῦ Κλειδοκουμβάλου. Κρίνοντες ὁμῶς ἐκ τῆς σπατάλης τοῦ χρήματος, ἣτις βασιλεύει ἐν αὐτῷ, ὅπως καὶ ἐκ τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἄρσεως τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας, κατόπιν τῶν ὅσων εἰς βάρος αὐτοῦ κατηγγέλθησαν δημοσίᾳ χωρὶς ν' ἀναιρεθῶσι, θεωροῦμεν ὡς φυσικὴν συνέπειαν τὴν ἐλάττωσιν τῶν πόρων αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνεπάρκειαν συνεπῶς τῶν τόκων, οὓς ἀποφέρει ἡ ἐκ

τριῶν περίπου ἑκατομμυρίων περιουσία αὐτοῦ. Διότι δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ μελοδραματικαὶ παραστάσεις, αἱ ὁποῖαι προγγέθησαν μετὰ τόσης ρεκλάμας, ὅτι καὶ αὐταὶ ἀκόμη δὲν ἐδόθησαν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος. Συνδυάζοντες ἅπαντα ταῦτα, ἀλλὰ κυρίως λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ Ἰφιγένεια Συγγροῦ, τοῦ εὐεργέτου ὡς γνωστὸν τοῦ Ὁδείου, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα τοσοῦτον ἐπιτηδείως ἐξεμεταλλεύοντο οἱ ἐπιστατοῦντες εἰς τὰ τοῦ Ὁδείου Ἀθηναίων ἐπιτήδευοι, διατυμπανίζοντες ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ νέον Ὁδεῖον θὰ ἰδρῦετο δαπάνῃ τῆς ἀειμνήστου, λαμβάνοντες—λέγομεν—ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ Ἰφιγένεια Συγγροῦ, κατιδοῦσα—ὡς ἔχομεν σοβαροῦς λόγους νὰ γνωρίζωμεν—τὴν πλάνην αὐτῆς, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ προέλθῃ τι τὸ καλὸν καὶ ὑγιὲς διὰ τὴν κοινωνίαν ἐκ τοῦ εὐεργετηθέντος Ὁδείου, οὐδὲ ὀβολὸν κατέλιπεν εἰς τὸ παμφάγον τοῦτο Κατάστημα, ἔχομεν πρὸ ἡμῶν σαφῆ ἰδέαν τῆς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς αὐτοῦ καταπτώσεως. Ἄν δὲν ἀπατώμεθα, ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἔχει παρὰ τῷ Ὁδεῖῳ Ἀθηναίων Ὑπουργικὸν Ἐπιτροπὸν, ὁ ὁποῖος δὲν ἀμφιβάλλομεν θὰ κατέστησεν ἤδη ἐνήμερον αὐτὸν περὶ τῶν συμβαινόντων. Καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐλπίδι ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία διὰ τινος δαγλώσεως θὰ διαφωτισθῇ βεβαίως περὶ τῶν συμβαινόντων ἐν τῷ καταστήματι τούτῳ, τοῦ ὁποῦ τὰ μυστήρια δὲν ὑπολείπονται τῶν τοῦ περιωνύμου Γιλδίτζ.

ΑΙ ΝΕΙ ΕΥΧΑΙ

Τὰ εὐφρόσυνα ἐθνικὰ γεγονότα καὶ αἱ θεοθεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπιβραβεύμεναι στρατιωτικαὶ ἐπιτυχίαι παρέχουσι τὴν εὐλογον ἀφορμὴν εἰς δοξολογίας καὶ εὐχαριστηρίους δεήσεις πρὸς τὸν Ὑψίστον. Ἡ Ἐκκλησία ἐν ἡμέραις χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης πρωτοστατοῦσα πάντοτε ἀναπέμπει τὰς ἱκετηρίους αὐτῆς εὐχὰς καὶ δεήσεις, οὕτως ὥστε δι' αὐτῶν νὰ κατευδῶνται πᾶσαι αἱ ἐθνικαὶ ἐπιχειρήσεις.

Διὰ πάσας ὁμῶς τὰς περιπτώσεις ταύτας ὑπάρχουσι ἐν τοῖς καθωρισμένοις καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀνεγνωρισμένοις κειμένοις καὶ κανόνες καὶ δεήσεις καὶ εὐχαὶ ἄπειραι. Εἶναι συνεπῶς περιττὸν, ἀλλὰ καὶ ἄτοπον, διὰ πᾶσαν τελετὴν ἢ δοξολογίαν νὰ κατασκευάζωνται νέαι εὐχαί, ἔστω καὶ ἂν ὁ ποιητὴς αὐτῶν τυγχάνῃ νὰ ἦνε αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος! Εἶνε τοῦτο μία παρατυπία—ἕνα μεταχειρισθῶμεν τὸν ἐλαφρότερον χαρακτηρισμὸν—ἣτις δὲν ἔχει τὴν θέσιν τῆς, μεθ' ὅλον τὸν ἱερὸν καὶ ἅγιον καὶ ὠραῖον σκοπόν, δι' ὃν συνυφαίνονται αἱ εὐχαὶ αὐταί. Καὶ ἔχομεν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ νεωτερισμὸς οὗτος θὰ σταματήσῃ ἕως ἐδῶ, διότι ἄλλως ἢ πρὸς κα-

νοὶ ὕμνον τὸν Θεὸν ἐπικροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμοιοι. (Πραξ. Ἀποστ. Κεφ. ις', 25) ἀλλὰ καὶ ὁ θεὸς ψαλμογράφος ὑπηγόρευεν εἰς ἡμᾶς τοῦτο, τύπον ἑαυτοῦ παρασχών: «Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαι σοὶ ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου» (Ψαλμ. ΡΙΗ'). Καὶ δι' αὐτὸ δ' ἔτι τὸ πρὸ τῆς ἀνατολῆς ἐξηγειρομένους τοῦ ὕπνου ἐξομολογήσεις τε καὶ ἱκεσίας προσφέρειν τῷ Κυρίῳ ὁ αὐτὸς Δαυτὶδ ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπογραμμὸν εἰπών: «Προέφθασαν οἱ ὀφθαλμοί μου πρὸς ὄρθρον τοῦ μελετᾶν τὰ λόγια σου» (αὐτόθι). Καὶ ἐξ αὐτῶν ὁμῶς τῶν Μωσαϊκῶν βιβλίων μανθάνομεν τὰς

ῶρας τοῦ νυκθημέρου, καθ' ἃς τῶν θυσιῶν ἄλλαι μὲν πρὸς ἑσπέραν, ἄλλαι ἐπινύκτιοι καὶ ἄλλαι κατὰ τὸν ὄρθρον προσήγοντο. (Ἐξόδου ΚΘ' 39. Λευϊτ. ΚΔ', 4). Δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη ν' ἀναφέρωμεν οὔτε τὸν θεῖον Ἀμβρόσιον λέγοντα: «Ἐν ὄραις καὶ ὕμνοις θεοῖς διαγενέσθαι ὀλοσχερῆ τὴν νύκτα...» (Περὶ παρθενίας Βιβλ. Α'), οὔτε τὸν ἱερὸν Ἐπιφάνιον, οὔτε τὸν Χρυσόστομον, οὔτε τὸν Ἱερώνυμον, οὔτε τὸν Γρηγόριον τὸν Νύσσης, οὔτε τὸν Κυπριανόν, οὔτε τόσους ἄλλους ἐκ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα ἀποδείξωμεν, ὅτι τὸ προσεύχεσθαι ἐν ὄρᾳ νυκτὸς ἀπὸ αὐτῶν τῶν Ἀπο-

στολικῶν χρόνων παρεδόθη εἰς ἡμᾶς. Ἀναφέρομεν πάντα ταῦτα, ἵνα καταδείξωμεν εἰς ὅποια μικροπράγματα καταγίνονται οἱ παραπινάκιοι καὶ παρακοιμώμενοι τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, κρούοντες οὐχὶ σπανίως καὶ αὐτὰ τοῦ κομικοῦ τὰ ὄρᾳ. Διότι τὸ νὰ ταξειδεύσῃ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ Αἰγίνης μέχρις Ἀθηναίων, ἵνα λάβῃ προφορικῶς τὴν ἀδειαν πρὸς τέλεσιν ἀγρυπνίας, μόνον καὶ μόνον διότι ἡ Ἱερά Μητρόπολις ἔχει τὴν κακόπιστον ἀρχὴν «νὰ μὴ δίδῃ γραπτὰ», βεβαίως οὐχὶ πλέον ἐγγίζει, ἀλλ' ὑπερπερὶ τὰ ὄρᾳ τοῦ κομικοῦ καὶ τοῦ γελοίου. Ἐκτὸς ἂν καὶ ἐν τῷ θέματι τούτῳ ἐξακολουθῶσιν αἱ ἐπὶ Μελετίου ἐκ-

τασκευὴν νέων εὐχῶν κεκτημένη ταχύτης εἶνε τσαύτη, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ κατ' ἐνορίας ἐφημέριοι νὰ φιλοδοξῶσι νὰ γίνωσι κατασκευασταὶ νέων εὐχῶν, χωρὶς νὰ ἦνε δυνατόν νὰ εὐρεθῆ ποτε τὸ τέλος. Δὲν ἔχομεν καμμίαν ἀμφιβολίαν, ὅτι ἡ ἐγνωσμένη εὐσέβεια τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου πρώτη θὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα, ἀνευρίσκουσα ἐν τοῖς Ἐὐχολογίοις τῆς Ἐκκλησίας τὰς ὑπ' αὐτῆς καθωρισθείσας διὰ πᾶσαν ἀνάγκην καὶ περιπτώσιν εὐχὰς τοσοῦτων ἁγίων Πατέρων καὶ Πατριάρχων κλπ., τιθεῖσα οὕτω τελείαν καὶ παύλαν εἰς τὴν βιομηχανίαν ταύτην τῶν νέων εὐχῶν, τῶν ἀπὸ πάσης μὲν ἀπόψεως ὠραίων καὶ ἐκφραστικῶν, ἀλλ' οὐδεμίαν θέσιν ἔχουσῶν εἰς τελετάς, καθ' ἃς μία εἰδικὴ δι' ἐκάστην περίπτωσιν προσφώνησις θὰ ἦτο ἡ καλλιτέρα ἐκδήλωσις τοῦ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἡ προσφορωτέρα ἐξύμνησις τῶν ἐξαιρετικῶν τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου γεγονότων.

Πρὸς ὁδηγίαν δὲ τῶν «εὐκτιτῶν» τῆς Νέας πίστεως συνιστῶμεν αὐτοῖς νὰ ἀναγνώσωσιν εὐχὰς ἐπὶ ὁμοίαις περιστάσεσιν εἰς τὸ Μέγα Ἐὐχολόγιον τοῦ Goar καὶ εἰς τὰ Τυπικὰ τοῦ Δημητρεύσκου, διὰ τῶν ὁποίων ἀναπληροῦνται τὰ χάσματα τοῦ ἐν χρήσει Ἐὐχολογίου.

ΜΑΚΚΙΑΒΕΛΙΚΑΙ ΠΑΡΑΚΡΟΥΣΕΙΣ

Εἰς ἓνα τῶν ἐν Πειραιεὶ ναῶν τὰ κομματικά πάθη μεταξὺ τῶν δύο αὐτοῦ ἱερέων ἐξήφθησαν εἰς βαθμὴν ἀπίστευτον. Ἐπὶ τῇ συγχρόνῃ δὲ προσθήκῃ τρίτου ἱερέως ὑπεδείχθη εἰς τὸν Πανοσιολογιώτατον Πρωτοσύγκελλογ τῆς Μητροπόλεως κ. Ἰωάννην Παπασαράντου, ὅτι ὁ νεοδιορισθεὶς θὰ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ προσοικειωθῆ μίαν τῶν δύο μερίδων καὶ ὅτι συνεπῶς αἱ διαμάχαι ἀντὶ νὰ καταπαύσωσι θὰ ἐξαφθῶσι περισσότερον. Ἄλλ' ὁ ἅγιος μέγας Πρωτοσύγκελλος ἔδωκε τὴν ἐξῆς χριστιανικωτάτην ἀπάντησιν: «*Ἀφήστέ τους νὰ φαγωθοῦνε γιὰ νὰ γελᾶμε!*» Καὶ ἔπειτα φωνάζομεν καὶ διαμαρτυρούμεθα, ὅτι ὁ κληρὸς μας δὲν εὐρίσκειται εἰς τὸ ὕψος τῆς θέσεώς του! Οὕτε αὐτὸς ὁ Μακκιαβέλῆς θὰ εἶχε τὸ κουράγιο τοσοῦτον προπετῶς νὰ διαδώσῃ τὰς διχαστικὰς ἀρχὰς καὶ τάσεις του. Καὶ ἐν τούτοις ὁ ἅγιος Πρωτοσύγκελλος, ἀντιπροσωπεύων τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν, παρέχει τὸ δίκαιον ἐνδόξιμον ὅτι ἐκπροσωπεῖ καὶ τὰς τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ ιδέας. Ἡμεῖς προτείνομεν, ὅπως ὁ νέος οὗτος Μακκιαβέλῆς τάχιστα προαχθῆ εἰς τὴν ἡς ὀρέγεται Ἐπισκοπήν, ἵνα ἀπὸ μείζονος περιωπῆς καὶ ἀσφαλέστερον διδάξῃ εἰς τοὺς χριστιανούς τὰς περὶ ἀγάπης καὶ εἰρήνης καὶ ὁμοιοῦς εὐαγγελικὰς ἀρχὰς του.

*Ἀφεριμ! ἅγιος Πρωτοσύγκελλος!

δηλωθεῖσαι ἀνίεροι καὶ ἀσεβεῖς τάσεις πρὸς περιφρόνησιν πάσης ἀρχαίας παραδόσεως, μέχρι καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἀγρυπνιῶν. Ἄλλὰ τότε οἱ τὰ τοιοῦτα ἔκτροπα θέλοντες νὰ συνέχισωσιν δὲν ἔχουσι θεοὺς ἐν τῇ Μητροπόλει Ἀθηνῶν. Ἴδου ἡ Ἀμερικὴ τοῦ Μελετιίου. Ἐκεῖ διανοίγεται εὐρὺ τὸ στάδιον εἰς πάντα ἀσεβῆ καινοτόμον, ὑπὸ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας Μεταξάκη καὶ συντροφίας.

Ἄλλ' ὁπωσδήποτε ἡμεῖς θ' ἀναμείνωμεν ἐξηγήσεις, ἵνα μάθωμεν τοὺς λόγους δι' οὓς αἱ ἀγρυπνίαι ἀπαγορεύονται, ὅπως καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν αἱ ἄδειαι δίδονται μὲν προφορικῶς, οὐχὶ ὅμως καὶ γραπτῶς. Εἶναι καιρὸς ὁ ἀνεξήγητος μυστικισμὸς καὶ ἡ κουτοπόνηρος κακοπιστία τῶν περὶ τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν νὰ παύσῃ, οἱ δὲ χριστιανοί, μεταβαίνοντες εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν διὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν νὰ μὴ χλευάζονται καὶ κοροϊδεύονται τοσοῦτον

προπετῶς παρὰ καλογηρίσκων, οὐδεμίαν οὐδέποτε παρασχόντων τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπηρεσίαν, πλὴν ἐν τούτοις καὶ ἐπισκοπῆς ἀκόμη ὀρεγομένων εἰς ἑπαθλὸν τῶν ὄσων εἰς βάρος τῆς τε Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κυριάρχου αὐτῶν Δεσπότη κατεργάζονται.

Κ. Α. ΨΑΧΟΣ

ΜΟΥΣΙΚΑΙ ΔΙΑΧΥΣΕΙΣ ΟΙΚΙΑΚΑΙ

Χωρὶς προλόγου. Ἀναφερόμενος εἰς παλαιὰς σηνὰς οἰκογενειακοῦ βίου τῶν πατέρων ἡμῶν, πρᾶττω τούτο κατὰ ζήτησιν τῶν ἐκδιδόντων τὴν «Νέαν Φόρμιγγα», εἰς συμπλήρωσιν φληνάφων πρὸς διείξις που λεχθέντων, τῶν καὶ γραφέντων ἐν τῷ Α' τῶν τριῶν φυλλαδίων τῆς ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ «Ἀγαθοεργοῦ Συλλόγου Ἑλληνίδων» (Φαναρίου), ἐν Κωνσταντινπόλει «Βιβλιοθήκης ὠφελίμων γνώσεων». Καὶ φαίνεται μοι πλείονος ἀναπτύξεως ἀνάγκην ἔχον τὸ θέμα περὶ τῶν οἰκογενειακῶν διαχύσεων τῶν πατέρων ἡμῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν, καὶ μάλιστα τοῦ μέρους, τὸ ὁποῖον ἡ μουσικὴ κατελάμβανε εἰς αὐτάς. Ἐπίδρασις τουρκικῶν μελωδιῶν εἰς αὐτάς ἀναμφισβητήτως ὑπεφαίνεται καὶ κατεφαίνεται· ἀλλ' ἐπίδρασις εὐρωπαϊκῶν ἄγνωστον ἀκριβῶς πότε παρ' ἡμῖν εἰσεκόμισεν. Εἰς τὴν πρώτην ἐκδοσιν τῶν «Ἐρωτος ἀποτελεσμάτων» (1792), βιβλίου βεβαίως ὑπὸ φαναριῶτων γραφέντος, ἐπαφίεται κατὰ τῶν νέων ἑλλήνων ὑπὸ παλαιῶν βέλους οὐχὶ ἐξεπευκῆς, ὅτι οἱ νέοι οὗτοι σπουδάζουσι τὴν γαλλικὴν, οὐχὶ καθὼς χρήσιμον εἰς τὸν ἐμπολαῖον αὐτῶν βίον, ἀλλ' ἐπὶ σκοπῷ ἀναγνώσεως τῶν «ρωμάντζων» τῶν γάλλων μυθιστοριογράφων, τὰ ὁποῖα ὅμως ἔμενον εἰς τὴν ἑλληνικὴν, εὐτυχῶς, ἀμετάφραστα. Ἡ φαρτέρα τῶν τὰς παλαιὰς συνηθείας τεθηπτότων ἐξαπέλυε βέλος ἄδικον, διότι, πρὸ τοῦ 1821, ἦν ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα δισηδεδομένη, διότι τοὺς ἐν ἡμῖν ἀνθούοντας ἐπιστήμονας, ἰδίᾳ τοὺς ἱατροὺς, ἐξαπέλυον τὰ «περήφανα, τὰ φοβερὰ καμίνια» τὰ τοῦ Παταβίου κυρίως καὶ τῆς Πίζης καὶ τῆς Βονωνίας πανεπιστήμια. Καὶ, εἰ οὐχὶ «ρωμάντζα» ἐπιζητήτα, ἀλλὰ τραγῳδίαι καὶ κωμῳδίαι Γολδόνη καὶ Μεταστασίου μετεφράζοντο καὶ ἐξετυποῦντο καὶ δισκορπίζοντο ἀνὰ τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολίαν. Καὶ ἀνεγινώσκοντο μετὰ πόθου καὶ μετὰ πολλῆς ἡδονῆς, πολὺ προτιμότερα βιβλίων ἑλληνικῶν, δῆθεν διηγημάτων, ὡς ὁ «Καθρέπτης τῶν γυναικῶν» τοῦ ἀκρίτως ἀπολέσχου Κασαρίου Δαπόντε. Ὁ ἀναγινώσκων τὸν «Καθρέπτην» θὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὸν τρισμέγιστον διδάσκαλον τοῦ Γένους Εὐγγένιον, εἰπόντα ἢ γράψαντά που, ἂν ἡ μνήμη μὴ με ἀπατᾷ, ὅτι, ἐὰν ἡμῖν πατήρ, τοιοῦτον καθρέπτην οὐδέποτε ἤθελον ἐπιτρεψῆ νὰ κρατήσωσιν εἰς χεῖρας αἱ θυγατέρες μου.

Ἐπιρροὴ ἰσχυρὰ γαλλισμοῦ ἐπὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ἦθη τε καὶ καθεστῶτα ἦν ἀδύνατος πρὸς τῆς περιφάνου γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀμέσως δὲ μετ' αὐτήν, ἡ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ ἐπικοινωνία τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς - ἑλληνικῆς πρὸ παλαι καὶ νῦν ἔτι - μετὰ τῆς Γαλλίας ἐπὶ Ναπολέοντος Α' συνετέλεσε πολὺ εἰς εἶδος τι γνωριμίας καλλιτέρας τῆς ἐπικρατείας ἐκείνης μεθ' ἡμῶν. Οἱ γαλλικοὶ λιμένες καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτοῖς συνεκινῶνουν μετὰ τῶν παλαιῶν πόλεων τῆς πρώην Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, ἔθιμα δὲ ξένα μετ' ὀθνεῖων ἰδεῶν διεισέδουον παρ' ἡμῖν· καὶ τὰ μὲν ἐκινδύνα τούτων ἐπολεμοῦντο ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, τὰ δὲ οὐδενόσωρα ἀκωλύτως ἦν δυνατόν νὰ διαδοθῶσιν, ἐν οἷς καὶ γαλλικαὶ μελωδίαι, καὶ ἄσματα, καὶ μουσικὴ ἐν γένει, καὶ χοροί.

Ἰδέαι περίεργοι παρ' ἡμῖν ἐνεσφηνοῦντο καὶ πρότερον, ξενικῶν διδασκαλιῶν ἐρίπτετο σπόρος ἐμφανῶς ἢ ἀφανῶς. Τίς ἠδύνατο νὰ μὴ

φρέξῃ μανθάνων (α) ὅτι τότε περίπου, Μιλτιάδης «ὁ λεγόμενος Στεφανόπουλος, φθάνων εἰς τὴν πατρίδα του Σωποτῶν (β), καὶ εὐρίσκων τὸν πατέρα του ἀποθαμμένον, ἐπῆγε με μουσικὰ ὄργανα καὶ ἐθυσίασεν ἐπάνω εἰς τὸ μνήμα του ἓνα κριάριον, διὰ τὸ ὁποῖον ὡς εἰδωλολάτρης κατηγορηθεὶς ἐξεδιώχθη». Τοιαῦται ἰδέαι διεδίδοντο, πολεμούμεναι ὁμως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὑφίσταντο λώφησιν τινα, διότι καὶ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἀντετίθετο πρὸς αὐτάς, ἔπρεπε δὲ νὰ παρέλθωσιν ἔτη τεσσαράκοντα ἕως οὗ ἀνασυνταχθῶσιν, ἢ αὐταὶ ἢ παρόμοιαι, διὰ Θεοφίλου Καήρη. Καὶ ἐμένομεν τιμῶντες καὶ περιέποντες τὰ γνωστὰ καὶ δῆθεν πάτρια, εἰςδεχθέντες τὴν ἐπιδρομὴν ἀσμάτων καὶ μουσικῶν ξένων ἀπὸ Δύσεως. Ἄλλ' εἰς τούτο τὸ κεφάλαιον οὐτε ἡ λεγομένη Ὑψηλὴ Πύλη παρενέβαλεν ἐμπόδιον τί ποτε· αὐτὴ ἡ τουρκικὴ ἀρχὴ κατενόησε περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ὅτι ἔπρεπε νὰ φορέσῃ κακότεχόν τι προσωπεῖον «εὐρωπαϊσμοῦ» πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν ἐν τῇ Δύσει. Περιττὸν δὲ νὰ εἶπω ὅτι τὸ τουρκικὸν ἐμβατήριον «Δζεζάερλι» (*) τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ φοβεροῦ ναυάρχου Χασάν τοῦ ἐξ Ἀλγερίου (Δζεζάερλι) συντεθὲν λέγεται ἔργον εὐρωπαϊκοῦ μουσικοῦ· καὶ τὸ ἐμβατήριον τοῦτο ἐψάλλετο - ἀνέκρουεν ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ, μέχρις ἐμφανίσεως τοῦ τῆς Πλεύνας ἐμβατηρίου καὶ μέχρις τῆς ἐν πάσῃ συναναστροφῇ ἐπικρατήσεως τοῦ ἐμβατηρίου Χαμηδιέ.

Ξενικῶν μελωδιῶν εἰσαγωγή οὐδαμῶς ἐξεφόβιζε τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν, καὶ λοιπὸν ἀνὰ τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολίην ἀδεῶς εἰσήγοντο αὐταί, καίτοι οὐδὲν ἔχομεν εἰπεῖν εἴπερ ἦσαν εἰσηγμένα πρὶν τῆς ἀνακηρύξεως τῆς δῆθεν ἰσοπολιτείας διὰ τοῦ ἐν Ροδῶνι (Γκιουλχανέ) περιφάνου (διὰ πλῆθους ψευδολογιῶν λαμπρῶν) χᾶτι - σερίφ τοῦ 1839. Θέατρα δὲ καὶ καφενεῖα ὠδὶκὰ ἀγνοῶ εἴπερ ἦσαν ἰδρυμένα πρὸ τοῦ 1850, ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς κοινότησι τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀεριοφωτος. Ἐπολεμεῖτο καὶ τούτου ἡ εἰσαγωγή καθὼς περιττοῦ εἰς κοινωνίαν τιμῶν ἀνθρώπων, καθῆκον ἐχόντων νὰ κλειώνται δῆθεν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν μετὰ τὴν ἡλίου δύσιν, μὴ περιφέροντες ἑαυτοὺς τὴν νύκτα ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ στενωπούς.

Εἶτε διὰ λόγους τινὰς τοιοῦτους, εἶτε χαριζόμενοι τοῖς τούρκοις οἱ πατέρες ἡμῶν, ἐξηκολούθουν τηροῦντες ἔθιμα τουρκικὰ, τὰ κατὰ τὰς οἰκογενειακὰς ἐορτὰς καὶ διαχύσεις, καὶ τὰς ἀνατολικὰς μελωδίας, πρὸς ἃς τόσον ἦτο συνωκνωμένον τὸ «αὐτὶ» τῶν προγόνων, ὥστε νὰ ποικίλλωσι δι' «ἀμανέδων» καὶ τὴν ἱερὰν ἡμῶν μουσικὴν ἐν ναοῖς συνοικιῶν μικρῶν τῆς Κωνσταντινπόλεως καὶ πόλεων ἐπαρχιωτικῶν. Οὕτε βλέπω τὴν ἀνάγκην νὰ πληροφορήσω τὸν ἀνεκτικὸν ἀναγνώστην μου ὅτι πᾶσα συνάθροισις καὶ πανήγυρις οἰκογενειακὴ προφανεστάτην ἐδήλου τὴν ἐπέμβασιν καὶ τὴν ἐπήρειαν ἢ τουρκικῶν μελωδιῶν ἢ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἱεροῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, καίτοι ἔτη τινὰ πρὸ τούτου τινὲς τῶν ἐν εὐρωπαϊκαῖς πόλεσιν ἑλλήνων, καινοτροποῦντες καὶ οὐ φρονίμως πρᾶττοντες, διέφθειραν τὴν πάτριον ἐν τῇ ἱερᾷ μουσικῇ παράδοσιν, εἰσάγοντες «κεκλασμένα μέλη» ἐν διεξαγωγῇ ἱερῶν τελετῶν. Ἐγένετο δ' ἕξις τοιαύτη ἐπὶ ἔτη πολλὰ καὶ αἰῶνας ἐν τῇ χρήσει τουρκικῶν ἀμάτων εἰς οἰκογενειακὰς ἐορτὰς,

(α) Βίος Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, ἱατροῦ, ὑπαγορευθεὶς ὑπὸ Ἡλίου Τανταλίδου. Ἐν Κ'πόλει, 1868, σελ. 24, ἐν ὑποσημείωσει.

(β) τῶν Καλαβρῶτων δῆλα δῆ.

(*) Σημείωσις «Νέας Φόρμιγγος». — Τὸ ὀραϊώτατον τούτο ἐμβατήριον ἔχει καθιερωθῆ καὶ ἐν μέσσις Ἀθηνῶν εἰς πᾶσαν πομπὴν γαμοῦ, ἧς προηγούται τὰ συνήθη λαϊκὰ ὄργανα.

ὅστε καὶ μετὰ τὸ 1856 καὶ μετὰ τὸ 1870 ἵνα καθηδύνη τὰς τῶν πατέρων ἡμῶν ὁμηγύρεις ἢ ἀνατολική, ἢ τουρκική μᾶλλον εἰπεῖν μελωδία.

Διεσκέδαζεν αὕτη τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς ἱερᾶς. Ἐκ τῆς τουρκικῆς ἐδανείζοντο καὶ τινὰ παιγνίδια εὐγενῆ καὶ ἀθῶα, ὡς χάριν λόγου «τὸ δακτυλίδι» τὸ κρυπτόμενον ὑπὸ κύαθον καφέ, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε ἵνα εὕρη ἕκαστος τῶν παρόντων μεταξὺ δεκαπέντε εἴκοσι φλιτζανίων (κυσθίσκων), καὶ τὰ συνημμένα τούτοις ἄσματα, τῶν ὁποίων ἡ μελωδία ἦν εὐχάριστος, κυρίως ἢ λεπτῶς σκόπτουσα τὸν μὴ δυνηθέντα ἵνα εὕρη τὸ φλιτζάνι τὸ κρυπτόν τὸ δακτυλίδιον. Δυποῦμαι ὅτι ἐλησμόνησα τὸ μέλος τῶν στίχων, ὧν ἡ ἀρχὴ «Aldin, aldin, alámandin» (=Πῆρες κ' ἐπῆρες, μὰ δὲν ἐπῆρες) γ) —καθὼς καὶ τὰ ἐπὶ τῇ ἀναγορεύσει πρωτολεπτοουργῶν, οἵτινες εἰς ἀρχιτέκτονας ὑστερον προεβιβάζοντο· οἱ ἀπὸ ἀπλοῦ λεπτοουργοῦ εἰς πρωτολεπτοουργοὺς προβιβαζόμενοι ἐλέγοντο κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους (πρὸ τοῦ 1840) κερχανεζήδες· ἔπρεπε δὲ ἵνα συναχθῶσιν οἱ ἐν οἰκοδομῇ τινὶ ἐργαζόμενοι καὶ φίλοι συντεχνίται, καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος δίδοντος τὴν ἀδειαν, εἰς ἕξ αὐτῶν ἔλεγεν ἕνα στίχον τουρκικὸν ψάλλον αὐτόν, ἐν τέλει δὲ τοῦ στίχου οἱ παρόντες ἐπεδοκίμαζον κυλιώντες ἐπὶ τῶν ἱκρωμάτων τὰ σκεπάσματα. Τοῦτ' αὐτὸ ἐγίνετο καὶ κατὰ τὸν προβιβαζόμενον αὐτοῦ εἰς τὴν τάξιν βοηθοῦ ἀρχιτέκτονος. Ἄλλο τουρκικὸν ἄσμα «ἐτραγουδοῦσαν» οἱ τεχνίται, ὁπόταν οἰκοδομῇ τῆς ὑποῦτο καὶ ἐφθάνεν ἕως τῆς στέγης, ὅτε ἄλλην τότε κοσμικὴν ἤγον οἱ ἐργάται πανηγυρίν, λαμβάνοντες καὶ τὸ ἀπαραίτητον πρόβατον πρὸς εὐωχίαν. Ἦσαν δὲ εἰς τοιαῦτα δῶρα γενναιοτάτοι οἱ τοῦρκοι. Φρονῶ ὅτι καὶ εἰς ἑτέρας τέχνας ὁ προβιβαζόμενος τοῦ μαθητευομένου εἰς τεχνίτην, καὶ κατόπιν εἰς ἀρχιτεχνίτην ἐγίνετο διὰ τινος τελετῆς, χροιάν μὲν ἐχούσης ὅπως κοσμικὴν, ἀλλὰ συνοδευομένης ὑπὸ τουρκικῶν ἄσματων.

Ἠδαὶ ἑλληνιστί, κατὰ τὴν ἱεράν ἡμῶν μελωδίαν, ἐψάλλοντο εἰς πᾶσαν περίστασιν καὶ σκηνὴν τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ζωῆς ἡμῶν, μετὰ τὴν ἱεράν τελετήν. Γνωστὰ τὰ ἄσματα καὶ οἱ στίχοι διὰ τοὺς τὸ πρῶτον εἰσαγομένους εἰς τὰ σχολεῖα μαθητῆς· ἀλλὰ γνωστὰ καὶ αἱ εὐχαὶ εἰς παῖδα μανθάνοντα γράμματα. Ἡ ὑπαρξίς δὴλα δὴ ὡς καὶ ἡ ἀπαραίτητος ἐπιτέλεσις ἱερᾶς ἀκολουθίας διὰ πᾶσαν τοῦ ἡμετέρου βίου σκηνὴν καὶ ἀνάγκην, καὶ περίστασιν, εἶχεν ἀφευκτὸν ἐπακολούθημα καὶ τελετὴν κοσμικὴν, καὶ ἄσματα κοσμικὰ, καὶ μουσικὴν δημόδιον, χωρὶς ἐννοητέον, ἢ ἀποκλείεται καὶ ἡ τουρκική, μάλιστα εἰς τὰς μικρασιατικὰς ἐπαρχίας.

Λάβετε πρόχειρον τὴν ἀπόδειξιν εἰς τὸν γάμον. Μετὰ τὴν ἱεράν ἀκολουθίαν, ἀκολουθεῖ κοσμικὴ πανηγυρίς, δι' ἣν ἀνάλογα γινώσκωμεν «τραγουδία». Πανηγύρεις κοσμικαὶ διεξάγονται μετὰ τὰς ἱερὰς τελετὰς ἐν τῷ βαπτισματι, εἰ οὐχὶ καὶ κατὰ τὴν ὁγδόην ἀπὸ τῆς γεννῆσεως τοῦ βρέφους ἡμέραν, εἰς τὸν ἀρραβῶνα, εἰς θεμέλια οἴκου, εἰς καθέλκυσιν πλοίου, εἰς τοὺς ἀπὸ ἐχθρας εἰρηνεύοντας, μετὰ τὴν χειροτονίαν διακόνου, ἢ πρεσβυτέρου, καὶ εἰς ὁμοίως περιστάσεις χαρμονικὰς. Εἰς τὸν κοσμικὸν ἐορτασμὸν οἰκογενειακοῦ γεγονότος εὐτυχοῦς, ὡς καὶ κατὰ τὰς ὀνοματικὰς ἐορτὰς - ὅχι νῦν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν πατέρων καὶ πάπων ἡμῶν, ἐπὶ μὲν τῆς τραπέζης, δεῖπνου ἢ γεύματος, ἀνάκρουσις πρωτίστη μελωδίας ἱερᾶς ἦτο «τὸ στερέαμα τῶν ἐπὶ Σοὶ πεποιθῶτων, στερέωσον, Κύριε, τὸν οἶκον τοῦτον» - κοσμικῆς δέ, ἢ τὸ γνωστὸν «Σ' αὐτὸ τὸ σπῆτι ποῦρθαμεν» - ἢ τὸ αἰγαιοπελαγικὸν (ἀνὰ τὰς ἡμετέρας Σποράδας) «Τέσσερες στύλοι τοῦ σπιτιοῦ ὁποῦχτε

(γ). Προετίμησα τὰ στοιχεῖα τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου ὡς ἀκριβῶς ἀποδίδοντα τὰς φωνὰς.

τὸ βάρος, φυλάττε τοὺς νοικοκεροὺς νὰ μὴν τοὺς εὕρ' ὁ χάρος» - ἢ τι παραπλήσιον.

Ἰεραὶ ὠδαί, κυρίως οἱ κατὰ τὰς δεσποτικὰς καὶ θεομητορικὰς ἐορτὰς εἰρμοί, ἐψάλλοντο, μετὰ τὴν τράπεζαν, ἐναλλοῦς πρὸς ἄσματα τουρκικά, ἢ ἡμιτουρκικά καὶ ἡμιελληνικά κατὰ τὰς λέξεις. Ἡ χιμαϊρικὴ αὕτη στιχογραφία ἐπλαττεν ἢ τὸν ἕνα στίχον τουρκικὸν καὶ τὸν δεύτερον ἑλληνικόν, ἢ τὰς δύο λέξεις τὰς τελευταίας, ἢ τὴν μίαν τελευταίαν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἄλλην τουρκικὴν, ἢ μίαν ἢ δύο λέξεις ἐκάστου στίχου τουρκικῆς· εὗρισκον, ὡς εἶπεν, αἱ τότε ἑλληνικαὶ γενεαὶ τὴν εὐκολίαν εἰς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, διότι περὶ λέξεων βαρβαρικῶν οὐδεμίαν ποιῶμαι κατὰ προγόνων καταγγελίαν, ὡς εὗρισκόντων παραστατικὰς συναισθημάτων αὐτὰς μᾶλλον ἢ τὰς ἑλληνικάς. Τῶν δύο τούτων εἰδῶν τῆς ἑλληνοβαρβάρου στιχογραφίας ἔδωκα δύο δείγματα (δ) δημοσίᾳ, προστίθημι δὲ τρίτον.

Τοῦ πρώτου εἴδους

Περβανὲ γκιμπὶ γκεζέριμ, ἀλεφὶν ἔτραφινά (ε)
ποῖος θὰ μὲ γλυτώσῃ, φῶς μου, ἀπ' τὰ δικά
τὰ δεινά ;]

τοῦ δευτέρου

Ἄς πηγαίνω, τί προσμένω! ὦρα πάγει
σεκιζέ (ζ)
κ' ἡ χατζὴ Δουδοῦ κοιμᾶται δὲ ξυπνάει ποῦ
γκετζέ (η)

τοῦ τρίτου

Τὸ χελιδόνι τούρκικα τὸ λένε κιοραγκίτσι,
δὲν σ' ἀπαρνοῦμαι, μάτια μου, ντίν ἱμανὶμ
χακκὴ ἴτσιν (θ)

Ἄλλὰ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς διασκέδασεως ἀπετέλουν οἱ κανόνες οἱ συντεταγμένοι κατὰ μίμησιν καὶ ρυθμὸν κανόνος πανηγυρικοῦ ἱεροῦ. Ὑπέμνησα ἄλλοτε τοὺς τοῦ Δαπόντε· καὶ μοὶ φαίνεται ὅτι γινώσκω τρεῖς, τὸν «περικτικὸν πολλῶν ἐξαιρέτων πραγμάτων» — τὸν «περικτικὸν ὀνομαστῶν ἀρχαίων ἀνθρώπων» — καὶ τὸν «ἐν ἐπιτομῇ περιλαμβάνοντα τὸ κατὰ (Ἰωάννην;) ἅγιον Εὐαγγέλιον». Ἴσως ὁ πρῶτος μόνον ἐξεδόθη τύποις. «Ἐτραγουδοῦσαν» κατὰ τὰς οἰκογενειακὰς συναναστροφὰς καὶ διαχύσεις αὐτοὺς τοὺς κανόνες, ἴσως δὲ καὶ ἄλλους εὐαγωγούς· διότι οὐδαμῶς εὗρισκω δεδικαιολογημένον τὸ «τραγουδῆμα» τοῦ κακοῦθους ψωροβιβλίου «τοῦ Σπανοῦ», καίτοι παιδίον ὦν γέροντας ἐγνώρισα γινώσκοντας πολλὰ μέρη τοῦ ἀναγώμου καὶ βωμολοχωτάτου τούτου βιβλίου· καὶ πρέπει ἵνα εἶπω ὅτι καὶ αἱ δύο μορφαὶ τοῦ βδελυροῦ φυλλαδίου, ἢ τε τῆς Βενετίας καὶ ἢ παρὰ Emile Legrand, παρόμοιά τινα rômes morales ἐκδόντι, δεικνύονται ἀνάξια γραφίδος ἑλληνικῆς· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος καὶ πρότερον οἱ κατὰ τὴν ὀρθοδοξοῦσαν Ἀνατολὴν ἑλληνες ἐπίστευον τὴν «φυλλάδα τοῦ Σπανοῦ» ἔργον ἀρμενίων κατὰ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου γραφέν. Ὅπως δὲ ἔπρεπε ἵνα καταβῆ τις εἰς τὸ ναδίρ τῆς ἀγροικίας ὡστε ἵνα ψάλλῃ δημοσίᾳ τὴν ἀκολουθίαν ταύτην.

Πρὸς ψαλμοδίαν καὶ διάχυσιν εἶχον αἱ γενεαὶ αἱ τότε καὶ ἄλλους κανόνες χλευάζοντας ἐλαττώματά τινα καὶ κακίας, ἢ καὶ τοὺς ἔχοντας αὐτὰς· ἐκ τῶν κανόνων τούτων ἀπεσπῶντο ἐν ἡ' δύο προσόμοια, ἔχοντα τόπον κενόν, εἰς ὃν ὁ τραγουδιστής, ὁ ψάλλον προσήρμοζε τὸ ὄνομα τοῦ λοιδορουμένου. Λόγου χάριν,

(δ) Ἄγαθὸς Σὺλλογος ἑλληνίδων—Βιβλιοθήκη Ὁφελιμῶν γνώσεως. Τεύχος Α', ἐν Κωνσταντινοπόλει, 1920, σελ. 55—56.

(ε) ὡς μικρὴ πεταλούδιτσα τριγυρίζω εἰς τὴν φλόγα· ζ) ὁμοίως.

(η) αὐτὴν τὴν νύκτα.
θ) διὰ τὸ δίκαιον τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἱεροῦ νόμου μου. Κατ' ἄλλους, δὴθεν γραπτέον χατζήρ. ὡς ἂν εἶποι τις:—χάρην τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἱεροῦ νόμου μου.

εἰς τι τροπάριον κατὰ μεθύσου, ἐπὶ τοῦ «Χαίροις ἀσκητικῶν» ψαλλομένου, τρεῖς συλλαβαὶ ἔμμενον πρὸς τὸ τέλος κεναί, πρὸς ἐνθήκων τοῦ σατυριζομένου δῆθεν ὀνόματος... «ὀποῦ ἐγίνου παίγιον—εἰς πᾶσαν χώραν, ἢν ἤλθες (3 συλλαβαὶ) μεθύστακα», ὅπου ὁ μὴ θέλων ἵνα ἀπαγγεῖλῃ τὸ ὄνομα, ἐπειδὴ χάσμα τριῶν ὑπάρχει συλλαβῶν, ἔλεγεν «ὦ τάλα».

Καὶ ταῦτα μὲν παράγονται καὶ παρήγοντο ἐν ἡμῖν κατὰ μίμησιν ἴσως παλαιότεραν. Ὁ μακαρίτης Κωνστ. Σάβας ἔγραψεν ἐν βιογραφίᾳ Ψελλοῦ, ὅτι αὐτὸς ἦν ἐν χρόνοις παλαιότεροις ἡμῶν ὁ ἀνευλαβῆς εἰσηγητῆς τῆς τοιαύτης κακῆς συνηθείας τοῦ κατὰ προσώπων νεωτέρων ἢ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ὠδὰς καὶ κανόνας ἱεροῦς συνθέτειν καὶ ἀκολουθίας, ἢ παραστρέβλῶναι τινὰ τοὺς ἱεροὺς παλαιούς, παρεντιθέντα, ἀντὶ τῶν ἀθιερωμένων λέξεων, λέξεις ἢ κέκληκας ἢ πάντη ἀναγώγους, ἢ τωθαζούσας εὐγενῶς ἢ δυσγενῶς ἐλάττωμά τι ἡθικόν, ἢ ἀδυναμίαν τοῦ χλευαζομένου, ἢ διαλόγους συμπηγνύειν ἐρωτικούς εἰς ἐγκώμια δυνάμενα ἵνα χαρακτηρισθῶσι καὶ ν' ἀποκληθῶσιν ἀσώδη. Ἡ δὲ τοιαύτη συνήθεια ἐγένετο κώδη σχεδὸν ἐθιμοτυπίας, οὔτε ἦν δυνατόν ἵνα συναθροισθῶσι πρὸς διασκέδασιν οἰκογένεια φιλικαὶ χωρὶς τοιούτων ψαλμοδιῶν καὶ τοιούτων ψευδοκανόνων καὶ ψευδοακολουθιῶν.

Αὐταὶ δὲ κ' ἐκεῖνοι συνετίθεντο μάλιστα ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, καὶ ἐνθυμούμεθα τὸν περὶ ταῦτα ἐπιτήδειον, ὀλιγομαθῆ δέ, μοναχὸν Κύριλλον τὸν Κουτλουμουσιανόν, ἄπειρα ἄσματα ἱερὰ πρὸς τὸ ἀστειότερον παραχαράξαντα, ὧν τὸ τελειότερον ἦν ὁ κανὼν εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον μητροπολίτην Προικοννήσου (1884), οὗ ἐχλεύαζεν ἐπιτηδείως τὴν διαρκῆ οἰνοφλυγίαν καὶ τὸ πρὸς πνευματικὴν διοίκησιν ὀρθοδόξων, ὡς εἶκος, ἀδόκιμον.

Πολλοστὰ γράφονται ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τῶν οἰκογενειακῶν διαχύσεων, ἀλλὰ καὶ πάσης φιλικῆς συγκεντρώσεως τῶν πατέρων καὶ προγόνων ἡμῶν, καὶ πᾶσα τῆς ἰδιωτικῆς καὶ τῆς δημοσίας ζωῆς ἐκδήλωσις ἔφερε τὸν θρησκευτικὸν χαρακτήρα, καὶ ὁ τύπος καὶ σφραγὶς αὐτοῦ εὗρισκται ἐπὶ πᾶσαν τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου σελίδα. Μὴ λημονήσωμεν τὸν χαρακτήρα τοῦτον ἐπιφοιτῶντα καὶ εἰς ἀρεπῆ καὶ εἰς εὐπρεπῆ· τίς ἐλησμόνησεν ἐπὶ βυζαντινῶν διαδήλωσιν τινὰ; περὶ καταργήσεως ἐπιζημίου τινος καθεστῶτος, ἧς εἰς τὸ τέλος ὁ τὴν πρωτεύουσαν ταράττων ὄχλος ἀπήτησεν ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος πρᾶγμα τι μόνον ὑπὸ τῶν ὀντιλήψεων καὶ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν τότε συνηθειῶν δικαιολογούμενον; ἢ ἀπαγγεῖλῃ τὸν τρισάγιον ὕμνον· τοῦτο δ' ἐπὶ σκοπῷ ἵνα ἀκούσῃσι τὸν αὐτοκράτορα λέγοντα «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς» ἀντὶ τῆς ὀρθοδόξου δέσεως «Ἐλέησον ἡμᾶς.» Μὴ δὲ λημονήσωμεν ὅτι, κατὰ τινὰ διαδήλωσιν τοῦ ταραχοποιοῦ λαοῦ τῆς πρωτεύουσας, ἠκούσθη ἢ παρόκλησις ὅπως ληφθῆ καὶ τρίτος συμβασιλεύς, πρὸς τῷ ἐνὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Διότι εἰς Τριάδα πιστεύομεν· ἐβεβαίουν. Τριάδα δὲ κ' ἐπὶ γῆς ἠθέλον.

Αὐτὸς ἦν ὁ χαρακτήρ ὁ κυριαρχῶν καὶ ἀγιᾶζων, κατὰ τοὺς παλαι, πᾶσαν πρᾶξιν τῆς ἰδιωτικῆς καὶ τῆς κοινῆς ζωῆς ἡμῶν. Οἱ κανόνες τῆς τῶν ἑλλήνων γραμματικῆς ἐγράφοντο οὐχὶ εἰς στίχους, ὡς ἔστι δυνατόν ἵνα εὗρωμεν ἴσως μέχρι τοῦ 1830, ἀλλ' εἰς εἰρμούς καὶ προσόμοια, καθὼς ἔχομεν γεγραμμένους ἐν τῇ ΙΓ' ἑκατονταετηρίδι εἰρμούς εἰς διαγνώσεις ἀσθενειῶν ἀναφερομένους, καθὼς ἔχομεν Ἰωάννου τοῦ Ζωναρά κανόνα κατὰ αἰρέσεων κλπ. καθὼς ἔχομεν, ἐν τῇ ΙΖ' ἑκατονταετηρίδι τὸν τοῦ Ματθαίου Μυρέων κατὰ τῶν πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν διαφορῶν τῆς Δυτικῆς, καθὼς ἔχομεν τὸν κατὰ τούρκων κανόνα ἐπὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς Χίου (1694), καθὼς ἔχομεν κανόνα

ΤΙΣ Ο ΠΡΟΣΗΚΩΝ ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑ ΤΟΥ ΠΕΝΤΑΓΡΑΜΜΟΥ ΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΗΧΩΝ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ δημοσιευθέντος εἰς Εὐρωπαϊκὴν παρασημαντικὴν δημώδους τῆς Λευκάδος ἄσματος «Ὁ Μάης» ὑπεσχέθημι νὰ ὑποδείξω τὸν τρόπον, καθ' ὃν δεόν νὰ γράφονται εἰς τὸ πεντάγραμμον οἱ ἦχοι τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, καὶ ἰδίως οἱ δύο χρωματικοί, ὁ Β' καὶ ὁ πλ. τοῦ Β'.

Καὶ δὴ ἰσχυρίζομαι, ὅτι οὐδεὶς ἀπολύτως ἐκ τῶν ἡχῶν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς εἶναι δυνατόν ν' ἀποδοθῆ διὰ τῶν διαστημάτων τοῦ Κλειδοκυμβάλου, τῶν ὁποίων τὰ συγκεκριμένα ὕψη παρίστανται διὰ τῶν γραμμῶν καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν διακένων τοῦ πενταγράμμου. Οὐδ' αὐτοὶ κἂν οἱ δύο τρόποι τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ὁ μεῖζων τουτέστι καὶ ὁ ἐλάσσων, οἱ ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τοὺς τῆς Βυζαντινῆς Πλάγιον Τετάρτου καὶ Πλάγιον Πρώτου, τὸν κατὰ τὴν δι' ἐναρμονίου φθορᾶς χρόαν δεύοντα, ἀποδίδονται πιστῶς, καθόσον ἐν μὲν τῷ μεῖζονι τρόπῳ θυσιάζονται οἱ ἐλάσσονες τόνοι Βου (=mi) καὶ Ζω (=si), ἐν δὲ τῷ ἐλάσσονι — καίτοι οὗτος καὶ καθ' ἡμᾶς βαίνει διὰ τόνου μεῖζονος καὶ ἡμιτόνιου — οὔτε ὁ τόνος εἶναι ἀκριβής, οὔτε τὸ ἡμιτόνιον εἰς τὴν θέσιν του, οὔτε δὲ εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδοθῶσιν αἱ ἀπαραίτητοι ἐκ τῆς φύσεως ἐκάστου τῶν δύο τούτων ἡχῶν ἔλξεις, αἱ διὰ μικροτέρων τοῦ ἡμιτόνιου διαστημάτων παριστώμεναι.

Ἄλλ' ἡ παρούσα μελέτη μου δὲν σκοπεῖ νὰ καταδείξῃ, ἂν ἀποδίδονται ἢ οὐ διὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς γραφῆς τὰ διαστήματα τῶν ἡχῶν ἔλων τῶν γενῶν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἄλλως τοῦτο εἶναι πασίγνωστον καὶ μόνον εἰς τοὺς νομίζοντας, ὅτι ὑπὸ τὸν ἥλιον οὐδεμία ἄλλη ὑπάρχει μουσικὴ πλὴν τῆς Εὐρωπαϊκῆς, θὰ ἴηται πάντοτε τροφή ἀχώνευτος. Ἄλλως καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ὁσονούπω λύεται ἅπαξ διὰ παντὸς διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ εἰδικοῦ μεγάλου ὄργανου τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, δι' οὗ αἱ διαστηματικαὶ διαφοραὶ αὐτῆς τε καὶ τῆς ἐν γένει Ἀνατολικῆς μουσικῆς θὰ ἔχῃσι πλέον τὸν πιστότερον αὐτῶν ἐρμηνευτὴν. Ἐκεῖνο τὸ ἔσποτον σκοπῶ διὰ τῆς παρουσίας μου εἶναι ν' ἀποδείξω, ἂν διὰ τοῦ πενταγράμμου ἴηται δυνατόν νὰ γράφονται οὐχὶ πλέον τὰ διαστήματα, ἀλλ' αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἦχοι καὶ αἱ κλίμακες αὐτῶν.

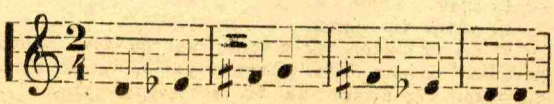
Εἶναι γνωστὸν, ὅτι τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς ὄλος ὁ μελωδικὸς καὶ ἁρμονικὸς πλοῦτος βάσιν ἔχει τοὺς δύο τρόπους μεῖζονα καὶ ἐλάσσονα, οἵτινες δι' ὀρισμένων ἐκ διέσεων καὶ ὑφέ-

σεων ὀπλισμῶν μεταφέρονται ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῶν βάσεως do καὶ la εἰς ἄλλας ὑψηλοτέρας. Οἱ ὀπλισμοὶ τῶν δύο τούτων τρόπων, καθορίζοντες εὐθὺς ἐν ἀρχῇ διὰ γενικοῦ τροπικοῦ σημείου τὴν πορείαν τῆς κλίμακος, ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν ἡχῶν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἡ μεῖζων λ. χ. κλίμαξ ἔχει κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν τοὺς πέντε μεῖζονας καὶ τὰ δύο ἡμιτόνια αὐτῆς κατὰ τὴν ἐξῆς σειρὰν 12, 12, 6, 12, 12, 12, 6. Οἱ ὀπλισμοὶ δι' ὧν διὰ διέσεων ἢ ὑφέσεων ἢ αὐτῆς σειρᾶς τῶν διαστημάτων ἐπιβάλλεται, ἀπὸ οἰουδήποτε τόνου ἢ ἡμιτόνιου διαφόρου τὸ ὕψος καὶ ἂν ἀρχῆται ἢ κλίμαξ τοῦ μεῖζονος τρόπου, προλαμβάνουσι τὸ ἄστοπον ἐκεῖνο, καθ' ὃ θὰ ἐγράφετο αὕτη, ἂν οὐχὶ διὰ γενικοῦ ἐν ἀρχῇ ὀπλισμοῦ, ἀλλὰ δι' ἐπιτοπίων διέσεων ἢ ὑφέσεων ἐσημειοῦντο αἱ πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ὀρισμένης σειρᾶς τῶν διαστημάτων ἀναγκαῖαι ἀλλοιώσεις τῶν τόνων ἢ ἡμιτόνιων. Θὰ ἦτο ἄρα γε ἀνεκτὸν εἰς τοὺς γνώσκοντας τὴν γραφὴν τοῦ πενταγράμμου, ἂν πάντες οἱ μεῖζονες καὶ ἐλάσσονες τρόποι, οἱ παριστώμενοι ἐν ἀρχῇ τοῦ πενταγράμμου διὰ τῶν οἰκείων ὀπλισμῶν, ἐσημειοῦντο οὐχὶ διὰ τῶν ἀπὸ μιᾶς μέχρις ἐπτὰ διέσεων ἢ ὑφέσεων ὀπλισμῶν, ἀλλ' ὡς γίνεται κατὰ τὴν διδασκαλίαν πρὸς ἀρχαρίους δι' ἐπιτοπίων ἀλλοιώσεων;

Καὶ ἐν τούτοις, ἐν ᾧ ἡ Εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ γραφὴ διὰ τοὺς δύο τούτους τρόπους, μεῖζονα καὶ ἐλάσσονα, ἀκολουθεῖ τὸν ὀρθὸν καὶ λογικὸν τοῦτον κανόνα, ὁσάκις πειράται ν' ἀποδώσῃ ἡχὺς τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, ὧν στερεῖται δὲν ἀκολουθεῖ τὸν τρόπον τοῦτον, ἀλλὰ δι' ἐπανειλημμένων διέσεων καὶ ὑφέσεων, ἐπιτοπίως τιθεμένων, προσπαθεῖ νὰ ἀποδώσῃ τοὺς ἐν διαρκεί ἀλλοιώσει ἐπαναλαμβανομένους τόνους. Προκειμένου λ. χ. νὰ γράψῃ ὁ Εὐρωπαῖος μίαν μελωδίαν, ἀναγομένην εἰς τὸν Δεύτερον ἦχον τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, ὅστις ζητεῖ διαρκῶς ἠλλοιωμένους τοὺς τόνους Πα (=re) καὶ Κε (=la) τῆς χρωματικῆς κλίμακος Νη — Νη', τοῦτο ἀκριβῶς τὸ ἄστοπον πράττει. Παραγεμίζει δηλονότι τὴν μελωδίαν δι' ἐπιτοπίων ἀλλοιώσεων, γράφων διαρκῶς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους αὐτῆς τὴν ὕψειν πρὸ τῶν τόνων re καὶ la οὕτω:

Εἴτα προσπαθῶν νὰ ἀποδώσῃ τὴν καθαρῶς χρωματικὴν κλίμακα τοῦ Πλαγίου Δευτέρου ἡχοῦ, ἧς οἱ τόνοι Βου καὶ Ζω (=mi καὶ si) ἐν διαρκεί ὑφέσει, οἱ δὲ Γα καὶ Νη (=fa καὶ do) ἐν διαρκεί διέσει ἐπειδὴ πάλιν στερεῖται ἰδιαίτερου ὀπλισμοῦ, παραγεμίζει τὴν μελωδίαν διὰ ἐπιτοπίων ὑφέσεων καὶ διέσεων, ἵνα παραστήσῃ τὰς ἐν διαρκεί ὑφέσει ἐκφωνομένους mi καὶ si καὶ τοὺς ἐν διαρκεί διέσει fa καὶ do. Ἄν αἰφνης θελήσῃ νὰ γράψῃ τὴν κλίμακα τοῦ Πλαγίου Δευτέρου ἡχοῦ θὰ γράψῃ ταύτην οὕτω:

Ἄλλ' ὅπως ἡ Εὐρωπαϊκὴ γραφὴ δὲν ἐπιτρέπει, ἵνα οἱ τρόποι αὐτῆς γράφονται δι' ἐπιτοπίων ἀλλοιώσεων, ἀλλὰ δι' ἐνὸς ὀπλισμοῦ, δηλοῦντος εὐθὺς ἐν ἀρχῇ καὶ ἐφ' ἅπαξ τοὺς ὑπὸ γενικὴν ἀλλοίωσιν τόνους, οὕτω προκειμένου καὶ περὶ γραφῆς τρόπων, ὧν αὕτη στερεῖται, τὴν αὐτὴν πρέπει νὰ ἀκολουθῆ λογικὴν. Ἄλλ' ὡς γνωστὸν ἡ θεωρία τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς δὲν ἐφρόντισε νὰ ἔχῃ πλήρες σύστημα γραφῆς, δι' οὗ νὰ γράψῃ πᾶν ὅ,τι θέλει νὰ γράψῃ διὰ τοῦ πενταγράμμου, ἔστω καὶ ἂν θεωρῆ τοῦτο καὶ τερατώδες ἀκόμη. Τελειότης γραφῆς τοῦτο θὰ εἴη ἀκριβῶς. Νὰ ἔχῃ σύστημα πλήρες καὶ νὰ γράψῃ μετ' ἐπιστήμης πάσης μουσικῆς καὶ παντὸς τρόπου μελωδίας διὰ μέσων ἀντιστοίχων πρὸς ἐκεῖνα, δι' ὧν γράφονται ὑπὸ πάσης ἄλλης μουσικῆς αἱ μελωδίαὶ κατὰ τοὺς διαφόρους αὐτῆς τρόπους, οὐχὶ δὲ μὲ μπαλώματα καὶ παραγεμίσματα. Βεβαίως διὰ τοῦ ἐπιτοπίου παραγεμίσματος τῶν διέσεων καὶ ὑφέσεων τὸ αὐτὸ ἐπέρχεται ἀποτέλεσμα. Ἄλλὰ τότε ποῦ θὰ στηριχθῆ ἢ ὑπὸ μιᾶς μουσικῆς γραφῆς ὁμοίμορφος παράστασις τῶν γραφομένων οἰωνδήποτε μελωδιῶν;

Καὶ ἐφ' ὅσον πρόκειται τέλος πάντων περὶ ξένων, οὐδεμίαν ἐχόντων ἰδέαν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς γραφῆς τὸ πρᾶγμα εἶναι κάπως συγκεχωρημένον. Προκειμένου ὅμως περὶ ἐκείνων, οἵτινες ἀμφότερα τὰ γραφικὰ συστήματα γνωρίζοντες, μεταγράφουσι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον μελωδίας ἡχῶν, μὴ δυναμένων νὰ γράψωσι διὰ τῶν γνωστῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ὀπλισμῶν, τὸ πρᾶγμα εἶναι κάπως δεξιόμορον. Καὶ ἡμεῖς γράφοντες μελωδίας Βυζαντινὰς εἴτε δημώδεις διὰ τοῦ πενταγράμμου, τὸν αὐτὸν κατ' ἀνάγκην τρόπον μετεχειρίζομεθα μέχρι τοῦδε, καίτοι οὐδέποτε λησμονοῦντες νὰ ὑποδεικνύωμεν διὰ παρατηρήσεων καὶ ὑποσημειώσεων τὰς διαφορὰς ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἀδυνατεῖ νὰ ἀποδώσῃ ἢ διὰ τοῦ πενταγράμμου γραφῆ. Τοῦτο ὅμως οὐδόλως κωλύει ἡμᾶς, ἵνα ὑποδείξωμεν τὸν ὀρθὸν τρόπον, ὅστις δεόν νὰ εἰσαχθῆ καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ τὸν ἔσποτον καὶ ἄλλοτε ἐκ συνεννοήσεως μετὰ διδασκάλων τῆς ἐξωτερικῆς μουσικῆς ἐν Κων)πόλει μετεχειρισθῆμεν (καίτοι διάφορον ἐν τισί), προκειμένου περὶ Ἀσιατικῶν μελωδιῶν, αἵτινες ἐδημοσιεύοντο τότε διὰ τοῦ πενταγράμμου δι' ἄσμα καὶ κλειδοκύμβελον.

Πιθανὸν τινὲς νὰ θεωρήσωσι τοῦτο ἐπουσιώδες. Ἄλλ' ἐρωτῶ αὐτοὺς. Θὰ ἦτο ἀνεκτὸν εἰ δύο χρωματικοὶ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς ἦχοι, ὁ Δεύτερος καὶ ὁ Πλάγιος Δευτέρου, νὰ γράφονται οὐχὶ διὰ τῶν ἰδιαίτερον αὐτῶν μαρτυριῶν, αἵτινες ἐπιβάλλουσι τὴν γενικὴν ἀλλοίωσιν τῶν οἰκείων τόνων εἰς ἕκαστον τῶν δύο τούτων ἡχῶν, ἀλλὰ διὰ ὑφέσεων καὶ διέσεων ἐπιτοπίων; Ἐπιτρέπεται ἄλλαις λέξεσιν, ἵνα ὁ Δεύτερος ἦχος, ὅστις ἔχει βάσιν τὸν Δι, νὰ γράφηται οὐχὶ ὡς γράφεται παρ' ἡμῖν οὕτω:

HXOΣ ...
Ku u u ri e e ke ko x a za a
...
πρὸ ο ος σε ε ...

εἰς τὴν «λαμπροχιτωνοφορίαν» Νικολάη βόδα τοῦ Μαυροκορδάτου.

Ἄλλὰ τοιοῦτοτρόπως, οἱ τοὺς εἰρημοὺς καὶ τὰ προσόμοια καὶ τοὺς κανόνας τούτους ἀποστηθίζοντες καὶ ψάλλοντες ἐμάνθανον λεληθότως, ἀλλ' εὐκόλως, εἴτι ἂν ἔπρεπε νὰ γινώσκωσιν ὡς χριστιανοί, καὶ ὡς ὀρθόδοξοι, καὶ ὡς Ἕλληνες.

Καὶ ἴσως, οἱ διδάσκαλοι τῶν γενεῶν ἐκείνων, ἀνιστάμενοι σήμερον, ἠδύνοντο κανχῶμενοι νὰ βεβαιώσωσιν ἡμᾶς ὅτι, κατὰ τὸν πάλαι σοφὸν «παίζοντες, οὐδὲν ἤτιον, ἢ σπουδάζοντες ἐλυσιτέλουν», διδασκαλίαν οὕτως ἀπεργαζόμενοι καὶ τὸν ὑπὸ γῆν βίον αὐτῶν, ὡς εἶχον τοιοῦτον τὸν ἐπὶ γῆς. Ταῦτα δὲ, κατ' εὐτυχίαν, ἐπέχουσι καὶ τόπον ἐπιλόγου, καίτοι εἰς διατριβὴν ἐστερημένην προλόγου, ἐπίλογος φαίνεται μοι περιττός.

Ἀθῆναι, αὐγούστος τοῦ 1921.

ὁ μέγας χαρτοφύλαξ
ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΛΕΩΝ

ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΑΚΡΙΤΑ ΑΔΑΜ

ΗΧΟΣ λ δ $\nu\eta$ Ρυθμός 4σημος (♩=124)

Παθλασσα πορος ποτ'μοσ' Δις πορ'βρουση δέν θι
Ποι'μ'ν'ε πα'αν τρε'ψε τον'γο και δ'ν'τ' με τ'
λο ο ο νει ει ει πορ'βρουση δέν θι : λο νει
ν'ο ο νει ει ει κ'ι δέν το με τ'α ν'ο νει

Επφδός

Α'ντε γ'ιουρ για γ'ιουρ για γ'ιουρ για κ'ιο χορ'ος θε λει
(Δις)
τρα γου δ'ια

ΗΧΟΣ λ $\nu\alpha$ Ρυθ. 4σημος (♩=100)

Μας ε'πια σαν τα χ'ο για α Τραν δ'ου
Μ'ν'ασ'μας κ'αρ τε ρα α ει ει Τραν δ'ου
λουμ' κ'ι η σι γα ν'ε ε ες β'ο ο ο χ'εσ' αι
λουμ' σ'τη πορ τα σ'τη η η κ'λη η η σ'α αι
ντε μω ω ρε Τραν δ'ου ου λου ουμ' Το ν'δου λο μ' Τρα αν
ντε μω ω ρε Τρα ν'δου ου λου ουμ' Τραν δ'ου λου μ' σ'τη η

δ'ου ου λουμ' κ'ι η η δ'ρο ο ο σ'ιες
πο ορ τα σ'τη η η κ'λη η η σ'ια

(1) θιλόνει θολόνει.

Ἄλλὰ διὰ διατονικοῦ Τετάρτου ἤχου, τιθεμένων ὑφέσεων ἐφ' ἔλων τῶν τόνων Κε οὕτω;

ΗΧΟΣ δ Δ
Κυ υ υ ρι ε ε κε κρ α ζ α α
προ ος σε ε

Ἡ πάλιν ἐπιτρέπεται ἵνα ὁ Πλάγιος τοῦ Δευτέρου ἤχου, ὁ ἔχων βάσιν τὸν Πα γράφηται οὐχὶ ὅπως καθ' ἡμᾶς γράφεται οὕτω:

ΗΧΟΣ λ $\nu\alpha$ Πα
Κυ ρι ε ε ε κε ε κρ α ζ α α
α προ ος σε

ἀλλὰ διὰ τοῦ Πρώτου ἤχου, σημειωμένων πάλιν ἐπιτοπίως τῶν διαρκῶν χρωματικῶν ἀλλοιώσεων διὰ ὑφέσεων καὶ διέσεων οὕτω;

Τὰ αὐτὰ καὶ εἰς Εὐρωπαϊκὴν γραφὴν, ὑπὸ τοῦ συλλογέως. ♩=124

Ποιὰ θάλασσα πορ' ποταμὸς
Ποιὰ μάνα πάν' τρε' ψε τὸν γυιό

πορ' βρούση δέν θι λό ρει πορ' βρούση δέν θι
καὶ δέν τὸ με τα γιό ρει καὶ δέν τὸ με τα

λό ρει
γιό ρει

Επφδός

Ἄι τε γιούργια γιούργια-γιούργια κ'ιο ὁ χορ'ος θέλε ιτρα
γού δια.

Μας ε'πια-σαν τὰ χ'ο-για Τρανδούλουμ
Μά νασ'μ'εσ' καρ τε ρά-ει Τρανδούλουμ
κ'ι η σι γα ν'ε ε ες β'ο χ'εσ' Ἄι τε μω-
σ'τη πόρ τα σ'τη κ'λη σ'ια Ἄι τε μω-
ρ'ε Τραν δού-λουμ' Τραν δού λουμ' Τραν -
ρ'ε Τραν δού-λουμ' Τραν-δού λουμ' σ'τη -
δού-λουμ' κ'ι δ'ρο σ'ιες -
πό-τα-σ'τη κ'λη σ'ια

ΗΧΟΣ δ Π
Κυ ρι ε ε κε ε κρ α ζ α α
προ ος σε

Τὸ ἄτοπον καὶ γελοῖον τοῦ πράγματος τούτου εἶναι καταφανές. Καὶ διὰ τὸν λόγον τούτον ἀνάγκη νὰ καθορισθῇ ὁ τρόπος, καθ' ὃν δεόν νὰ γράφονται διὰ τοῦ πενταγράμμου οὗ μόνον οἱ δύο οὗτοι ἤχοι, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅ,τι ἔκτε τῆς ἡμετέρας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς μουσικῆς ἀδυνατεῖ νὰ μεταγράψῃ πιστῶς τὸ πεντάγραμμον διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μέσων. Ἡμεῖς ἀπὸ σήμερον ὑποδεικνύομεν καὶ καθιεροῦμεν νέον τρόπον, ἀδιαφοροῦντες ἂν οἱ μόνον τὸ πεντάγραμμον γινώσκοντες θὰ εὐρεθῶσι πρὸ δυσχερειῶν. Εἶναι ἀνάγκη καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ κατανοήσωσι τὸ ἄτοπον καὶ νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς αὐτὴν τὴν λογικὴν τῶν πραγμάτων, ὑποβηθῶντες συνάμα τὰς προσπαθείας ἐκείνων ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ, οἵτινες ἀπὸ πολλοῦ κατανοήσαντες τὸ ἔλλιπές καὶ ἀνεπαρκές τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς γραφῆς, παντοίους μηχανεύονται τρόπους πρὸς τελειοποίησιν αὐτῆς

οὕτως ὥστε νὰ ᾔνη αὐτὴ εἰς θέσιν πιστῶς καὶ ὁμοιομόρφως καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν λογικὴν, μεθ' ἧς γράφει τὰ ἑαυτῆς μέλη, νὰ γράφῃ καὶ πάσης ἄλλης μουσικῆς, περὶ ὧν θὰ ἀσχληθῶμεν προσεχῶς εἰς ἰδιαίτερα ἄρθρα.

Καὶ ὁ τρόπος οὗτος εἶναι ὁ ἐξῆς. Τὴν γραφὴν τοῦ Δευτέρου ἤχου καθορίζομεν οὕτω. Διὰ μὲν τὸν ἔχοντα βάσιν τὸν φθόγγον Δι (=sol) εἰσάγομεν τὸν ἐξῆς ὄπλισμόν:

Διὰ δὲ τὸν ἔχοντα βάσιν τὸν φθόγγον Νη (=do) τοῦτον:

τιθέντες πάντοτε τὰς ὑφέσεις ἐντὸς παρενθέσεων, ἵνα μὴ γίνηται ἐξ ἀπροσεξίας σύγχυσις μετὰ τῶν δι' ὑφέσεων γραφόμενων ὄπλισμῶν.

Διὰ τὸν Πλάγιον Δευτέρου ἤχον ὡσαύτως καθιεροῦμεν τὸν ἐξῆς, ἐν παρενθέσει αὐθις ὄπλισμόν:

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἁγίου καὶ ἱαματικῆς Παντε-
λεήμονος ἐώραξεν ὁ φερώνυμος ναὸς τῆς συνοικίας
Ἀχαρνῶν.

—Κατὰ τὸν ἑσπερινόν, τελοθέντα ἐν πάσῃ μεγα-
λοπρεπείᾳ, συνεγεντρώθησαν περὶ τοὺς τριάκοντα ἱε-
ροψάλται, οἵτινες ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ πρωτοψάλ-
του τοῦ ναοῦ κ. Ἰω. Κομάσου ἐψάλλον ἐν καθαρῇ
Βυζαντινῇ μουσικῇ καὶ ἀπὸ διφθέρας πάντα τὰ τῆς
ἐορτῆς.

—Καὶ ἡ λειτουργία ὡσαύτως διεξήχθη μεγαλο-
πρεπέστατα ἐν τῷ μέσῳ ἀείρου ἐκκλησιασματος.

—Μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας διὰ πρώτην
φορὰν ἐγένετο λιτανεία περὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου
ναοῦ, ἡγουμένης τῆς μουσικῆς τοῦ Φρουραρχείου, ἣν
παρακληθεὶς ἀπέστειλε πᾶν προθύμως ὁ φρούραρ-
χος πρωτεύουσας κ. Γ. Παπαφλέσσας.

—Ἦτο ἀπερίγραπτος ὁ ἐνθουσιασμός τῶν παρα-
κολουθησάντων. Ἰδίως, ὅταν, γενομένης αἰτήσεως
ὑπὲρ τοῦ μαχομένου στρατοῦ καὶ τοῦ Στρατηλάτου
Βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Β', ἀνεκρούσθη ἡ Βα-
σιλικὴν ἑμβατήριον, ἐξέσπασαν πάντες εἰς μυριοστό-
μους καὶ οὐρανομήκεις ζητωκραυγὰς.

—Αἱ εἰσπράξεις τῆς πανηγύρεως ἀνήλθον εἰς ἐν-
δεκα χιλιάδας δραχμῶν.

—Μετὰ τῆς αὐτῆς μεγαλοπρεπείας διεξήχθη καὶ ἡ
πανηγυρίς τοῦ ἐν Γαργαρέτῃ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου
Ἰωάννου τῆν 29 Αὐγούστου.

—Κατὰ τὸν ἑσπερινόν ἐχοροστάτησεν ὁ Πανιερ.
Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, χορὸς δὲ πολυμελής ἐκ Βυ-
ζαντινῶν ψαλτῶν ἐψάλλε ἰά τῆς πανηγύρεως ὑπὸ τὴν
διεύθυνσιν τοῦ πρωτοψάλτου τοῦ ναοῦ κ. Μάρκου
Πλυτᾶ.

—Ἡ ὀλομέλεια τοῦ ἐν Ἀθήναις Σύλλογος τῶν
ἱεροψαλτῶν «Ρωμανὸς ὁ μελωδός», συνελθούσα εἰς ἑκα-
κτον συνέλευσιν, ἀπεδέχθη τὴν παραίτησιν τοῦ Διοι-
κητικοῦ Συμβουλίου καὶ διὰ πλειοψηφίας μεγάλης
ἀνέδειξε νέον Συμβούλιον μὲ πρόεδρον τὸν κ. Ἰω.
Κομάσον.

—Εἰς τὸ νέον Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει
τοὺς ἀγνοτότερος τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν μουσικῆς θιασώ-
τας καὶ ἐκτελεστὰς, εὐχόμεθα ἐπιτυχίαν πλήρη τοῦ
σκοποῦ ὃν ἐπιδιώκει ὁ Σύλλογος, πρὸς τὸ κολῶν τῆς
μουσικῆς καὶ αὐτῶν τούτων τῶν ἱεροψαλτῶν.

—Ἐπὶ εὐδοκίᾳ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων
ὁ Πανελληνικὸς Πολιτικὸς Σύλλογος Ἀχαρνῶν ἐτέλε-
σε κατασκευαστικὰς δέξιν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Παν-
τελεήμονος.

—Ὁσαύτως καὶ ὁ Σύλλογος τῶν Βασιλοφρόνων
ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ἐτέλεσεν δέξιν ἐξόχως συγκινητικὴν.

—Κατ' ἀμφοτέρας κατηγορίας εἰδικῶν προγράμ-
μα ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Διευθυντοῦ κ. Κ. Ψάχου, ψα-
λέντων διὰ πρώτην φορὰν σὺν τοῖς ἄλλοις τοῦ «Μέ-
γας εἰ Κύριε καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου...» ὅπως καὶ
ἐνὸς τροπαρίου ἐκ τῆς Θ' ᾠδῆς τοῦ ἱερῆς προηγουμένου
φύλλου δημοσιευθέντος κανόνος ἐκ χειρογράφου ἀρ-
χαιοτάτου.

—Τὸ τροπάριον τοῦτο ἔχει ὡς ἐξῆς, ψαλλόμε-
νον εἰς πρόλογον: «Ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ ὁ οὐρανός...»

«Τὸ ὄπλον κεκτημένοι τὸ τοῦ Σταυροῦ, ὡς ἀ-
νίκητον τρόπαιον οἱ Βασιλεῖς, ἔργων κατισχύουσι
τῶν ἐχθρῶν καὶ τὴν ἀγνὴν Μητέρα σου, ἔχοντες ὁ-
χύρωμα κραταῖον, νικῶσι στεφανοῦνται, καὶ καλοῦν-
ται προσφόρως, εἰρηνοκράτορες ἀήττητοι».

Προκειμένου δ' οὕτω νὰ γράψωμεν μέλη
Δευτέρου ἢ Πλαγίου Δευτέρου ἤχου, εἰσάγο-
μεν αὐτὴν τὴν γραφὴν. Καὶ ὡς παραδείγ-
ματα ἔστωσαν τὰ ἐξῆς: Πρῶτον. Δευτέρου
ἤχου ἐκ τοῦ Δι (=sol):

Δεύτερον. Δευτέρου ἤχου ἐκ τοῦ Νη (=do):

Καὶ τρίτον. Πλαγίου Δευτέρου:

Εἰς ἀμφοτέρων τῶν ἤχων τούτων τὰς γρα-
φὰς ἐννοεῖται ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ γίνωνται
πᾶσαι αἱ ἀναίρεσεις, προκειμένου τουτέστι νὰ
παρασταθῶσι αἱ μικταὶ αὐτῶν κλίμακες ἐκ
χρωματικῶν καὶ διατονικῶν διαστημάτων.

Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀφορμὴ πρὸς ὑπόδειξιν τοῦ
τρόπου τούτου τῆς γραφῆς ἐδόθη ἡμῖν ἐκ τοῦ
ἔγματος «Ὁ Μάης» γράφομεν καὶ αὐθις τοῦτο διὰ
τοῦ τρόπου, ὃν ἀπὸ σήμερον καθιερούμεν.

14ον. Ὁ Μάης

Ἐπιλόγῃ ἐν ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν.
Ἐπειδὴ τὰ διαστήματα τῶν ἤχων τῆς Βυζαν-
τινῆς μουσικῆς δὲν ἀποδίδονται—ὡς ἐλέχθη—
διὰ τῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, καὶ ἐπειδὴ
συνεπῶς οὕτε τὰ σημεῖα τῶν ὑφέσεων καὶ διέ-
σεων τῆς Εὐρωπαϊκῆς γραφῆς εἶναι ἱκανὰ οὐδ'
ἀρκετὰ νὰ παραστήσωσι τὰς ἰδιαιτέρας δια-
στηματικὰς διαφορὰς τῆς ἡμετέρας μουσικῆς,
ὅταν μεταφέρονται μελωδίαι αὐτῆς εἰς τὸ πεν-
τάγραμμον, κατ' ἀδήριτον ἀνάγκην καὶ ταῦτα
θὰ ὑποστώσιν ἀλλοιώσεις, οὕτως ὥστε ἐκάστη
δ ἀφορὰ διατονικοῦ ἢ χρωματικοῦ διαστήμα-
τος νὰ ἔχη καὶ ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ γραφῇ ἰδιαί-
τερον ἀντίστοιχον σημεῖον. Ἀλλὰ περὶ τούτου
θὰ γράψωμεν τὰ δέοντα, ὅταν δημοσιεύσωμεν
τὴν θεωρίαν τοῦ νέου ὄργανου, ἑκαστον διάστημα
τοῦ ὁποῦ θὰ παρίσταται ἐν τε τῇ Βυζαντινῇ

καὶ τῇ Εὐρωπαϊκῇ γραφῇ διὰ ἰδιαίτερου τρο-
πικοῦ σημείου, τροποποιουμένων πρὸς τοῦτο
καταλλήλως τῶν ὑπαρχόντων σημείων τῶν
ὑφέσεων καὶ διέσεων ἀμφοτέρων τῶν γραφῶν.

K. A. ΨΑΧΟΣ

Η ΑΠΟ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΝΑΩΝ
ΑΠΕΜΠΟΛΙΣΙΣ ΤΗΣ ΒΥΖ. ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Εἰς τὸ φύλλον τοῦ «Χρόνου» τῆς 19ης
Νοεμβρίου τοῦ 1920 ἐδημοσιεύθη ἔκτενὲς ἄρ-
θρον μου ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ἀπεμπόλησις ἀπὸ
τῶν ἱερῶν ναῶν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς»
ἐπὶ τῷ σκοπῷ νοουθετήσεως οὐχὶ τοῦ εἶναι
ἀπηρθύνετο μηδενισθέντος πλέον κατηγοροῦ
τῆς μουσικῆς διὰ τῆς «Ἑσπερίας», ἀλλὰ πάν-
των ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀδικαιολογητῶς καὶ ἀνε-
ξηγγήτως ἀσπάζονται τὴν γνώμην αὐτοῦ. Ὡς
δὲ μὲ ἐβεβαίωσεν ὁ φίλιτατος διευθυντὴς τοῦ
«Χρόνου» ἀθρόαι συγχαρητήρια ἐπιστολαί
ἐστάλησαν αὐτῷ ἀπὸ πάσης Ἑλληνικῆς χώρας
ἰδίως δ' ὁμοῦ ἐκ Θράκης. Τὸ γεγονός δ' ἔτι
αἱ πλείοτεροι ἐπιστολαὶ προήλθον ἐκ Θράκης
δὲν μὲ ἐξέπληξε ποσῶς γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὁ
ἐκεῖ Ἑλληνισμὸς δὲν διεφθάρη καὶ ἐνθουσιᾶ
ἀναγινώσκων ἄρθρα καὶ μελέτας σχετικὰς
ὑπὲρ τῶν παραδόσεων.

Εὐμενεστάτης ἄλλως ὑποδοχῆς ἔτυχε σχε-
τικῆ μελέτη μου δημοσιευθεῖσα περὶ τὸ 1918
ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐκδομένῃ τότε «Βυζαντινῇ
Ἐπιθεωρήσει» εἰς ἀπάντησιν τῶν ὅσων εἶχε
τότε γράψει ὁ αὐτὸς ἀρθρογράφος ἐκ Παρι-
σίων κατὰ τοῦ ὑπευθύνου ὑπογεγραμμένου καὶ
ἤδη ὑποστηρίζοντος ἔκτοτε κραταιῶς ὅτι ἡ
Βυζαντινὴ μουσικὴ εἶνε ἐπιβεβλημένον ἀγα-
θὸν νὰ διατηρηθῇ εἰς τὰς ἐρροδοῦσας Ἑλλη-
νικὰς Ἐκκλησίας. Ὅποιον δέ τι ἦτο τὸ ἄρ-
θρον ἐκεῖνο τὸ ἐμποίησαν ἀγαθωτάτη ἐντύ-
πωσιν εἰς ἅπαντα τὸν μὴ δουλοκόξον εἰς τὰς
ξενικὰς ὀρέξεις Ἑλληνικὸν χριστιανικὸν λαὸν
δράττομαι τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐπαναλάβω διὰ
τῶν στηλῶν τῆς φιλῆς «Νέας Φόρμιγγος» πε-
ποίθως ὅτι οἱ πολυπληθεῖς ἀναγνώσται αὐτῆς
θὰ δικαιολογήσωσι τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ γρά-
φοντος καθ' ἕλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κατὰ και-
ροὺς ἀποπειρῶνται νὰ βεβηλώσωσι τὰς ἱερω-
τέρας παραδόσεις μας.

Περὶ τὸ 1918 ἀρθρογράφος τῆς μακαρίᾳ τῇ
λήξει «Ἑσπερίας» δι' ἄρθρου τοῦ δημοσιευ-
θέντος εἰς τὸ φύλλον τῆς 25 Μαρτίου ἀπειρι-
ράθη νὰ ἐπικρίνη καὶ ἀνασκευάσῃ πανθ' ὅσα
ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ ἐνταῦθα ἐκδομένῃ τότε
«Βυζαντινῇ Ἐπιθεωρήσει» περὶ τῆς ἐν τοῖς
ναοῖς ἐπιβαλλομένης Βυζαντινῆς μουσικῆς
ἕνεκα τοῦ δημιουργηθέντος εἰς τὸν ναὸν τοῦ
Ἁγίου Κωνσταντίνου ἐπεισοδίου κατὰ τῶν
ἀποτολμησάντων νὰ ψάλωσι τὸ τροπάριον τῆς
Κασσιανῆς δι' ἀναρμόστου τετραφωνίας. Εἰς
τὸν ἀρθρογράφον ἐκείνον ἐκπροσωποῦντα καὶ
σύμπαντα τὸν ἑσμὸν τῶν ὁμοφρόνων του
καὶ ἐχυρούμενον ὀπισθεν τῆς καταλυθείσης
τυραννίας, ἵνα ἐμπαίξῃ θρασύτατα τὴν ἐθνι-
κὴν μας μουσικὴν, τὴν γλώσσαν καὶ αὐτὴν
τὴν θρησκείαν, ἐθεωρήσαμεν ὑπέρτατον καθή-
κον νὰ ἀπαντήσωμεν μὴ ὀρροδοῦντες πρὸς τῆς
θρασύτητος αὐτοῦ γράψαντος, ὅτι κολαφίζει
τὸν ὑπερασπιστὴν τῶν Πατρῶν, ἀντιτασσόμε-
νον πρὸς τὰς νέας προόδους τοῦ πολιτισμοῦ.
Ἀπηντήσαμεν δ' αὐτῷ διότι ἦτο ἐνδεχόμενον
εἰ τυχὸν ἀναγνόντες τὸν ἐπὶ τῇ θάσει τῆς Δαρ-
δινελοῦ θεωρίας «περὶ ἐξελίξεως καὶ μεταμορ-
φώσεως» ἀπεμπολοῦντα τὴν ἐθνικὴν καὶ βυ-
ζαντινὴν μουσικὴν μας, νὰ παρασυρθῶσιν εἰς
συλλογισμοὺς, ὅτι οἱ ἰσχυρισμοὶ αὐτοῦ ἦσαν
λογικοί, οἱ δὲ τοῦ ἀρθρογράφου τῆς Βυζαντι-
νῆς Ἐπιθεωρήσεως ὀπισθοδρομικοὶ καὶ ἔωλοι.
Ἰδοὺ δὲ ἡ ἀπάντησις ἡ τοσοῦτον ἐπιδοκιμα-
σθεῖσα μὲν ὑπὸ πάσης τῆς ἐνσυνειδήτου Ἑλ-

ληνικής μερίδος, κατακεραυνώσασα δὲ τὸν θρα-
σὺν ἀρθρογράφον τόσον, ὥστε νὰ μὴ ἀναφανῇ
πλέον εἰς τὴν δημοσιογραφικὴν παλαίστραν.

«Ὁ κατὰ τῆς Βυζαντινῆς καὶ ἐθνικῆς ἡμῶν
μουσικῆς ἐπιτιθέμενος ἀρθρογράφος τῆς «Ἐ-
σπερίας» ἐξελιχθεὶς καὶ μεταμορφωθείς, ὡς
εἶκοι, διὰ τῆς εἰς Παρισίους διαμονῆς του ἐν
ὀλιγίστῳ χρονικῷ διαστήματι εἰς ξενολατρικὸν
σκεῦος καὶ προσαρμοσθεὶς πρὸς τὰ κρατοῦντα
ἐν ξένη χώρα ἔθιμα τaráσσεται σφόδρα καὶ
ἀποτροπιάζεται ἀναγινώσκων ὅτι ὑπάρχουσιν
Ἕλληνας στεργῶς ἐχόμενοι τῶν Ἑλληνικῶν
παραδόσεων, Ἕλληνας ἐγκαυχώμενοι διὰ τὰ
ἀφθάστου τελειότητος καὶ κάλλους Ἑλληνικὰ
κειμήλια καὶ τὰς ἱερὰς παρακαταθήκας. Δια-
μαρτύρεται καὶ ἐξανίσταται καθ' οἰουδήποτε,
ὅ ὅποιοι μὴ ὦν ἐν παντὶ ὀπαδὸς τῆς ἐξελίξε-
ως καὶ μεταμορφώσεως, ἐμμένει εἰς τὰ πάτρια
καὶ ἀντιτάσσεται πρὸς πάντα ἀποτολμῶντα
ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς ἐξελίξεως νὰ διαφθει-
ρῇ ἔστω καὶ ἓνα κρῖνον ἐκ τῆς ἀλύσεως ἢ ὅ-
ποια συνδέει καὶ ἐκσημαίνει τὴν ἀπόλυτον γνη-
σιότητα τῶν κατιόντων ἐκ τῶν ἀνιόντων ἢ ἄλ-
λως τῶν ἀπογόνων ἐκ τῶν προγόνων. Ἐκ
τοῦ ἐνωτικῆς δηλονότι ἐκείνου δεσμοῦ, ὁ ὅπο-
ιός διετηρήθη ἀλώβητος, ἀκέραιος καὶ ἀμεί-
ωτος ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Ἑλληνοῦ, καίτοι διέρ-
ρευσαν τόσοι αἰῶνες, καίτοι κατεδιώχθη ἀπει-
νώς καὶ ἐρρίφθη ἐν τῷ ζῶφῳ τῆς δουλείας καὶ
υπέστη μυρίους κλονισμούς. Ὑπέλαθεν ὁ ἀ-
φελῆς ἀρθρογράφος τῆς «Ἐσπερίας» ὅτι αἱ
σημαντικαὶ λέξεις ἐξέλιξις καὶ μεταμόρφωσις
συντάσσονται καὶ προσαρμόζονται ἀπόγως
πρὸς πᾶσαν ἰδέαν καὶ πρὸς ὅ,τι ἔχει νὰ ἐπι-
δείξῃ ἢ Ἑλληνικὴ περίοδος ὑπέρτατον συμβο-
λιζόν τὴν εἰκόνα τῆς ἐκθαμβούσης πνευματι-
κῆς ἀκμῆς καὶ τῶν εὐγενεστάτων αὐτῆς συν-
αισθημάτων. Ἄλλ' ἂν πρὸς στιγμήν ἐπιδοκι-
μάσῃ τις τὴν θεωρίαν του καὶ ἀποδεχθῇ ἀπο-
λύτως τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ πρόοδος καὶ ὁ πολιτι-
σμὸς συντελοῦνται ἐπ' ἀπειρον διὰ τῆς ἐξελί-
ξεως καὶ μεταμορφώσεως, ἐν ταυτῷ δὲ καὶ διὰ
τῆς ἀποσβέσεως καὶ ἀπαλείψεως τῶν κειμη-
λιῶν θὰ εὐρισκόμεθα ἀναποφεύκτως πρὸ ἀδιε-
ξόδου καὶ ματαίως θὰ ἀνεζητούμεν νεωτέραν
τινα σμίλην, ἵνα κατασκευάσωμεν καὶ καλλι-
ουργήσωμεν μίαν νέαν Ἀκρόπολιν ἢ ἓνα Παρ-
θενῶνα, ἓνα Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλους ἢ μίαν
Ἀφροδίτην τῆς Μήλου. Ἄλλ' ἐτι μᾶλλον θὰ
συνεσοκτιζόμεθα ἐρευνῶντες πρὸς ἐπιπόνησιν
γραφίδος τινός, ἵνα γράψωμεν ἓνα νέον Ἐὐαγ-
γέλιον ἢ ἔστω ἓνα Πλάτωνα ἀνευ φόβου ὅτι
πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα ἰδεώδη κειμήλια θὰ
μετέπιπτον εἰς τὴν ἀξίαν κοινῶν κατασκευα-
σμάτων καὶ θὰ ἑθεωροῦντο ἔργα τυχαίας τέ-
χνης καὶ ἐπινοήματα κοινῆς ἀνθρωπίνης ἀν-
τιλήψεως καὶ λογοτεχνίας. Διότι τὰ ἀφθάστου
τελειότητος ταῦτα δημιουργήματα ὅσοι δὴποτε
αἰῶνες καὶ ἂν παρέλθωσι, ὅσον καὶ ἂν χωρή-
σῃ ἡ ἐξέλιξις οὐδέποτε θὰ κατορθωθῇ νὰ ἐκ-
πέσωσι καὶ μεταπλασθῶσιν ἐπὶ τὸ τελειότερον,
θὰ συμβολίζωσι δ' ἔσκει τὸ non plus ultra
τῆς πνευματικῆς ἀκμῆς προγόνων τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ λαοῦ καὶ ὑπέροχα αὐτοῦ ψυχικὰ καὶ
καλαισθητικὰ συναισθήματα προκαλοῦντα πάν-
τοτε μὲν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν ζῆλον ἀπο-
μιμήσεως, οὐδέποτε δὲ τὴν ἰδέαν καταφρονή-
σεως καὶ μεταπλάσεως.

Ὑπεράνω δὲ καὶ πάντων τούτων αἱ ἀσυλή-
πτου μεγαλείου θεόπνευστοι καὶ υπεράνθρωποι
ἔννοιαι τοῦ Ἐὐαγγελίου καὶ τὸ πιστευόμενον
ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ θεῖον δρᾶμα τοῦ
Γολγοθᾶ καὶ ἡ μετὰ τὸ δρᾶμα συντεθεισα
ἐνθεὸς ποίησις καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βᾶσει ταύτης
δημιουργηθεῖσα ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἢ
ἀποδίδουσα πιστότητα διὰ τοῦ ἡδυνάτου
ἐναρμονίου μέλους τὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὰ
ψυχικὰ συναισθήματα τῶν θείων ποιητῶν,

ἢ μουσικῆ, ἢ ἐπὶ αἰῶνας δονήσασα τοὺς θό-
λους τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ κατακλύσασα τὴν
ἀκοὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ κατακτητοῦ Μωάμεθ Β'
εἶνε φύσει ἀδύνατον νὰ ὑποσῶσι τὸν νόμον
τῆς ἐξελίξεως καὶ νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς μεταμορ-
φώσεις καὶ ἀλλοίους τύπους ἀνευ κινδύνου
καταπτώσεως καὶ μειώσεως τῆς ὑπερφυσικῆς
αὐτῶν ἀρχῆς. Ὁ δὲ προτρέπων νὰ ἀντικατα-
σταθῇ αὕτη δι' ἑτέρας ἀπλουστέρας πρέπει νὰ
γνωρίζῃ, καὶ ἂν δὲν γνωρίζῃ ἄς μάθῃ, ὅτι
πᾶσα μουσικὴ σύνθεσις εἶνε ἀκριβῆς μελω-
δικὴ ἀπόδοσις τῶν νοημάτων τῆς ποίησεως,
καὶ εἰκὼν αὐτοῦ τοῦ συναισθήματος τοῦ ποιη-
τοῦ, ὅτι ἡ ποίησις εἶνε ἐμπνευσις καὶ ψυχικὴ
ἐξαρσις ἀποσκοποῦσα νὰ εἰκονίσῃ δι' ἐμμέ-
τρων ζωηροτάτων λεκτικῶν χρωματισμῶν λε-
πτότατα συναισθήματα καὶ ἱστορικὰ ὑπέροχα
γεγονότα σγχεκριμμένης ἢ ἀφηρημένης ἰδέ-
ας, γεγονότα προῦπάρξαντα ἢ σύγχρονα καὶ
προκείμενα.

Καὶ ἀφοῦ ἡ ποίησις ἔχει τοιαύτην ἀρχὴν
καὶ εἶνε ἀναμφισβητήτως τοιοῦτον δημιούρ-
γημα, καὶ ἀφοῦ αἱ μουσικαὶ συνθέσεις γίνον-
ται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν ἐνοι-
ῶν τῆς ποίησεως καὶ ἐξεικονίζουσιν αὐτὸ τοῦτο
τὸ συναίσθημα τοῦ ἐμπνευσμένου ποιητοῦ μέ-
χοι καὶ τῶν λεπτοτέρων ψυχικῶν δονήσεων,
ἢ δὲ ἐκκλησιαστικὴ χριστιανικὴ ποίησις εἶνε
ἀδύνατον ἀνευ φθορᾶς νὰ ὑποσῶσι τὸν νόμον
τῆς ἐξελίξεως καὶ νὰ μεταπλασθῇ, πῶς εἶνε
δυνατὸν νὰ ὑποσῶσι τοιαύτην ἢ ἁρμονικὴ μου-
σικὴ σύνθεσις τῆς ὁποίας αἱ βᾶσεις συνδέονται
ἀρρήκτως πρὸς τὴν θεῖαν ποίησιν; Καὶ ἀφοῦ
ὁ γνήσιος Ἑλληνικὸς λαὸς ὁ μὴκέτι δηλη-
τηριασθεὶς ἐκ τοῦ ψευδοπολιτισμοῦ καὶ διαφθα-
ρεῖς, οὐδὲ μετατραπεί εἰς ξενολατρικὸν κύ-
βαλον διὰ τῆς μουσικῆς ταύτης ἐκινίσθη καὶ
ἐνωτίσθη καὶ εἰς τὸ ἄκουσμα ταύτης τέρπετα,,
κατανύσσεται, ἐνθουσιᾶ καὶ αἵρεται εἰς ἰδεώδη
ὕψη καὶ οἶνει ἀκολουθεῖ ψυχικῶς τὸν κατελ-
θόντα καὶ σταυρωθέντα καὶ ἀναστάντα καὶ
ὑποδαυλιζέται καὶ ποθεῖ νὰ συνδέσῃ τὴν ἐκκο-
πείσαν ἐνωτικὴν ἄλυσον μετὰ τῆς Μητροπό-
λεως εἰς τὴν ἐννεοπολεῖ νὰ ἴδῃ τὸν μαρμαρω-
μένον βασιλεῖα, πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἀκούσῃ
ἀπαθῶς ἀποπείρας πρὸς διαφθορὰν καὶ μετα-
μόρφωσιν τῶν θείων αὐτοῦ κειμηλιῶν ὑπὸ ξε-
νομανῶν ἄρτι λουθέντων εἰς τὴν κολυμβήθραν
ἄλλοτριῶν ἡθῶν καὶ ἔθιμων καὶ ἱστορίας καὶ
παραδόσεων; Ἄλλ' ἂν, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ κατή-
γορος, ἢ ἐκτέλεις τῆς μουσικῆς διεφθάρῃ, ἂν
γίνεται ὑπὸ ἀδαῶν ἐκτελεστῶν ἀτοπος ἐντοπι-
σμὸς τῆς φωνῆς καὶ ἄκοσμος ἀπόδοσις, ὥστε
νὰ ἀποτελεῖται ἀηδῆς ρινόδομος δὲν εἶνε ἰσχυ-
ρὸς λόγος νὰ μεταρρυθμισθῶσι τὰ ἀνεπίδεκτα
μεταρρυθμίσεως, ἀλλὰ νὰ διδαχθῶσιν οἱ ἀδαιεῖς
ἐκτελεστικὴ ὑπὸ τῶν εἰδικῶν εἰς εὐήχον καὶ
τερψίθυμον ἀπόδοσιν ὡς διδάσκει ἢ παράδοσις.
Ἄν δὲ ὑπάρχωσι που οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ συμ-
μορφωθῶσι καὶ ἀποχωρισθῶσι τῆς καθ' ἑξὶν
βιναυλίας τῶν νὰ ἀποβληθῶσιν ἐκ τῶν ναῶν.

Ἡ ἀηδῆς δὲ βιναυλία δι' ἣν κατηγορεῖται
ἢ Βυζαντινὴ μουσικὴ δὲν εἶναι ἰδιότης αὐτῆς,
οὔτε ὑποχρέωσις ἐπιβεβλημένη ὑπὸ τῶν φθόγ-
γων. Παρακαλῶ δὲ τὸν κ. κατήγορον καὶ
πάντα ὀπαδὸν αὐτοῦ νὰ μελετήσῃ σχετικὴν
μου μελέτην δημοσιευθεῖσαν ἐνταῦθα μὲν εἰς
παλαιὰν «Φόρμιγγα», ἐν Κωνσταντινουπόλει
δὲ εἰς τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀληθειαν» ὑπὸ
τὸν τίτλον «ἢ ρινοφωνία ἐν τῇ Βυζαντινῇ Μου-
σικῇ» καὶ εἶμαι ὑπερβέβαιος ὅτι θὰ μεταμε-
ληθῇ καὶ θὰ παύσῃ κατηγορῶν τὴν Βυζαντινὴν
Μουσικὴν ὡς συντελοῦσαν εἰς ρινόδομον. Ἄν
δὲ ἡ ἐπιστημονικὴ αὕτη δὰς δὲν ἄρκει νὰ δια-
φωτίσῃ τὸν ἰσχυρίζομενον τᾶναντία, ἂς ἀναλύ-
σῃ τὴν κλίμακα καὶ ἂς ὑποδείξῃ καὶ ἡμῖν εἰς
ποῖον ἐκ τῶν συνθετικῶν μερῶν αὐτῆς καὶ
φθόγγων ἐξωθεῖται ὑποχρεωτικῶς ὁ ψάλτης νὰ

συγκεντρώσῃ τὴν φωνὴν εἰς τὰς ρινικὰς χρά-
νας καὶ ν' ἀποδίδῃ ταύτην διὰ τῆς ρινός, ὅπως
ὁμολογήσωμεν τὴν πλάνην μας. Ἄλλὰ διατὶ
ὁ κατήγορος δὲν ἀκούει καὶ τὰς πλημμυλεῖς
ἐκτελέσεις τῶν ἀμαθῶν καὶ κακοφώνων τῆς
Εὐρωπαϊκῆς φωνητικῆς μουσικῆς; Ἡ μὴ τυ-
χὸν πιστεύει οὐ πᾶν τὸ μὴ Ἑλληνικὸν εἶναι
καὶ τέλειον! Ἄν ἐπὶ τοσοῦτον διεφθάρῃ αὐτός τε
καὶ πᾶς ὀπαδός του ἢ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ δὲν
εἶνε ὑπαίτιος.

Ἐν τούτοις ἡμεῖς δὲν θέλομεν νὰ πιστεύ-
σωμεν ὅτι γνήσια τέχνα τῆς Ἑλλάδος διενότη-
θησαν ποτε νὰ γίνωσιν ἀπὸ σκοποῦ κατήγο-
ροι τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, τῶν ἡθῶν καὶ
ἔθιμων καὶ αἰσθημάτων, διότι πρεσβεύομεν
ἀκραδάντως ὅτι οἱ Ἑλληνοπαῖδες καὶ μακρὰν
τῆς πατρίδας εὐρισκόμενοι μανθάνουσι, μιμοῦν-
ται, μορφοῦνται καὶ προσανατολιζονται πρὸς τὸ
περιβάλλον, ἀλλ' οὐδέποτε ἀφομοιοῦνται καὶ
συγχωνεύονται. Τοῦτο μάλιστα ἀποτελεῖ καὶ τὸν
μέγαν διακριτικὸν χαρακτήρα τῆς φυλῆς. Οὐκ ἔ-
στιν οὐκ ἐπιθυμῶν, παρατηροῦντες, ὅτι μεταξὺ
πάντων τῶν διακρινομένων δι' ἀγγίνοιαν, δεξύ-
τητα ἀντιλήψεως καὶ σοβαρότητα παρατηρη-
τικότητος, ἐμφανίζονται κατὰ καιροὺς καινό-
σπουδοι τινες, οἱ ὅποιοι ἀρέσκονται εἰς τὰ τανκὸ
τῆς ἐξελίξεως καὶ γοητεύονται τοσοῦτον ἀπὸ
τὴν πολυμορφίαν τῶν ἡθῶν ἀλλοτριῶν χωρῶν,
ὥστε ἀσυνειδήτως γίνονται κατήγοροι τῶν ἰδίων,
καίτοι πάντες οἱ διανοοῦμενοι καὶ καλλιτέχναι
τῶν χωρῶν ἐκείνων θαυμάζουσι τὸν πλοῦτον
τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τὴν ἀγνότητα τῶν
αἰσθημάτων, τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, τὴν ἐμμο-
νήν εἰς τὰς παραδόσεις καὶ ἐκπλήττονται διὰ
τὴν ὀρμητικὴν τάσιν τοῦ Ἑλληνοῦ εἰς βελτιώ-
σιν τῶν ἡμαρτημένων καὶ παρεισάκτων, τὰ
ὅποια δι' ἀνωτέρας βίας ἐπεδλήθησαν.

Καὶ ἀτυχῶς οἱ καινόσπουδοι οὗτοι ἀντὶ νὰ
ἐμφανισθῶσιν ὡς ὑπέροχοι διδάσκαλοι τῶν
ιδανικοῦ κάλλους ἰδίων παραδόσεων, τούναν-
τίον ἐπιτίθενται δριμύτατα δι' ἐπιχειρημάτων
μεσῶν ἐκ ξενικῶν καρυκευμάτων καὶ διαλα-
λοῦσιν ὅτι ἐν τοῖς ὀθενείοις ὑπάρχει ἢ οὐσία
καὶ τὸ ἄρτυμα, ἐν τῇ ξενολατρείᾳ τῶν δὲ
προτρέπουσι τοὺς ἀφελῆς νὰ ἀποστρέφονται
τὰ πάτρια καὶ ἀποπτύωσι τὸ μητρικὸν γάλα ὡς
ἀπόζον καὶ ἀηδές. Ἄλλ' οἱ εὐάριθμοι οὗτοι
κύριοι ἂν ἀρέσκονται εἰς τὰς ξενικὰς Μούσας,
τὰς προόδους καὶ τὰ ἄλλοτρια ἦθη ἂς ἀφο-
μοιωθῶσι πρὸς τὸ περιβάλλον μὴ ἐνδιαφερό-
μενοι πλέον διὰ τὴν πατριὸν γῆν καὶ τὰς
προόδους αὐτῆς, διότι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς θὰ
ὑπερηφανεύηται ὅτι ἢ Ἑλλὰς ὑπῆρξεν ἢ κοι-
τὶς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐξέθρεψε καὶ ἀνέδειξε
γίγαντας σώματος καὶ τιτᾶνας πνεύματος βαδίζ-
ζει δὲ καὶ νῦν ἀκάθεκτος καὶ γοργόπτερος εἰς
τὰς νεωτέρας προόδους καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ
αὐξάνει καὶ κραταίωται διὰ τῶν γνησίων τέ-
κνων αὐτῆς, οὐχὶ διὰ φθορᾶς καὶ μεταμορφώ-
σεως τῶν παραδόσεων καὶ παρακαταθηκῶν,
ἀλλὰ δι' ἀπομιμήσεως τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ
ἠρωῖσμοῦ τῶν προγόνων αὐτῆς. Ὁ Ἑλληνικὸς
λαὸς θὰ ἐμψυχοῦται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς
καὶ θὰ διατηρῇ ἀμόλυντα καὶ ἀσπίλα τὰ ἱερὰ
κειμήλια καὶ θὰ μεταμοσχεύῃ τὰς παραδόσεις
του εἰς τοὺς ἀπογόνους, ὅπως δι' αὐτῶν ἀναζωο-
γονῆται καὶ θάλλῃ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν τὸ ζωτι-
κὸν αἶσθημα τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου φυλῆς,
ἐξ ἧς ὡς ἀπὸ τηλαυγοῦς φάρου διερχοῦν δ' ὁ πο-
λιτισμὸς καὶ ἐφωτισθησαν οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως.

Ἐχῶ δὲ δι' ἐλπίδος ὅτι οἱ Ἑλληνοπαῖδες
δὲν θὰ παύσωσι νὰ καταφέρωσι βαρὺν τὸν πέ-
λεκυν κατὰ τῆς κεφαλῆς παντὸς καινοσπούδου,
ἕπου δὴποτε εὐρισκομένου καὶ ἰσχυρίζομένου,
ὅτι ἢ ἐξέλιξις ἐπιβάλλει νὰ μεταβάλλωμεν
ἀγνά ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ θρησκείαν καὶ γλώσ-
σαν καὶ Μουσικὴν καὶ ποίησιν, ὅπως εὐκοπώ-
τερον ἐνωτιζόμεθα εἰς τὰ ἐπιφανῆ κάλλη ἄλ-

λοτρίας αισθητικής, ἐν ἣ ὄρθην διαλάμπει ὁ πολιτισμός. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι δὲ ταύτῃ, πεποιθώς ἀναφωνῶ ὄχι, μυριάκις ὄχι! Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος μετὰ τοῦ περιουσίου λαοῦ του καὶ τῆς ἐκθαμβούσης ἱστορίας του οὐδέποτε θὰ διαφθαρή ἀλλὰ θὰ μιμῆται πᾶσαν ἐκπολιτιστικὴν πρόδοσιν καὶ θὰ διατηρήῃ ἀκεραίους καὶ ἀναλλοιώτους τὰς ἱεράς αὐτοῦ παρακαταθήκας. Θὰ ἔχη δ' ἀκμαῖον τὸ αἶσθημα τῆς ἐνότητος τῆς φυλῆς καὶ ἀνεξαρτησίας καὶ θὰ φυλάττει ἀβελγλώτους τὰς παραδόσεις του, ἐφ' ὧν ἀναπαύεται ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἡ ἠθική, ἐνσαρκούται δὲ ἡ ἰδέα τῆς γιγαντώσεως τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ ἰδεώδους πολιτισμοῦ.

ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ἱατρός
Υψηλῆς τῆς Λαρυγγολογίας, Ριнологίας, Ὀτο-
λογίας κ.λ.π.

ΟΙ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΤΑΙ

ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ἡ Βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἔχει ἀπὸ τινος τὸ ἀτύχημα νὰ χρησιμεύῃ εἰς μουσικολογούντας τινὰς ὡς μέσον ἐπιδείξεως γνώσεων, ἀλλὰ κυρίως διαφημίσεως τοῦ χειρίστου εἶδους. Δὲν ἔμεινεν ἐπιτήδειος εἰς τὸν τόπον αὐτόν, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ τὸν νοῦν νὰ μὴ διηγήθην ἡ ἰδέα συρραφῆς μιᾶς ἐκ τοῦ παραχρημα διατριβῆς περὶ τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, διὰ τῆς ὁποίας νὰ προσπαθῇ ν' ἀποδείξῃ ἄλλος μὲν, ὅτι ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ εἶνε πράγμα ἀπηρχαιωμένον, ἄλλος ὅτι εἶνε Τουρκικὴ, ἄλλος ὅτι πρέπει νὰ ἐναρμονισθῇ, ἄλλος ὅτι πρέπει νὰ κωδικοποιηθῇ διὰ τοῦ πενταγράμμου καὶ ἄλλος ἄλλα ἄρρητ' ἀθέμιτα. Τῆς διατριβομανίας ὄλων αὐτῶν τῶν εἰδικότητων αἰτία μὲν ἡ ἐπίδειξις, σκοπὸς δὲ ἡ διαπόμπησις τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, ὡς μὴ ἀνταποκρινόμενης τάχα πρὸς τὴν σημερινὴν πρόδοσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν τοσοῦτον ἀνεπτυγμένων καὶ καλῶς ἀνατετραμμένων αὐτῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων αἱ πατρίδες θὰ ἦνε πάντως προάστεια τῶν Παρισίων, ἂν μὴ καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ Παριῖοι! Εἶνε τόσον ἀγῆδες τὸ πρᾶγμα, ὥστε νὰ σκέπτηται τις ἂν πρέπη νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὰς συνελεύσεις μιᾶς τοιοῦτου εἶδους ναυτίας. Ἄλλ' ἡ ἀμάθεια εἶνε κατὰ τὸ μέγα τῆς ἀρχαιότητος ἀξίωμα τοσοῦτον θρασεῖα, ὥστε ν' ἀναγκάζηται τις κάποτε μεθ' ὄλον τὸν ὄν διατρέχει κίνδυνον τῆς ναυτίας νὰ φυλλομετρῇ τὰς συρραφὰς ταύτας ἵνα ἴδῃ καὶ πεισθῇ μέχρι τίνος βαθμοῦ εἶνε δυνατόν νὰ φθάσῃ ἡ θρασύτης!

Ἐχω ἀνὰ χεῖρας τὸ τελευταῖον τριπλὸν τεύχος τοῦ Ὁ τόμου τοῦ «Δελτίου τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου» ἐν τῇ 27ῃ σελίδι τοῦ ὁποῦ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Μελέτες» εὗρισκω διατριβὴν τινα, ἔχουσαν τίτλον «Ἐλισσαίου Γιαννίδου. Ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ καὶ ἡ ἐναρμόνισή της.» Τίς οὗτος ὁ Ἐλισσαῖος Γιαννίδης ἀγνοῶ. Ἄλλ' ἐκ περικοπῆς τινος τῆς διατριβῆς του, ἀναφερομένης εἰς συναυλίαν τινὰς, αἰτινες ἐδόθησαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Φιλολογικῇ Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως, πείθομαι ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ κ. Σ. Σταματιάδου, ὅστις, συσταλλόμενος φαίνεται καὶ ὁ ἴδιος δι' ὅσα ἀσύστατα γράφει, κρύπτεται ὀπισθεν ψευδωνύμου. Ἄλλ' ἔστω. Ὁ κ. Ἐλισσαῖος Γιαννίδης ἐπαναλαμβάνων, ἀγνοῶ διὰ ποσοστὴν φορὰν, ὅσα κατὰ καιροῦς εἶπε καὶ ἔγραψεν, ἀναμνηστικὰ μιᾶς περὶ Ἄρμονίας μελέτης μου, δημοσιευθείσης πρὸ ἑνδεκά ετών ἐν τῇ τότε «Φόρμιγγι», τῆς ὁποίας χωρὶς οὐδὲ ἐν σημεῖον ν' ἀναίρη τεχνικῶς, ἐπιχειρεῖ νὰ καταρρίψῃ τὸ ἰσχυρότερον ἀκριβῶς ἐπιχειρήμα, δι' οὗ ἀπέδειξα, ὅτι οἱ ἐναρμόνιζοντες τοὺς ἤχους τῆς Βυζαντινῆς μουσι-

κῆς πράττουσι τὸ αὐτὸ πρὸς ἐκείνους, αἰτινες ἐναρμόνιζοντες ἐν μέλος μείζονος τρόπου θέτουσιν ὑπ' αὐτὸ ἄρμονίαν ἐλάσσονος τρόπου ἢ καὶ τάνάπαλιν, ἐπιχειρήμα, πρὸ τοῦ ὁποῦ πολλοὶ ἀντιλέγοντες πρότερον ὠμολόγησαν τὴν πλάνην αὐτῶν.

Ἄλλ' ὁ κ. Ἐλισσαῖος Γιαννίδης ἐστὲν μένος μηλωτῆς Ἡλιοῦ, μόνον δ' αὐτοῦ χάρισμα ἔχων τὴν κανταδοποίησιν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι αὐτὴ «ἐπειδὴ σήμερα ψάλλεται σὴ φυσικὴ κλίμακα μορεῖ νὰ ἐναρμονισθῇ σ' ὄλους τοὺς ἤχους της.» Καὶ περιπίπτων ἀπὸ ἀτόπου εἰς ἄτοπον καταλήγει λέγων: ὅτι «ἡ ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς σήμερα δὲ βρίσκεται σὴν διάδοσιν τῶν παλιῶν διαστημάτων, παρὰ σὴν ἐναρμόνισή της ποῦ θὰ δώσῃ σὴν ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἐναν κλάδο τέχνης μὲ πολλὴ ὁμορφιά, ἀλλὰ καὶ μὲ ξεχωριστὸ χαρακτήρα.»

Τὸν κ. Ἐλισσαῖον φαίνεται νὰ ἔτσουξε τὸ σὸν ἢ περὶ ἄρμονίας μακρὰ ἐκείνη μελέτη μου, ὥστε μετὰ ἑνδεκά ὄλα ἔτη νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀνάγκην ν' ἀναίρησθαι αὐτὴν, ἀφοῦ βεβαίως καθ' ὄλην αὐτὴν τὴν ἑνδεκαετίαν δὲν κατώρθωσε νὰ ἐνοήσῃ ταύτην. Ἄλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη περισσότερο φαίνεται νὰ ἔτσουξε τὸν κ. Ἐλισσαῖον. Τὸ 1913 ἐξ ἀφορμῆς σπαρτωδικῶν τινῶν προσπαθειῶν τοῦ ὑπέβαλον πρὸς τὸν Οἰκουμένικόν Πατριάρχην Γερμανὸν τὸν Ε' ὑπόμνημα, ὅπερ ἀναγνώσθην ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ καὶ ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Μουσικῇ Συλλόγῳ» τοῦ Φαναρίου, συντέλεσε σὺν ἄλλοις εἰς τὸ ν' ἀνακοπῶσιν αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ καὶ τινῶν χρυσοκανθάρων ὁπαδῶν του. Τοῦ ὑπομνήματος ἐκείνου λαμβάνων φράσεις τινὰς δριμεῖς προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἦτο ὕβρεολόγιον. Βεβαίως ἐξ ἑνὸς τοιοῦτου ὑπομνήματος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λείψωσιν ἀληθεῖς καὶ δίκαιοι χαρακτηρισμοί, ὅπως λ. χ. ὅτι «ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς σοβαρότητος... πονήρωσ καὶ κακοβούλωσ προσπαθοῦσι νὰ διακομφώσῃσιν καὶ διαπομπεύσωσιν τὴν Βυζαντινὴν μουσικὴν», ὅτι «οἱ μαλλιαρῖζοντες ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀνορθωτῶν αὐτῆς νομίζουσιν ὅτι εἶνε τάχα δυνατόν νὰ πιστευθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐπαίδωντων ὅσα ψευδόμενοι ἰσχυρίζονται», ἢ ὅτι «ἐργάζονται ὅπως οἱ μαλλιάρη, οἰτινες ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς διαδόσεως καὶ ἐπικρατήσεως ζωῆς—ὡς λέγουσι—γλώσσης ὑποσκάντουσι τὰ θεμέλια τῆς βασιλίδος τῶν γλωσσῶν» κ.τ.λ.

Ἄλλ' ὅσον δριμεῖς καὶ ἂν λογισθῶσιν οἱ χαρακτηρισμοὶ οὗτοι, οἱ ἐν παρόδῳ εἰς τὸ σοβαρώτατον ἐκεῖνο ὑπόμνημα παρενεύρομενοι, ἀδύνατον νὰ φθάσωσι τὸ ὕψος τῆς κακῆς πίστεως, τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς κακοβουλίας τοῦ πατρὸς Ἐλισσαίου καὶ τῶν ὑποτακτικῶν αὐτοῦ. Ἡ ἀμάθεια αὐτοῦ εἶνε τόσον παχυλὴ, ὥστε, συγκαταβαίνων ὁ ἄνθρωπος νὰ ὀμιλῇ καὶ περὶ διαστημάτων τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, νὰ λέγῃ ὅτι αὐτὴ στηρίζεται ἐπὶ μόνῃς τῆς φυσικῆς κλίμακος! Καὶ ἂν εἶχέ τις τὴν προθυμίαν νὰ συζητήσῃ μετὰ τῶν τὰ τοιαῦτα λεγόντων, οὐδέποτε ἦτο δυνατόν ν' ἀναγνώρισθαι αὐτοὺς καλῆς πίστεως συζητητᾶς, ἐφ' ὅσον εἶτε ἐν γνώσει εἶτε ἐν ἀγνοίᾳ νομίζουσιν, ὅτι ὁ θαυμασῖος καὶ λεπτεπίλεπτος διαστηματικὸς πλοῦτος τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς εἶνε δυνατόν νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὰς χειροπέδας τῆς φυσικῆς κλίμακος, καὶ τοῦτο, ἵνα μόνον καὶ μόνον ἔχωσι τὴν τόλμην νὰ λέγωσι πλανῶντες, ὅτι ἐφ' οὗ ἡ κλ. μαζ' ἐφ' ἧς στηρίζεται εἶνε ἡ μεζῆ φυσικὴ, συνεπῶς εἶνε δυνατὴ καὶ ἡ ἐναρμόνισίς της! Καὶ ἐπειτα παραπονεῖται ὁ πατὴρ Ἐλισσαῖος ὅτι γράφας ἐν τῇ ὑπομνήματί μου, ὅτι «οἱ

εὐφύεστατοι ἐναρμονισταὶ τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς παίζουσι μὲ τὰς λέξεις», ὕβριζω!

Δὲν ἔχω κικρόν, ἀλλ' οὔτε καὶ ὄρεξιν νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι προήλθε πλέον ὁ καιρὸς τῶν παχέων λόγων. Ἄς ἔχη ὄλιγην ἀκόμη ὑπομονὴν ὁ πατὴρ Ἐλισσαῖος καὶ οἱ ὑποτακτικοὶ του. Διότι θίαν τάχιστα τὸ εἰδικὸν τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς ὄργανον ἠχήσῃ μέγα, διασκορπίζων σφύρους καὶ ἀκεραίους τοὺς λεπτοτάτους καὶ ἠδυστάτους τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς τόνους, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ δημόδης, ὅπως καὶ ἡ ἐν γένει Ἀνατολικὴ μουσικὴ, θὰ τριβῶσι τότε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐ μόνον διότι θὰ εὐρεθῶσι πρὸ ἐκπλήξεως, ἢ οὐδέποτε ὑπελόγησαν οὐδ' ἐφαντάσθησαν, ἀλλὰ καὶ διότι ἔλλειπει εἰδικοῦ ὄργανου, ἀποδιδόντος τὰς λεπτομεφείας καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, κατώρθουν νὰ ἐξαπατῶσι τὸν κόσμον, ἐκτελοῦντες τὰ μέλη αὐτῆς ἐπὶ τοῦ συγκεκραμένου κλειδοκομβόλου καὶ τῶν ἐπὶ τῇ βᾶσει αὐτοῦ χορδίζομένων ποικίλων ὀργάνων, μετὰ τῆς ὀπισθοβουλίας νὰ πιστευθῇ, ὅτι εἶνε ἀνύπαρκτοι αἱ λεπτότητες τοῦ διαστηματικοῦ πλοῦτος τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς!

Ταῦτα διὰ πρῶτην καὶ τελευταίαν φορὰν.

Κ. Α. ΨΑΧΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΣΥΝΑΥΛΙΑΙ

ΜΠΕΤΟΒΕΝ

Α'

Ἡ Συναυλία τῆς ὀρχήστρας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὁδείου ἢ ὁποῖα ἐδόθη εἰς τὰ «Ὀλύμπια» ἐμύρωσε τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ ἀκροατηρίου ἀπὸ αἰθερίας πνοῆς, φέρουσα πλησίον μας τὸ ἀθάνατον πνεῦμα τοῦ θεοῦ Μπετόβεν.

Ἐπέρασαν 150 χρόνια ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεώς του καὶ ἡ πτωχὴ ἀνθρωπότης μὲ ὄλην τὴν ἐπιβλητικὴν φυσιογνωμίαν ἑνὸς Βάγνερ δὲν ἐγνώρισεν ἀκόμη καλλιτεχνικὸν πνεῦμα ἄξιον νὰ συγκριθῇ κἂν μὲ τὸν ἡρωϊκὸν αὐτὸν Τιτᾶνα. Διὰ τὸν Μπετόβεν, ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ μεγαλυτέρα καλλιτεχνικὴ φύσις, ἔχει νὰ εἴπῃ κανεὶς τὰ μεγαλύτερα λόγια.

Ἐδῶ θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰς ἐντυπώσεις μας ἐκ τῆς συναυλίας αὐτῆς, μεθ' ὄλον τὸν σφοδρὸν πόθον, τὸν ὁποῖον ἔχομεν νὰ ὀμιλήσωμεν ἐν πλάτει καὶ γενικῶς διὰ τὸν Μπετόβεν ὡς ἄνθρωπον καὶ ὡς καλλιτέχνην, ἐπιφυλασσόμενοι νὰ μὴ τὸ παραλείψωμεν εἰς τὴν πρῶτην εὐκαιρίαν, ἡ ὁποία θὰ μᾶς ἐπαρουσιάζετο.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δίδει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον καὶ σημασίαν εἰς τὴν συναυλίαν αὐτὴν εἶνε ἡ πρώτη ἐκτέλεσις εἰς τὸν τόπον μας τοῦ α' μέρους τῆς 9ης συμφωνίας, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον—ἂν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψει τὰ πτωχὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διατίθενται ἐδῶ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοιοῦτων ἔργων—ἄνευ δισταγμοῦ θὰ τὸ χαρακτηρίσῃ ὡς μέγα τόλμημα.

Δυστυχῶς δὲν ἐπροφθάσαμεν τὴν εἰσαγωγικὴν διάλεξιν τοῦ κ. Καλομοίρη, ἡ ὁποία ἀναμφιβόλως θὰ ἦτο ἀνταξία τῆς περιστάσεως. Ὁ κ. Καλομοίρης γενικῶς διαφέρει ἀπὸ ὄλους τοὺς μουσικοσυνθέτας μας διὰ τὰς πλατείας καὶ ἐπαναστατικὰς του ἀντιλήψεις, ὅσον ἀφορᾷ τὴν τέχνην, ὅπως μᾶς ἐπαρουσιάσθη πρὸ πάντων εἰς τὰς διαλέξεις του, αἱ ὁποῖαι δεικνύουσιν ὅτι ἔχει εὐσυνείδητον καὶ φιλοσοφικοψυχολογικὴν αἰσθησὶν τῆς μουσικῆς—ἐν ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀνωτέρου τεχνίτου

—θεωρῶν αὐτὴν χωριστὴν, ἀλλὰ καὶ ἐνιαίαν μὲ τὰς ἄλλας Τέχνας.

Ἡ ἐννάτη συμφωνία εἶνε τὸ καλλιτεχνικὸν θαῦμα, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Μπετόβεν ἠσθάνθη ν' ἀναβλύζει ἀπ' αὐτοῦ ἀκρατῆτως μεθυστικὸν τὸ τραγοῦδι τῆς χαρᾶς διὰ τὴν μεγάλην νίκην τοῦ ἀλυσσοδεμένου Προμηθέως—τοῦ ἑαυτοῦ του—κατὰ τῆς φθονερᾶς Μοίρας, κατὰ τῆς χαιρεκάκου Φύσεως, ἢ ὁποία μισεῖ τοὺς μεγάλους ἤρωτας, τοὺς πνευματικούς ἐπαναστάτας, διὰ τὴν μεγάλην νίκην τοῦ πνεύματος κατὰ τῆς ὕλης.

Ὁ Μπετόβεν εἰς αὐτὴν—καὶ ἰδίως εἰς τὸ τελευταῖον μέρος—νικῶν τὸν πόνον τοῦ τραγοῦδι τὴν χαρὰν, αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀκριβῶς, ὁ ὁποῖος ποτὲ δὲν εἶδεν οὔτε ἐν χαμόγελον—ἐκτὸς προσκαιρῶν στιγμῶν—οὔτε ἐν χάδι ἀπὸ τὴν ζωὴν.

Πόσον μεγάλη ἦτο ἡ νίκη τοῦ αὐτοῦ! ἡ νίκη τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐρημίτου, τοῦ μισανθρώπου αὐτοῦ! μὲ τὴν πλέον μεγάλην καρδίαν τὴν πλημμυρισμένην ἀπὸ ἀγάπην στοργικὴν διὰ τοὺς ἀναξίους ἀδελφούς.

Καὶ ἡ ἀλυσσοδεμένη χαρὰ εἰς τὸ α' μέρος τῆς 9ης αἴφνης ἐκπηδᾷ ἀκράτητος, ἐκχύνεται εἰς ἐνθαρρυντικὸν τραγοῦδι, εἰς ὑμνητικὴν ἐκστασιν ἐμπρὸς εἰς τὴν ζωὴν.

Ὡς ἄνθρωπος, σκληρῶς ἐμπαιχθεὶς ἀπὸ τὴν καλὴν ζωὴν, ἐτράβηξε τὸν τραχὺν καὶ ἀκανθόφυτον δρόμον μὲ βαρὺ τὸ βῆμα, κυφός, τυφλὸς καὶ κωφός διὰ τὰ γύρω του. Δὲν ἐπίστευε πλέον οὔτε τὸ ἀγγελολάλητον τραγοῦδι, τὴν φιλοπαίγμονα χαρὰν, οὔτε τὴν ἀχνόλαμπον ὠραιότητα, κλεισμένους σφικτὰ ἐντὸς τοῦ ἑαυτοῦ του. Εἰς αἴφνης μίαν ἡμέραν ἀντίκρουσε μὲ μαγεῖαν τὸ ὄνειρον, τὸ ὁποῖον ἐπίστευε παντοτεινὰ χαμένον, τὸ ἠνοῖξεν εἰς αἰθερίαν μορφὴν ὠραιότητος διὰ τὸ τοῦ χαμόγελο μὲ καλωσύνην, ἐγγίζον αὐτὸν εἰς τρυφερὸν πιλιὸν τὸν χάδι.

Ὡ! πόσον μεγάλην χαρὰν ἠσθάνθη τότε, μίαν ὑμνητικὴν, μεθυστικὴν χαρὰν, ἢ ὁποία ἀγκαλιάζει εἰς ἀπέραντον καλωσύνην τὴν Πλάσιν. Τοιαύτη θὰ ἦτο καὶ ἡ χαρὰ τοῦ Ἀμιέτου, ἂν κατώρθωνε ποτὲ νὰ νικήσῃ τὸν μαρτυρικὸν διχασμὸν τοῦ ἐγὼ του, νὰ συμφιλώσῃ τὸ ρωμαντικὸν τοῦ αἰσθημα μὲ τὴν κυνικὴν, σαρκαστικὴν τοῦ σκέψιν.

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς 9ης συμφωνίας δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἶπῃ, ὅτι δὲν ἐδικαιολόγησε κάπως τὴν τολμηρὰν διὰ τὸν τόπον μας αὐτὴν ἀπόπειραν. Ἡ ἀλήθεια εἶνε, ὅτι ἡ ἀριθμητικὴ καὶ ποιητικὴ σύνθεσις τῆς ὀρχήστρας δὲν ἦτο ἐκείνη, ἢ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ τὴν ἐκθαμβωτικὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς 9ης,—εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Μπετόβεν κάτω ἀπὸ τὴν παράφορον ὀρμὴν τῆς ἐμπνεύσεώς του ἔσπασε τὰ δεσμὰ τῆς καθιερωμένης τότε μορφῆς—καὶ τοιοῦτοτρόπως ὅλον τὸ βάρος τῆς ἐκτελέσεώς της ἐπιτεν εἰς τὸν μαέστρον.

Ἐχοντες ὁμῶς ὑπ' ὄψει, ὅτι γενικῶς ἀπὸ συμφωνικὴν ὀρχήστραν εἰς τὸν τόπον μας δὲν ἠκούσαμεν, εἰμὴ δολοφονικὸς ἀποπείρας κατὰ τῆς μουσικῆς τοῦ Μπετόβεν, καὶ ὅτι διὰ πρῶτην φορὰν τὴν ἔπαιξαν σχεδὸν ὅλοι οἱ μουσικοὶ τῆς ὀρχήστρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ πολλοὶ ἀνῆλικοι μαθητευόμενοι τοῦ Ἑλ. Ὁδείου—χωρὶς νὰ γίνεταί λόγος διὰ τὰ μικρὰ οἰκονομικὰ μέσα τοῦ Ἑλλην. Ὁδείου, τὸ ὁποῖον πρὸς τιμὴν του, κατώρθωσεν ἠλθινὰ θαύματα!—δὲν δυνάμεθα νὰ εἴμεθα αὐστηροὶ διὰ τὴν εὐγενικὴν αὐτὴν προσπάθειαν τοῦ κ. Καλομοίρη. Ἡ ἐκτέλεσις της μόνον εἰς μερικὰ σημεῖα, ἰδίως δὲ μὲ τὰ β' βιολιά καὶ τὰ χάλκινα παρουσίασεν ἔλλειψιν ἐκτελεστικῆς ὀριμότητος καὶ πειθαρχικῆς προσαρμογῆς εἰς τὸ πρότυπον, τὸ ὁποῖον ὑπέβαλλεν ἡ μπακέτα τοῦ μαέστρου, ἐνῶ τὰ πρῶτα βιολιά ἀντιθέτως ἔπαιξαν θαυμασιῶς μὲ τὸν θαρραλέον ἐκείνον

ἐνθουσιασμόν, ὁ ὁποῖος ἠρμύζεν εἰς τὸ θέμα τῆς γαρᾶς.

Ἐπίσης ἡ ἐκτέλεσις δὲν παρουσίασε καμμίαν ρυθμικὴν ἀνωμαλίαν, ἂν καὶ ἡ 9η ἔχει δυσκολίαν συνολικὴν εἰς τὰς ρυθμικὰς μεταπτώσεις.

Ὁ κ. Καλομοίρης, τοῦ ὁποίου ἕως τώρα ἐσυνειθίσαμεν νὰ ἐκτιμῶμεν περισσότερον τὴν δημιουργικὴν ἀξίαν παρὰ τὴν μαεστρικήν, αὐτὴν τὴν φορὰν ἐφάνη ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὴν διεύθυνσίν της. Διηύθυνεν ὄχι μόνον καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν, ἀλλὰ καὶ ἀπιστεύτως μοναδικά. Ἐδειξεν ὅτι ἐνεβάθυνεν εἰς τὴν βαθυστόχαστον ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ ἔργου, ὑπογραμμίζων τὴν κεντρικὴν ἰδέαν, δεδεμένην μετὰ τῶν θεματικῶν ἀναπτύξεων καὶ ψυχολογικῶν του διακυμάνσεων. Φαίνεται, ὅτι ἡ μεγάλη εὐλάβεια τοῦ κ. Καλομοίρη πρὸς τὸν θεῖον Μπετόβεν, τοῦ ἀφύπνισεν ἡμισοναρκωμένας μαεστρικὰς δυνάμεις.

Ὁ κ. Πίνδιος—ἀπὸ τοὺς ὀλίγους διδασκάλους καὶ ἀκομπανιατῆρ πρῶτης τάξεως—εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Κοντσέρτου τοῦ Μπετόβεν εἰς ντὸ μινόρε, ἐφανέρωσε σπάνια μουσικὰ χαρίσματα. Μὲ τὸ βαθὺ καὶ ἀβρόν του τουσσε διηρμήνευσε μὲ αἰσθησὶν δημιουργοῦ τὸ ὑπέροχον ἀντάντε καντάμπιλε καὶ μὲ λεπτότητα καὶ χάριν τὸ Ροντό τοῦ κοντσέρτου αὐτοῦ, ἐνὸς ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἔργα τοῦ Μπετόβεν, τὰ ὁποῖα ἐγκλείουσιν ἐν φωτεινὸν χαμόγελον.

Ὁ κ. Τόνυ Σούλτσε, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔχει χαρίσει μοναδικὰς ἐκτελέσεις Μότσαρτ καὶ Μπετόβεν, ἔπαιξε μὲ μίαν ἐμπνευσμένην διάθεσιν. Ἐφαίνεται, ὅτι τὸ βιολι ἦτο στενὸν ὄργανον δι' αὐτὸν ὅπως ἐκφράσῃ ὅλον τὸν πλοῦτον τῶν συναισθημάτων, τὰ ὁποῖα τὸν ἐπλημμύριζαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ σκληρὰ καθημερινὴ βιοπάλη καὶ ἡ χυδαίότης τῆς ζωῆς δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐγγίωσιν τὴν ἀγνότητα τῆς καλλιτεχνικῆς του ψυχῆς. Ἰδίως ἐπέτυχεν εἰς τὸ μυστικοπαθὲς Λαργκέτο. Μόνον διὰ τὸ Ροντό θὰ παρετηροῦμεν, ὅτι τοῦ ἠρμύζεν γοργότερος καὶ ζωηρότερος ρυθμὸς ἀντὶ τοῦ ρυθμικοῦ ὕφους τοῦ Τόμπσον, μὲ τὸ ὁποῖον τὸ ἔπαιξεν.

Ὁ ἐπίλογος τῆς συναυλίας, ἡ ὠραία εἰσαγωγὴ εἰς τὸν Προμηθέα, ἐξετελέσθη ἱκανοποιητικώτατα ἀπὸ τὴν ὀρχήστραν.

Εἰς τὸν κ. Καλομοίρην διὰ τὴν εὐγενὴ καὶ ἀξιοσέβαστον αὐτὴν πρωτοβουλίαν του χρεωστοῦμεν θερμὰ συγχαρητήρια.

ΝΙΚΟΣ ΒΕΡΓΩΤΗΣ

Β'

Πανηγυρικὴ Συναυλία Μπετόβεν τῆς ὀρχήστρας τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν.

Τὸ Ὁδεῖον Ἀθηνῶν μὲ τὴν τελευταίαν συναυλίαν τῆς ὀρχήστρας του εἶχε τὴν φιλοτιμίαν νὰ ρῆθῃ καὶ αὐτὸ ἐν μυρωμένον στεφάνῳ εἰς τὴν ἀθάνατον μνήμην τοῦ Μπετόβεν, τοῦ ὁποίου ἡ ἱερὰ σκιὰ ἀνησύχως πλανωμένη, πλησιάζει ἡμᾶς αὐτὰς τὰς ἡμέρας καὶ πικραμένη βλέπει τὴν ἀφόρητον χυδαίότητα τῆς ζωῆς εἰς τὴν ἐποχὴν μας.

Ἡ συναυλία αὐτὴ τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν μὲ ἔργα τοῦ Μπετόβεν ἐσημείωσεν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν, τὴν ὁποίαν, ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διαφόρους ἐκτελέσεις τῆς ὀρχήστρας της τοῦ Μπετόβεν, τὰς ὁποίας ἔτυχε ν' ἀκούσωμεν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Μαρσίκ, ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν ἐπεριμέναμεν.

Φαίνεται ὅτι ἡ καλλιτεχνικὴ ἀμύλλα τῶν δύο Ὁδείου, ἐκτὸς τοῦ κακοῦ τῆς ἐξασθενίσεως καὶ τῶν δύο ὀρχηστρῶν, ἀπέδωκε πολὺ ἐνθαρρυντικούς καρπούς ὑπὸ ὄλας τὰς ἐπόψεις.

Ἡ ὀρχήστρα τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν ἂν καὶ ἀριθμητικῶς πτωχὴ—πρὸ πάντων ἡ ἔλλειψις ἀρκειῶν βιολιῶν καὶ μάλιστα β' ἦτο πολὺ

αἰσθητῆ—αὐτὴν τὴν φορὰν ἦτο ἀρτία συνολικῶς. Εἶχε τὴν ἐλευθερίαν, ἐκείνον τὸν ἀέρα τῆς ἐκτελεστικῆς κινήσεως, τὴν συνοχὴν καὶ τὸ ἐνιαῖον τοῦ ρυθμοῦ καὶ χρωματισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἀποκτῶνται μόνον κατόπιν ἀπὸ στιβαρὰν διεύθυνσιν.

Μερικὰς ἐπιφυλάξεις ἔχομεν μόνον διὰ τὸν τρόπον τῆς διερμηνεύσεως μερικῶν μερῶν τοῦ Μπετόβεν, ὁ ὁποῖος ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὸ ἔργον ὁ μαέστρος.

Παρομοίαν ἐκτέλεσιν ἠκούσαμεν ἀπὸ τὴν ὀρχήστραν τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν πέρυσιν εἰς τὴν συναυλίαν της πρὸς τιμὴν τοῦ Σαίν-Σάνς μὲ ἔργα ἀποκλειστικῶς τοῦ ἰδίου.

Ἡ μουσικὴ τῆς 7ης συμφωνίας ἔχει χαρακτηριστῆρα κατ' ἐξοχὴν Διονυσιακόν, μὲ ὅλον τὸ βάθος τῆς ἐννοίας, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τὴν λέξιν αὐτὴν ὁ Νίτσε εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ Γέννησις τῆς Τραγωδίας».

Τὸ Διονυσιακὸν στοιχεῖον εἰς τὸν Μπετόβεν τρικυμίζει ὁμοίως καὶ τὸν βίαιον πόνον του καὶ τὴν παράφορον χαρὰν, τὴν ὁποίαν ἐγκλείει σπανιώτερον εἰς τὰ ἔργα του καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κάμνει τὴν μουσικὴν ὅλων καὶ τῶν πλέον σκυθρωπῶν ἔργων τοῦ ἐξόχως μεθυστικὴν.

Ὁ Μπετόβεν—συμφῶνως μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν τοῦ Διονυσιασμοῦ—εἰς τὴν 7ην ποτισμένος ἀπὸ τὴν φαρμακερὰν καὶ πικρὰν Γνώσιν, ἢ ὁποία τοῦ ἐριζοβόλησεν ἕνα σαρακτικόν, ἀφόρητον πεσομισμὸν, αἰσθανόμενος βαθέως τὴν ἀηδίαν τῆς ζωῆς, διὰ νὰ νικήσῃ τὸν πόθον τοῦ θανάτου ζητεῖ ν' ἀπαλύνη τὸν μαρτυρικὸν τοῦ πόνον, τὸν ὄξυν ἐσωτερικὸν σαρκασμὸν διὰ τὴν ἐξωτερικὴν παρὰφρονίαν καὶ τὴν ματαιότητα παντὸς ἀγῶνος μὲ τὴν γλυκεῖαν, παρήγορον αὐταπάτην (ἰλλυζιὸν) ὀραματικοῦ μαγικοῦ κόσμου ὠραιότητος ποῦ τὸ βλέμμα του τοῦ συνεγείρει τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, ἢ ὁποία ἐκχύνεται τότε παρὰφύρως ὀρμητικὴ εἰς Διονυσιακὴν ὑμνητικὴν μέθην, εἰς ἕξαιλον ἐνθουσιασμόν θριάμβου κατὰ τῆς ἐξωτερικῆς χυδαίότητος καὶ ἀσχημίας. Εἰς μεθυστικὸς πόθος ζωῆς τὸν κυριεύει τότε, διότι βλέπει τὴν ζωὴν—μέσα ἀπὸ τὰ θαμβωμένα του ἐκστατικὰ μάτια—μαγευτικῶς ὠραίαν, ἀξίαν νὰ τὴν ζήσῃ.—«Μόνον αἱ ἀνώτεροι φύσεις—ἀναφωνεῖ ὁ Νίτσε—δὲν ὑποφέρουσι τὸ βάρος τῆς ζωῆς χωρὶς αὐτὰς τὰς ὑψηλὰς ἰλλυζιὸν, τὰς ὁποίας μᾶς χαρίζει καὶ ἡ Τέχνη, ἐνῶ τὸ χυδαῖον πλῆθος ἱκανοποιεῖται τελείως καὶ ἀπὸ τὴν πλέον ταπεινὴν πραγματικότητα. Εἶναι ἡ ἴδια πάντοτε μεγάλη ἀντίθεσις εἰς τὰ ἔργα τοῦ Μπετόβεν: ἡ αἰφνιδία κατάπτωσις ἀπὸ τὸν τραχὺν βίαιον πόνον εἰς τὴν τρελλήν, σχεδὸν ἀγρίαν χαρὰν. Καὶ εἰς τὴν 7ην πάλιν—ὅπως παντοῦ εἰς τὰ ἔργα του—τὸ φόντο τῆς γαρᾶς εἶναι εἰς μέγας πόνος, μία ὀργισμένη πικρία δι' αὐτὸ καὶ ἡ χαρὰ του εἶναι ἐξαιρετικῶς βαθεῖα καὶ Διθυραμβικὴ».

Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ὠραίας εἰσαγωγῆς τῆς 7ης «Poco sostenuto» ἀπέδωκεν ὅλην τὴν τρυφερότητα καὶ δροσίαν, μὲ τὴν μελαγχολίαν ἐκείνην ἢ ὁποία σκιάζει τὸ μέρος αὐτό. Ἀντιθέτως τὸ «Βιβάτσε» ἐξετελέσθη πολὺ γλιαρῶς, ἀτόνως καὶ ἀργῶς, ἐνῶ ἡ παράφορος μανία τῆς μουσικῆς του ἐξίτηται ἕνα γοργὸν ρυθμὸν μὲ ἕξαιλον φορτισμὸν εἰς τὰ κεντρικὰ θέματα, ὡς ἀλύπητος ἐκρηξίς, ἔπειτα ἀπὸ ὀρμητικὸν κρεστσέντο. Τὸ «Πρέστο» ἀπέδωκε ὀρμητικῶς. Περισσότερον ἀπὸ ὅλα ἐπέτυχε τὸ «Ἀλλεγκρέτο»—τὸ ὠραιότερον μέρος τῆς Συμφωνίας.

Τὸ «Ἀλλεγκρέτο» αὐτό, ἀπὸ τὰ σπάνια ἀριστουργήματα τῆς μουσικῆς, ἐγκλείει ἕνα βαθὺν συγκρατούμενον πόνον, μίαν συλλογισμένην εἰς ἀφηρημάδαν θλίψιν. Εἶναι ἀπολύτως ἀντιπροσωπευτικὸν τοῦ ἀνωτάτου τρόπου τῆς συν-

θέσεως του Μπετόβεν. Τὰ ἀντίθετα εἰς συγχρο-
νισμὸν θεματικὰ ρεύματα μαρτυροῦσι τὸ ἐκεί-
λισμα τοῦ αἰσθήματος, μὲ τὸ ὁποῖον ἐγράφη
τὸ μέρος αὐτό. Ἡ ἐκτέλεσις του ἀπέδωκεν ὅλας
τὰς λεπτὰς ἀποχρώσεις του εἰς μίαν κατανυκτι-
κὴν προσήλωσιν ὅλης τῆς ὀρχήστρας, ἡ ὁποία
εἶχε σχεδὸν ἐνιαῖον παλμόν.

Παρομοία ἐκτέλεσις εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξαγο-
ράσῃ τὰς παρελθούσας ἐκτελεστικὰς ἀτελείας
τῆς ὀρχήστρας τοῦ κ. Μαρσίον.

Ὁ κ. Μαρσίον ἔκαμεν αὐτὴν τὴν φορὰν κατὰ
ἀνώτερον τῶν δυνάμεών του. Διότι εἶναι ἀναμ-
φίβολον, ὅτι ὁ ὑποκειμενικώτατος Μπετόβεν
εἰμπορεῖ νὰ διερμηνευθῇ μόνον ἀπὸ φύσιν
πνευματικῶς συγγενικὴν μὲ αὐτόν· κάθε ἄλλη
ἀντικειμενικὴ διερμηνεύσις του εἶνε καταδικασ-
μένη εἰς ἀσφαλῆ ἀποτυχίαν.—ἐνῶ τὸ τεμπε-
ραμέντο τοῦ κ. Μαρσίον ἀρμόζει περισσύτερον
μὲ ἔργα ἐλαφρότερα, ἰδίως νεωτέρων Γάλλων,
τῆς σχολῆς, ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξωτε-
ρικὴν περιγραφικότητα, ἐνῶ στερεεῖται δυνατῆς
ἐσωτερικῆς πνοῆς. Πολὺν ἐπαινετὸς λόγους
ἔχει νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὸν κ. Φρήμαν, ἂν καὶ
ὁ ἀληθινὸς αὐτὸς βιο-τουόζος ὕστερον ἀπὸ τὴν
ἄφθονον γοητείαν, τὴν ὁποίαν ἐσκόρπισεν εἰς
τὸ ἀκροατήριον τὸ παῖξιμόν του, δὲν ἔχει ἀνάγ-
κην κριτικῶν ἐπαίνων.

Ἰδίως ἀξιοθαύμαστος εἶναι ὁ κ. Φρήμαν,
διότι ἐνῶ ἡ μουσικὴ τοῦ Μπετόβεν δὲν εἶναι
ἐκείνη ἡ ὁποία θὰ ἤμποροῦσε ν' ἀναδείξῃ περι-
σσότερον τὰς ἐκτελεστικὰς του ἀρετάς, κατώρ-
θωσεν ἀντικειμενικῶς νὰ τὴν διερμηνεύσῃ, ἐνῶ
μόνον ὑποκειμενικῶς ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ.
Διὰ τὴν τεχνικὴν του δεινότητα περιτεῖται κάθε
κρίσις.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρι-
στερεῆς του χειρὸς καὶ ἡ μεταλλικὴ καθαρότης
τοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῶν δύο.

Ἰδίως ἐπέτυχεν εἰς τὸ «Adagio un poco
mosso», εἰς τὸ μυστικοπαθὲς θέμα ὕφους ἐκ-
κλησιαστικοῦ μελοδράματος, καθὼς καὶ εἰς τὸ
ἐπακολουθοῦν θέμα μὲ τὴν λεπτότητα καὶ εὐγέν-
ειαν τοῦ τουσσέ του. Ἀλλὰ τὴν μεγαλειότεραν
ἐπιτυχίαν του ἐσημείωσεν ὁ κ. Φρήμαν εἰς
τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ «Ροντό - Ἀλλέγρο» μὲ τὴν
ἐντονον ῥυθμικότητα καὶ τὸ μπρίο τῆς ἐκτελέ-
σεως εἰς τὰ τρανταχτὰ ἀκκόρντα τῆς ἀρχῆς
τοῦ θέματος, τὰ ὁποία εὐρίσκονται εἰς ζωηρὰν
διαλογικὴν ἀντίθεσιν μὲ τὴν χαριτωμένην ἰδιό-
τροπον ἀντιστροφῆν, ἡ ὁποία τὰ διαδέχεται.

Ἡ ἐκτέλεσις αὐτοῦ τοῦ μέρους, καθὼς εἴ-
πομεν, ἔδωκε τὴν ἐγγύπωσιν ὑποκειμενικῆς
διερμηνεύσεως. Αὐτὸ ἐξηγεῖται μὲ μίαν πιθανό-
τητα. Ἰσως ὁ κ. Φρήμαν ἀπὸ τὴν κουραστι-
κὴν διὰ τὸ αἶσθημα ἀντιπονητικὴν, πεζὴν μελέ-
την του διὰ δεξιoteχνίαν μεγάλην, ἔχασε κατὰ
ἀπὸ τὴν μουσικὴν αἰσθαντικὴν δροσίαν τῆς
ἐκτελέσεως τῶν πρώτων ἀβεβαίων μὲν, ἀλλὰ
ὀρηματικῶν βημάτων, πρῶγμα, τὸ ὁποῖον συνέ-
βη καὶ εἰς τὸν περίφημον Γκοντόφσκη καὶ εἰς
ἄλλους μάλιστα καὶ δημιουργικοῦ πνεύματος ὡς
τὸν Λίστ. Ἀπὸ αὐτὸ προήλθε τὸ φυσικόν,
ἄβρὸν καὶ λεπτὸν τουσσέ, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ κ.
Φρήμαν καὶ τώρα. Τὸ μπριόζο δὲ παῖξιμόν
του, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει πάντοτε, εἶναι μία φω-
τεινὴ ἀναλαμπή, μία ψυχικὴ πρόσκαιρος ἀνά-
τασις καλλιτέχνου, ἡ ὁποία μένει ἀνικανοποίη-
τος ἀπὸ μόνον τὸν ξηρὸν μηχανισμόν.

Ἡ ὀρχήστρα παρηκολούθησε μὲ σχετικὸν
ῥυθμικὸν συγχρονισμόν τὸν κ. Φρήμαν.

Αἱ τρεῖς εἰσαγωγαὶ τοῦ «Φιντέκιο» ἐπῆγαν
πολὺ καλά. Ἰκανοποιητικώτατα ὅμως ἐπαίχθη
ἡ τελευταία ὑπ' ἀριθ. 3. Δι' αὐτὴν ἔχει νὰ
εἴπῃ κανεὶς ὅτι μαζὺ μὲ τὴν ἐνάτην καὶ τὰ
τελευταία ἔργα τοῦ Μπετόβεν πλησιάζει εἰς τὰς
ἀρχὰς τῆς μουσικῆς τοῦ Βάγνερ, συνδυάζουσα
τὴν διάθεσιν μὲ τὴν ὀραματικὴν περιγραφικότητα
μέσα εἰς ἀναβλύζουσαν πολυφωνίαν καὶ

χαρακτηριστικῶς πλουσίαν ἐνορχήστρωσιν.

Οἱ νεώτεροι μουσουργοί, οἱ ὁποῖοι παρε-
ξηγοῦντες τὰς Βαγνερικὰς ἀρχὰς, ἐξεκίνησαν
ἀπὸ ἐκεῖ διὰ νὰ καταντήσωσιν εἰς τὴν ἐκζη-
τησιν μὲ τὴν ἀξίωσιν τάχα πρωτοτυπίας καὶ
καινοτοπίας, καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἔδιδον προσο-
χὴν καὶ περισσοτέραν εὐλάβειαν εἰς τὰ ἔργα
τοῦ Μπετόβεν, ἐμβαθύνοντες εἰς τὸ μυστικὸν
τῆς δημιουργίας του.

Θὰ ἔβλεπον τότε, ὅτι ἕλον τὸ ἐκθαμβωτικὸν
μεγαλεῖον τῆς μουσικῆς του ὀφείλεται εἰς τὸ
ὅτι καὶ ἡ πλέον ἀσήμαντος μετατροπία του
ἀντιπροσωπεύει στοχαστικὴν συγκίνησιν, ὅτι τὰ
συσσωρευμένα καὶ ἄλλοτε ἀλληλοσυγκρουόμενα
μοτίβα του δὲν ἐγίναν ἀπὸ μαθηματικὴν ἀντι-
στικτικὴν ἐργασίαν, ἀλλ' ὅτι προήλθον ἀπὸ
μέθην εἰς βιαίας ἐκρήξεις ἐμπνεύσεως τὰ ὁποῖα
δὲν ἐπρόφθανε μάλιστα νὰ τὰ συγκρατῇ ὅλα
καὶ νὰ τὰ σημειώσῃ ὅταν ἀνέβλυζον ἀκράτητα
καὶ ἀσύλληπτα ἀπὸ μέσα του.

Παρόμοιος τρόπος δημιουργίας εἶναι σχε-
δὸν ὀλοτελῶς ξένος εἰς τοὺς νεωτέρους Νιεμ-
πουσισταὺς κλπ.

Ἡ συναυλία αὐτὴ ἦτο ἡ εὐτυχεστέρα ἀπὸ
ὅλας τὰς ἄλλας τοῦ μουσικοῦ τούτου ἰδρύματος
τῆς ἐφετεινῆς περιόδου· καὶ θὰ ηὐχόμεθα τὸ
Ῥαδειὸν Ἀθηνῶν νὰ μᾶς παρουσιάσῃ συχνότε-
ρον παρομοίας ἐκτελέσεις.

ΝΙΚΟΣ ΒΕΡΓΩΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΛΟΓΙΑ

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ Ο «ΑΘΩΣ»

Ἄρτι ἐκδοθὲν κοσμεῖ τὰς προθήκας τῶν
βιβλιοπωλείων τὸ ὑπὸ τοῦ ἐσιολογιωτάτου κ.
Σπυρίδωνος Λαυριώτου, ἱατροῦ, μοναχοῦ ἐν
μεγίστῃ Λαύρᾳ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, πραγ-
γελθὲν τριμηνιαῖον περιοδικὸν ὃ «Ἄθως».
Ἔχομεν ἀνὰ χεῖρας τὸ Ἄσθ καὶ Βον τεύχος,
εἰς περίκομφον τόμον συνδεδεμένον ἐν σχή-
ματι μ. κρῆ 8ῳ, ἐν ᾧ διαλαμβάνεται ἡ Διό-
πτρα, ἔμμετρον ψυχοθεραπευτικὸν ποίημα
ἐκ σελίδων 264 ἀποτελούμενον, κατὰ πιστὴν
ἀντιγραφὴν ἐξ ἀνεκδότων κωδίκων χειρογρά-
φων τῆς πλουσίας Λαυρεωτικῆς Βιβλιοθήκης.
Ἡ Διόπτρα, ἣν πρώτην ἔγνω νὰ μεταγράψῃ
ὁ κ. Σπυρίδων Λαυριώτης, εἶναι ἔργον τοῦ λο-
γιωτάτου Φιλίππου, συντεθὲν περὶ τὸ 1090
μ. Χ. εἰς λαξευτοὺς στίχους καὶ ῥέοντα ρυ-
θμόν, ἀληθὲς δὲ πνευματικὸν ἐντρυφήμα καὶ
ψυχολογικὸς παράδεισος, ἐν ᾧ αἱ ψεκάδες τῆς
σοφῆς διδασκαλίας ἀναψύχουσι τὰς ψυχὰς τῶν
χριστιανῶν. Διὰ τοῦτο συνιστῶμεν ὀλοψύχως
οὐ μόνον εἰς τοὺς καταλιπόντας τὴν κοσμικὴν
τροπὴν καὶ περιβληθέντας τὴν μοναχικὴν πο-
δῆρην ἐσθήτην, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς βουλομένους
νὰ ἀντλήσωσι ψυχρωτήρια ἠθικὰ διδάγματα,
ἵνα γίνωσι κάτοχοι τοῦ ὀλιγοδαπάνου τούτου
ἀγιορειτικοῦ περιοδικοῦ.

Ἰωάννου Α. Γιαννούτσου, Δ. Φ. Καθη-
γητοῦ. — «Περὶ ἐλευθέρου καὶ μετροσχηματί-
στου ρυθμοῦ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Βυζαντινῇ
μουσικῇ». — Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ πανηγυρικοῦ
τόμου ἐπὶ τῇ ἑβδομηκονταπενταετηρίδι τῆς
Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς.

ἹΣΤΟΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ὑπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου τοῦ κ. Γεωργίου
Ι. Βασιλείου (Σταδίου 42) ἐξεδόθη τὸ πρῶτον
τεύχος τῆς «Ἱστορικῆς Βιβλιοθήκης», εὐ ὑπό-
θεσις «Ἀργυρὸς Βερνάρδος ὁ Ἀθηναῖος» (1659-

1720), συγγραφεὺς δὲ ὁ κ. Περικλῆς Δ.
Ζερλέντης. Ἐν τῇ «Ἱστορικῇ Βιβλιοθήκῃ»
θὰ δημοσιευθῶσι βίαι ἐλλογιμῶν καὶ πολιτι-
κῶν ἀνδρῶν καὶ ἱστορικαὶ μελέται τῶν ἀπὸ
ἀλώσεως χρόνων.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ. — ὑπὸ τοῦ ἐκ-
δοτικοῦ οἴκου «Μουσικῆ» τοῦ κ. Ζαχαρία Μακρῆ
(Στοὰ Ἀρσακείου 13—15) ἐξεδόθησαν δι' ἄ-
σμα καὶ κλειδοκύμβαλον δέκα δημοτικὰ τραγού-
δια κατ' ἐναρμόνισιν Θ. Ι. Σακελλαρίδου. Τι-
μὴ ἑκάστου Δρ. 2.50.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ῬΑΔΕΙΟΥ

Κατὰ τὰ ἐκδοθέντα ἀποτελέσματα τοῦ Ἐλ-
ληνικοῦ Ῥαδειοῦ, ἀπενεμήθησαν εἰς τὴν Δίδα
Σμαράγδαν Σταματοπούλου [τάξις κ. Θ. Πιν-
δίου] ἀπολυτήριον δίπλωμα πιάνου μὲ τὸν βαθ-
μόν «Ἀριστα» καὶ τιμητικὴν διάκρισιν «Ἀρι-
στεῖον» ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυΐας (χρυσοῦν).

Εἰς τὴν Δίδα Τζέννην Μαρκέτου [τάξις
κ. Τ. Σούλτσε] ἀπολυτήριον δίπλωμα βιολίου
μὲ τὸν βαθμόν «Ἀριστα» καὶ τιμητικὴν διά-
κρισιν «Ἀριστεῖον» ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυΐας (χρυ-
σοῦν).

Εἰς τὴν Δίδα Καλλιόπην Κουμουτσπού-
λου [τάξις κ. Μ. Καλομοίρη] ἀπολυτήριον δι-
πλωμα πιάνου, μὲ τὸν βαθμόν «Ἀριστα» καὶ
τιμητικὴν διάκρισιν «Ἀριστεῖον δεξιoteχνίας»
(ἄργυροῦν).

Εἰς τὴν Δίδα Μαίρην Ἐμπεδοκλῆ [τάξις κ.
Φωκά] ἀπολυτήριον δίπλωμα μονωδίας Κον-
σερτίστ μὲ τὸν βαθμόν «λίαν καλῶς».

Εἰς τὸν κ. Π. Χάλην [τάξις κ. Κ. Κων-
σταντινίδου] ἀπολυτήριον δίπλωμα βιολοντσέλ-
λου μὲ τὸν βαθμόν «λίαν καλῶς».

Ἐπίσης ἀπενεμήθησαν: Βραβεῖον Σολφέζ
εἰς τὴν Δίδα Κ. Πρωτοπαπᾶ, Σουλβίαν Κυπρι-
ώτου, Λ. Καραμαλίκη καὶ Γ. Ψύλλαν. Βρα-
βεῖον Ὁρχήστρας καὶ μουσικῆς δωματίου εἰς
τὴν Δίδα Ὀλγαν Καναβαριώτου καὶ ἔκτακτον
βραβεῖον εἰς τὴν ἑπταετῆ Μαίρην Τραβασάρου.

Εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον ἡ συνέχεια τῆς
πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἐθνικῆς μουσικῆς
συλλογῆς προτάσεως τοῦ κ. Κ. Ψάχου.

Παρακαλοῦνται θερμῶς οἱ ἀξιότιμοι συν-
δρομηταὶ τῆς «Νέας Φόρμιγγος» ὅπως εὐα-
ρεστούμενοι ἐμβάσωσι πρὸς τὴν Διεύθυνσιν
τὰς καθυστερουμένας συνδρομὰς αὐτῶν, δι-
ευκολύνοντες οὕτω τὴν ὑπὸ τὰς παρούσας
περιστάσεις ἐξόχως δαπανηρὰν ἐκδοσὴν φύλ-
λου τοσοῦτον πολυσχιδοῦς τὴν ὕλην.